

Рахметова Ш.С., Саутова Т.А

ҚАЗАҚ ТІЛІ.

«Аударма ісі» және
«Шет тілдері»

бөлімінің студенттеріне арналған
(елтану материалдары негізінде)

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ**

Ш.С.РАХМЕТОВА, Т.А.САУТОВА

ҚАЗАҚ ТІЛІ
Аударма ісі және шет тілдері бөліміне арналған
оқулық

Алматы- 2014

УДК 494.3
С 24

Оқу-әдістемелік кешен ретінде СҚМУ-дың Ғылыми Кеңесінде ұсынылды.
(№ 5.хаттама 26.01..2011 жыл, СҚМУ ҒК шешімі)

Пікір жазған:

Манаш Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің қазақ тілі кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.к., доцент
Ахметова Т.Ә.

С 24 Рахметова Ш.С., Саутова Т.А.

Аударма ісі және шет тілдері бөлімінің студенттеріне арналған: Оқулық. -
Алматы: ЖҚ "Отан", 2014. – 188 б.

ISBN 978-601-223-033-8

Бұл оқу-әдістемелік кешенде мамандыққа сәйкес берілген мәтіндер, тапсырмалар студенттердің қазақша тілін дамытып, сөз байлықтарын молайтуға және оқу барысында алған білімдерін бекітіп тексеруге көмегін тигізеді. Студенттің оқытушы жетекшілігімен орындалатын өздік жұмысы (СОӨЖ) тапсырмаларын, студенттердің өздігінен жұмысын(СӨЖ) орындау үшін және қашықтықтан оқытуда қолдануға болады.

Ұсынылып отырған оқу-әдістемелік кешен ҚР МЖБС ережелеріне сәйкес типтік оқу бағдарламасы мен оқу-жұмыс бағдарламасы негізінде дайындалған. Кредиттік технология бойынша «Аударма ісі» және «Шет тілдері» бөлімдерінде жұмыс істейтін оқытушылар мен студенттерге арналған.

©
کتابخانه شخصی
مترجم مریدی أبو اصل

УДК 494.3
ББК 81.2(Қаз)

© Рахметова Ш.С. Саутова Т.А., 2014
© ЖҚ "Отан"., 2014

«Аударма ісі» бөліміне арналған мәтіндермен жұмыс

Мамандық

Мамандықтың түрі өте көп. Оны тандау жас кезден басталады. Таңдаған мамандықты кәсіптік-техникалық училищелерден, кәсіптік орта оқу орындары мен жоғары оқу орындарынан алуға болады. Қазіргі кезде аз уақыттық курстар да мамандық беріп келеді. Орта және жоғары оқу орындарында оқу семестірі екіге бөлінеді. Мұнда студенттер теориялық алған білімдерін сынақ, емтихан арқылы, семинар және курстық көрсетеді. «Өте жақсыға» оқитындар әрі тәрбие жұмыстарының бар саласында үлгі атанғандар «Болашақ» бағдарламасына қатыса алады.

Студенттер мен оқушылар таңдаған мамандықтары бойынша әуелі оқу орны жанындағы шеберханаларда, кейін кесте бойынша өндіріс орындарында арнаулы тәрбиеден бірнеше рет өту арқылы кәсіпке үйреніп, төселеді. Оқу орындарында мамандық бойынша түрлі мақсатта кездесу, «Мамандықтағы таңдаулылар» жарысы, т.б. ұйымдастырылады.

Студенттердің келесі семестрі – еңбек семестрі. Мұнда олар Қазақстанның жер-жерінде жалақыға еңбек етеді. Курс оқушылары арасынан жеке отрядтар құрылады. Өз араларынан ұйымдастыру қабілеті бар жастардан жетекші тағайындайды. Олар жоспарларын алдын-ала жасап, жергілікті ұжымдармен келіседі. Студенттер кейде кіші кәсіпорындарында, фирмаларда, т.б. мамандықтарына қатысы жоқ орындарда да еңбек етеді.

Еңбек семестрінде оқушылар еңбекке төселеді. Олар қайнаған еңбек ортасында көп нәрселерді үйренеді. «Өнерді үйрен де жирен» демекші, еңбек адамдарымен бірге болып, олардың ісін көзбен көріп, қолмен ұстайды. Еңбек семестрінде жастардың табатын жалақысы да аз емес. Олар шілде, тамыз айларында ай сайын он мың теңгеден, одан да көп табыс табады. Әрине еңбек семестрі сабақтан тыс уақытта өтеді.

Өмірде мамандықтың түрлері көп. Өзіңе де, қоғамға да пайдалы, ең қажетті мамандықты таңдап алу өте қиын. Мамандықтың жаманы болмайды. Мамандық таңдауда көп нәрсе

әсер етеді. Әке-шешен, туған-туыстарың, ұстаздарыңның, достарыңның да әсері болуы мүмкін. Дегенмен, мамандық таңдауда өз біліміне, икеміне, мінезіне сай келетінін, болашақ мамандығыңның ерекшеліктерін де ескеру керек.

Жақсы маман болу үшін жақсы білім алып, көп іздену, еңбектену қажет. Кәсіби білікті, еңбекқор, тәрбиелі, әдепті, ұстамды, төзімді, ізденгіш, парасатты адамдармен тіл табыса білетін адам ғана жақсы маман бола алады.

Сөздік минимум:

әсер - влияние,
мінез - характер,
икем - навык,
ерекшелік - особенность,
пайдалы - полезный,
білікті - квалифицированный,
қажетті - необходимый,
еңбекқор - трудолюбивый,
әдепті - вежливый,
таңдау - выбор(выбирать),
ұстамды - сдержанный,
төзімді - выносливый.
сынақ - зачет
мамандық – специальность
кесте бойынша -по расписанию
төселу - быть настланным
таңдаулы - избранный
еңбек семестірі – трудовой семестр
қабілет – способность
жалақы - зарплата
тағайындау - назначить
таңдау – выбирать

Келесі тапсырмаларды орындаңыз:

1. Барыс септігінде тұрған сөздерді тауып, талдаңыз.
2. Мінезді сипаттайтын сөздерді теріп жазып, тұлғасына қарай талдаңыз. Қай сөз топтарына жататынын анықтаңыз.
3. Мәтіндегі жаңа сөздермен сөйлемдер құрастырыңыз.
4. Студент сөзімен синквейн құрастырыңыз .

5. Мәтін бойынша жоспар құрастырыңыз.

6. Үлгі бойынша диалог құрастырыңыз .

- Алматының қай кәсіптік орта оқу орнында оқисыз?

- Коммерциялық колледжінде

- Ғешінші курсында?

- Екінші курсында.

- Ол оқу орны қай жылы құрылған?

- 1950 жылы . 1992 жылдан комерциялық колледж болды.

- Онда қандай мамандықтар даярлайды.

Сұрақтарға жауап беріңіз:

Сіз қайда оқисыз?

Сіздің факультетіңіз қалай аталады?

Сіз қандай мамандық бойынша оқисыз?

Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінде неше факультет бар?

Қандай мамандықтардың атауларын білесіз?

Сөздерді дұрыс айтуға, қатесіз жазуға дағдыланыңыз:

Маман, табыскер, мамандық, шебер, кәсіп, бастық, кәсіпкер, жұмысшы, кәсіби, хатшы, ісқызметкер, іскер.

Осы сөздерге анықтаушы сөз жазып, сөз тіркестерін құраңыз: Үлгі: Сирек мамандық.

Мына сөз тіркестерімен сөйлемдер құрап, етістіктердің қай шақта тұрғанын түсіндіріңіз: шебер маман, табысты кәсіпкер, кәсіби жұмысшы, қажет мамандық.

Мына сөздерді тәуелденіңдер, септеніңдер, орысшаға аударыңыз:

Тәрбиеші, мұғалім, хатшы, аспаз.

Сөйлемдерді аударыңыз:

1. Моя сестра учится на музыкально-педагогическом факультете.

2. Нет плохой специальности.

3. Моя будущая специальность мне нравится.

4. Я буду дизайнером.

5. В мире очень много специальностей.

6. Мой папа – архитектор.
7. Дизайнер – необходимая профессия.

Сөйлемдерді аяқтаңыз:

Мүсіншінің жұмысы

Жаксы маман барлық салада ...

Мен күндізгі бөлімде ...

Біздің факультетте ... психолог мамандығы

Мен жаксы маман

Суретші салған сурет маған өте

VI. Өздеріңіз білетін мамандықтарды атаңыздар.

Сол сөздерге сәйкес анықтауыш сөздер жазыңыздар.

Қажет мамандықтар

Қарқынды дамып келе жатқан Қазақстан үшін білікті мамандар қажет. Әрине, ол үшін өзіңнің таңдаған мамандығыңды толық игеруің қажет. Қазіргі кезде қазақстандық еңбек нарығында “веб дизайнерлер”, “жүйелік администратор”, “риэлтор” мамандықтары сұранысқа ие болып отыр.

Ал болашақтың мамандықтары ретінде компьютер саласының мамандары, медицина қызметкерлері, қаржылық талдаушылар (аналитиктер) аталып көрсетіледі.

Сұрақтарға жауап беріңіз.

*Қазіргі үлкен сұранысқа ие мамандықтар қандай?

*Компьютер саласына қатысты қандай мамандықтарды білесіз?

*Медициналық салаға қатысты мамандықтар қандай?

Жаңа мәліметпен танысыңыз:

Адамдар қанша тілде сөйлейді? Дүниеде қанша тіл бар?

Өлі және тірі тілдер.

Дүние жүзіндегі тілдердің жалпы саны туралы нақты дерек жоқ. Мәселен, 1992 жылы шыққан «Халықаралық лингвистикалық энциклопедияда» жер шарындағы тілдердің саны (300 өлі тілді қоспағанда) 6 604 деп көрсетілсе, 1994 жылы шыққан «Әлем тілдері атласының» мәліметтері бойынша дүние жүзінде 6 796 тіл бар. Тілдердің санына

қатысты мәліметтердің нақты болмауының бірнеше себебін атауға болады.

Біріншіден, лингвистер Орталық Африка, Жаңа Гвинея, Фиджи аралдарында бұрын белгісіз болып келген халықтардың мекендейтінін анықтап отыр.

Екіншіден, кейбір тілдердің нақты атауы болмағандықтан олардың санаққа ілінбей қалуы да мүмкін. Африкадағы көптеген банту тілдері осы пікірді растайды. Ондағы халық өз тілін өзеннің, таудың атымен атай салатын көрінеді.

Үшіншіден, кейбір тілдердегі диалекті мәселесі әлі айқындалмаған. Мысалы, қытай тілінде диалектілік айырмашылықтар өте үлкен. Соның салдарынан тек иероглифті қолданатындар ғана диалектілік тілдерді түсінетін көрінеді.

Төртіншіден, қолданыстан шыққан, яғни өлі тілдерді анықтаудың нақты жолдары айқындалмаған. Мысалы, Австралиядағы жергілікті халықтың 250 тілінің 100-і бүгінде өлі тілдер қатарынан орын алған. Тағы 100 тіл осы қатарды болашақта толтыра түспек.

1926 жылы Кеңестік Республикаларда 194 тіл болса, қазіргі ТМД аймағында тілдер саны 120-150-ге дейін кеміген.

Әлемде тек 100 адам ғана қолданатын 455 тіл бар көрінеді. Ғалымдардың болжауы бойынша, мұндай тілдер екі-үш ұрпақтан соң мүлдем жойылады.

1992 жылы Х.П. Грайс әлемде 6 528 тіл бар дей отырып, олардың аймақтар мен континенттерге шаққандағы пайыздық үлесін анықтады. Нәтижесінде, тілдердің ең үлкен тобы Азия континентінде шоғырланғандығы белгілі болды.

Сонымен Азияда 2 034 тіл бар, ол жалпы тілдердің 31 пайызын құрайды. Ал, қазақ тілі 1999 жылғы санақ бойынша әлем тілдерінің ішінде миллиондаған сөйлеушісі бар 93 орынды иеленген. Осыған байланысты, ғалымдар қазақ тілінің болашағы үлкен деген үмітте.

Тапсырмалар:

1. Қосымша ақпаратты пайдаланыңыз.

Тақырыпқа толықтырулар енгізіңіз.

2. Тақырыпқа кластер жасаңыз.

3.Бүгінде қандай тілдер кең тараған? Оның себебі неде деп ойлайсыз? 4. «Жеті елдің тілін біл, жеті түрлі білім біл» тақырыбына шағын

эссе жазыңыз.

5.Сіз қандай тілдерде еркін сөйлей аласыз?

Басқа қандай тілдерді оқып үйренгіңіз келеді? Неліктен?

АУДАРМАШЫ МАМАНДЫҒЫ

Аудармашының басты міндеті орыс және қазақ тілдерінен шет тілдеріне немесе керісінше тез де тиімді түрде аударма жасауды қамтамасыз ету болып табылады.

Аудармашы ресми кездесулер мен конференцияларда ілеспе аударма жасайды, хат-хабар, нұсқаулар, есеп берулер, ережелер, шарттар, келісім-шарттар, мәжіліс хаттамалары және т.б. құжаттарды жазбаша аударарды. Ол мемлекеттік органдар шығаратын барлық жаңа заңдар мен нормативті актілерді аударуға жауап береді. Аудармада түпнұсқаның мәні сақталып, толық жеткізілуге тиіс.

Сонымен қатар аудармашы ұйым қызметкерлеріне аудармашылық қызмет көрсетеді. Ол ұйымның шетелдік өкілдермен немесе керісінше жүргізілетін келіссөздерге, мәжілістерге және кездесулерге, жергілікті өкімет органдары өкілдерімен және жұртшылықпен кездесуге қатысады.

Аудармашының ой-өрісі кең болып, әлемдегі, ел ішіндегі және оқшау ортадағы оқиғалардан хабардар болып отыруға тиіс.

Кәсіби, шебер аудармашының басқа тілді меңгеруі өзгеше болады. Ол екі тілге кезек-кезек ауысып отырады. Мұны әлеуметтік тіл білімінде жарыспалы қостілділік деп атайды.

Аудармашы арқылы қарым-қатынас жасау лингвоэтникалық кедергі арқылы қарым-қатынас жасаудың бірден-бір жалқы әдісі, жолы емес.

Жұмыс жағдайы

Аудармашылардың жұмыс күні реттелген, бірақ олар құжаттарды шұғыл аудару немесе келіссөздер мен кездесулерге қатысу қажет болған жағдайда белгіленгін мерзімнен тыс кезде де жұмыс істейді. Олар жайлы кеңселерде еңбек етеді.

Аудармашының білімі мен білігі

Бұл мамандықты жетік меңгеру үшін орта мектеп бағдарламасы ауқымында шет тілінің, қазақ және орыс тілдерінің, әдебиеттің негіздері мен ерекшеліктерін жақсы білу қажет. Мамандықты университеттердің филологиялық бөлімдерінде немесе факультеттерінде алуға болады. Аудармашы өз білім қорын әрдайым толықтырып отыруы және ғылым мен тәжірибенің түрлі салаларына тән арнаулы терминологияны жақсы білуі қажет.

Аудармашыға қойылатын талаптар

Бұл кәсіп шет тілін білуді талап етеді. Аудармашы жақсы еститін болуға тиіс. Сондай-ақ ұйымдастырушылық қабілет, жігерлілік, іскерлік тәрізді қасиеттер де бағаланады. Ол әрдайым жинақы, ұқыпты және тиянақты болуға тиіс.

Жазылым

Тапсырмаларды орындаңыз:

1. Мәтінге кластер жасаңыз.
2. Аудармашының білімі мен білігі туралы не айтуға болады?
3. Аудармашының жұмыс жағдайы туралы айтып беріңіз.
4. Аудармашыға қойылатын талаптарды атаңыз.
5. Аудармашының басты міндеті қандай деп ойлайсыз?

Тақырыпқа қатысты қосымша мәтінді аударыңыз

Аудармашыға қойылатын ең бірінші талап: ол екі тілді де барынша жақсы білуге тиіс. Аударма жасау аса жоғары азаматтық міндет.

Аудармашының міндеті – түпнұсқаны объективті түрде туындату, түпнұсқаны шынайы түсіндіруге қажетті тілдік құралдарды таңдап, тауып алу. Сондай-ақ аудармашы ілеспе аударма жасайды, құжаттарды жазбаша аударарды, жаңа заңдар мен нормативті актілерді аударуға жауап береді. Аудармашы қызметкерлерге аудармашылық қызмет көрсетеді. Ол келіссөздерге, мәжілістер мен кездесулерге қатысады.

Аудармашы ел ішіндегі, әлемдегі оқиғалардан хабардар болып отыруға тиіс. Ол екі немесе көптеген тілдерді жетік меңгереді, үздіксіз ізденеді. Талантты аудармашы аудармада

мазмұн мен түр бірлігін тұтастылығымен жеткізеді. Аудармашы ең алдымен жоғары білікті маман, мәдениетті өзара жақындатушы, достық дәнекері.

Аудармашылар құжаттарды шұғыл аудару қажет болған жағдайда мерзімнен тыс кезде де жұмыс істейді.

Аудармашы мамандығын университеттердің «Аударма ісі бөлімінде» немесе факультеттерінде алуға болады.

Аудармашы өз білім қорын әрдайым толықтырып отырады және арнаулы терминологияны жақсы білуге тырысады.

Аудармашы әрдайым жинақы, ұқыпты және тиянақты болуға тиіс. Аудармашының әр саладан білімдарлығы, аударма зерттеушілері айтып жүргендей, энциклопедиялық немесе бағдарлы білімнің тигізер ықпалы ерекше.

Аудармашының қаруы: қос тіл немесе бірнеше тілді білу, жазу мәдениетті, зерттеушілік сыншылық, қабілет, талант. Ал тәжірибе мен шеберлік - үздіксіз, шығармашылық еңбектенудің жемісі.

Аудармашы шығармашылық тұлға, сондықтан өзіндік әдеп нормасы сақтауға тиісті. Ол мәдениетті алға жылжытушы, мәдениетті енгізуші.

Жаңа мәтінді сөздіктің көмегімен аударыңыз

АУДАРМА – бір тілдегі ойды(ауызша, жазбаша) екінші тілде беру. Ғылым аударманың шығуын адамзат қауымының алғашқы даму дәуірімен, яғни тілдің шығуымен байланыстырады. Аударма бір тілде сөйлейтіндердің екінші тілде сөйлейтіндермен түсінісу, қатысу қажеттігінен туған.

Аударманың бірнеше түрі бар:

1. Ауызша аудару. Әр түрлі сөйлеген сөздер, баяндамалар ізбе-із ауызша аударылады, шетелдерден келген ресми өкілдер мен қонақтардың пікір алысуына аудармашылар көмектеседі. Төңкерістен бұрын қазақ жерінде орыс ұлықтарының алдында жүретін аудармашылар – тілмәштар болған.

2. Жазбаша аудару. Барлық хат-хабар, ресми құжаттар, ғылыми және көркем шығармалар жазба түрде аударылады. Ресми құжаттарды аударғанда түпнұсқаны бұлжытпай толық жеткізу

көзделсе, ғылыми және техникалық шығармаларды аударғанда белгілі пәндердің терминологиялық ұғымдарын дұрыс беру көзделеді.

3. Машинамен аудару. Алдын ала жасалған бағдарлама бойынша кибернетикалық әдіспен сөзбе-сөз аударып, түпнұсқа туралы тұрпайы түсінік беру.

Қазіргі кезде аударманың қолданылмайтын саласы жоқ. Көпұлтты қоғамымыздың біртұтас дамуын ұйымдастыруда аударманың рөлі орасан зор. Мәдени және рухани табыстарды ортақтастыруда, халықтардың қарым-қатынасын ұлғайтуда аударма нағыз жалғастырушы күш болып отыр. Орыс әдебиетінің қазақша аударыла бастағанына жүз жылдан асты. Орыс әдебиетінің шығармаларын қазақшаға аударудың алғашқы үлгісін Абай Құнанбайұлы мен Ыбырай Алтынсарин жасады.

Аударма – мәдениет пен әдебиеттің маңызды бір саласы, халықтар қатынасына қызмет ететін үлкен құрал.

Жазылым

- 1. Мәтінге сөздік жасаңыз.**
- 2. Мәтіннің негізгі идеясы қандай?**
- 3. Аударманың қандай түрлері бар? Оларға сипаттама беріңіз.**
- 4. Ауызша аударма дегеніміз не?**
- 5. Жазбаша аударма дегеніміз не?**
- 6. Қазіргі кезде аударманың қай түрі жиі қолданылады деп ойлайсыз? Неге?**
- 7. «Аударма – мәдениет пен әдебиеттің маңызды бір саласы, халықтар қатынасына қызмет ететін үлкен құрал» дегенді қалай түсінесіз?**

Аударма ұғымы

Аударма – тек шығармашылық қана емес, сонымен бірге нақты қозғалыстарды керек ететін технологиялық та процесс.

Жалпы аударма және оның теориясының тарихы жөнінде орыс тіліндегі әдебиеттерде кеңінен айтылады (Комиссаров В.Н.

Теория перевода; Федоров А.В. Основы общей теории перевода; Айтбаев Ө. - Аудармадағы фразеологиялық құбылыс).

«Аударма» көпмағыналы сөз. Ол, біріншіден, бір тілді екінші бір тілде сөйлету үдерісін білдіреді. Екіншіден, осы тілде айтылғанның немесе жазылғанның келесі тілге қалай жеткенін, яғни іс-әрекеттің нәтижесін, өнімін білдіреді.

Аударма - адам қызметінің, іс-әрекетінің бір түрі. Аударма саласы - мәдениет пен әдебиеттің көне мүлкі, үлкен дүниесі.

Аударма тіл сияқты, «адамдар қарым-қатынасының аса маңызды құралы». Осы маңыздылығына байланысты түпнұсқадағы ойды басқа тілде толыққанды, айқын жеткізу қажеттілігі туады.

Аударма деген тіл ұстартудың нағыз зертханасы.

А.В. Федоров аударманы түпнұсқасымен қатысты, екі тіл ерекшеліктерімен байланысты, материалдың жанрлық ерекшелігімен байланысты тілдік шығарма ретінде зерттейді (жоғарыда көрсетілген еңбегінде).

Аудармаға байланысты екі жайт бар:

1) аударманың мақсаты – бастапқы түпнұсқа тілін білмейтін оқырманды, тыңдарманды өзге тілдегі мәтінмен мүмкіндігінше жақын таныстыру;

2) аударма дегеніміз – басқа тілдің құралдарымен бейнелегенді екінші бір тілдің құралдарымен толық, нақты, шынайы, сенімді бейнелеу.

Аударма мынадай тұстарда қолданылады:

- бір тілден екінші тілге аударғанда;
- туыстас тілдер арасында;
- тегі бөлек тілдердің арасында.

Аударманың қоғамдағы қызмет аясын кеңейту мақсатында, коммуникативтік ықпалын күшейту мақсатында қазір филология ғылымында «языковое посредничество» деген ұғым пайдаланылып жүр. Оны қазақша «тілдік дәнекерлік» деп атайды.

Аударма - адам қызметінің, іс-әрекетінің бір түрі. Аударма саласы - мәдениет пен әдебиеттің көне мүлкі, үлкен дүниесі.

Аударма тіл сияқты, «адамдар қарым-қатынасының аса маңызды құралы». Осы маңыздылығына байланысты түпнұсқадағы ойды басқа тілде толыққанды, айқын жеткізу қажеттілігі туады.

Аударма мазмұны сол мәтіннің түпнұсқасымен тікелей байланысты болады. Мәселен, түпнұсқа тілін түсінетін адам сол

тілді өз тілімен байланыстырады, өзінше ойша аударады. Мұны элеуметтік лингвистикада қатыстық қостілділік деп атайды.

Лингвостникалық кедергінің құрамына тілден басқа ұлттық, этностық, мәдени, салт-дәстүрлік, тарихи, психологиялық және басқа факторлар кіреді.

Аударманың қоғамдағы қызмет аясын кеңейту мақсатында, коммуникативтік ықпалын күшейту мақсатында қазір филология ғылымында «языковое посредничество» деген ұғым пайдаланылып жүр. Оны қазақша «тілдік дәнекерлік» деп атайды. Ол лингвостникалық кедергі жағдайында қарым-қатынас жасауға неғұрлым кең мүмкіндік туғызады.

Сұрақтардың жауабын тауып беріңіз:

1. Аударма қандай процесс?
2. Жалпы аударма және оның теориясының тарихы жөнінде орыс тіліндегі әдебиеттерде қандай ғалымдар пікір айтқан?
3. «Аударма деген тіл ұстартудың нағыз зертханасы» деп неге айтады?

Мәтінге жоспар жасаңыз.

Мәтіннің әр бөлігіне ат қойыңыз.

Мәтіннің мазмұны бойынша алты сұрақ жазыңыз.

Аударманың қоғамдағы қызмет аясы жөнінде әңгімелеп беріңіз.

Қосымша мәтіннің мазмұнымен танысыңыз.

Аударма – мәтінді басқа тілде қайталап жасап шығу. Аударма дегеніміз яғни басқа тілдің құралдарымен бұдан бұрын жеткізілген дүниені екінші бір тілдің құралдарымен дұрыс әрі толық жеткізіп шығу. Аудармашыға қажет қасиеттер – жан-жақты білім, үлкен шеберлік, дәлдік, ықшамдылық, әдебилік, талант, мол тәжірибе, екі немесе көптеген тілдерді жетік меңгеру, кәсіби мамандану және ұздіксіз іздену, шығармашылық машықтану, шабыттану, елестету кеңдігі, сезімталдық даралығы, тіл байлығы. Аудармада мазмұн мен түр бірлігін тұтастылығымен жеткізу – талантты аудармашыға тән қасиет.

Аудармашы ең алдымен жоғары білікті маман, мәдениетті өзара жақындатушы, достық дәнекері. Аударма қай кезде де идеологияның маңызды бөлігі саналған. Аударманың барлық

саласын жетілдіру білім мен ғылымды, мәдениетті жаңа деңгейге көтеру мүмкіндігіне жол ашады.

Газеттік-публицистикалық аударма

Газет-журналдардың мәтіні кең ауқымды, түрлі ақпараттарға, мәліметтерге бай. Оның негізгі мақсаты – жаңа мәліметтерді, тың деректерді оқырманға жеткізу. Мұндай мәтіндер әр алуан сипатта: қысқаша ақпараттық хабарлар, ресми хабарлар, мақалалар, сұхбаттар, хабарландыру, репортаж, т.б. түрде беріледі.

Ілеспе аударма – тыңдау арқылы мәтінді басқа тілдің құралдарымен ауызша қайта баяндап шығу. Ілеспе аударманың негіз қалап, дамуы Женева университеті жанындағы аудармашылар мектебінен басталады. Ілеспе аударма келіссөздер, мемлекет және саяси басшылар кездесуінде, баспасөз мәслихаттарында, түрлі комиссиялар жұмысында, делегация сапарында, халықаралық жиындарда, форумдарда жүргізіледі.

Ілеспе аударма келесі бөліктерден тұрады:

- 1) ақпарат көзі(немесе жіберуші).
- 2) ақпарат.
- 3) ақпаратты өз тілінен екінші тілге жеткізуші.
- 4) ақпарат арнасы.
- 5) Аударманы басқа тілден қайта жасап шығарушы. б) алынған ақпарат.

Мәтінде не туралы айтылған?

Мәтіннің мазмұны бойынша кластер жасаңыз.

Мәтінде кездескен жаңа сөздермен сөйлемдер құрастырып жазыңыз.

Ілеспе аударма

Ілеспе аударма – тыңдау арқылы мәтінді басқа тілдің құралдарымен ауызша қайта баяндап шығу.

Ілеспе аударманың негізі, дамуы Женева университеті жанындағы аудармашылар мектебінен басталады.

Ілеспе аударма келіссөздер, мемлекет және саяси басшылар кездесуінде, баспасөз мәслихаттарында, түрлі комиссиялар жұмысында, делегация сапарында, халықаралық жиындарда, форумдарда жүргізіледі.

Ілеспе аударма келесі бөліктерден тұрады:

- 1) ақпарат көзі (немесе жіберуші);
- 2) ақпарат;
- 3) ақпаратты өз тілінен екінші тілге жеткізуші;
- 4) ақпарат арнасы;
- 5) аударманы басқа тілден қайта жасап шығарушы;
- 6) алынған ақпарат.

Ілеспе аудармашының әрқайсысының (ілеспе аударма болсын немесе мәтінді алдын ала жаза отырып аудару болсын) өзіндік аудару мәнері болады.

Біреулер мәтінді құлақ тыңдағыштар арқылы ести отырып, көздерін жұмып, бір қалыпты, асықпай, сәл кідіре, микрофонмен аударманы «айта бастайды».

Кейбір аудармашы рөлге тез енеді, сондықтан аударма уақытында, бар дүниені ұмытып, қолдарын сермеп, оратордың интонациясын қайталайды, оның екінші жаны болады. Бұл жерде эмоцияға жол беріледі.

Көбінесе жоғары деңгейдегі аудармашылардың жетіспеуінен ілеспе аудармашыларға жарты сағаттан жұмыс істеуге тура келеді. Ілеспе аударма денсаулыққа зиян келтіреді, сондықтан қартайған шақта осы мәселені ескеру керек.

Ілеспе аудармашылар 20 минуттан жұмыс істеп, бірін-бірі ауыстырып отырады. Оларға түсетін салмақ зор. Сонымен бірге ілеспе аудармашы құралмен жұмыс істеуді.

Тәжірибе көрсеткендей, ең ірі қаламақыны ілеспе аудармадағы мамандар алады. Ілеспе аудармашылар күніне 350 доллар алады. Өйткені бұл аударманың ең күрделі түрі.

Ілеспе аударма дегенді қалай түсінесіз?

Ілеспе аударма туралы не білесіз?

Ілеспе аударманың бөліктерін атаңыз.

Синхронды аударма сипаты

Синхронды аударма – сөйленген сөзді арнайы аппаратта тыңдау арқылы кідіріссіз бір мезгілде жедел қайта аударып шығу.

Бұл халықаралық кездесулерде, жиын, мәжіліс, т.б. мәдени, қоғамдық шараларда бірнеше жұмыс тілдері қатар пайдаланылған кезде уақытты айтарлықтай үнемдеуге мүмкіндік береді. Ол ауызша аударма түрі және жазбаша аударма тілі деп екіге бөлінеді.

Синхронды аударма – аударманың ең күрделі түрлерінің бірі. Оның басты ерекшелігі шешен сөзін бір мезетте жарыспалы түрде қатар қабылдау және аударма тіліндегі сөздің туындауы. 1) Уақыттың қатаң түрде шектеулігі. Синхронды аудармаға берілетін уақыт ілеспе аудармадан екі есе аз, сөйленген сөздің жазба мәтінінен 20-30 рет аз. Ең бастысы, дәстүрлі ережесі – екі тілді терең жетік білумен бірге, әңгіменің мәнін, маңызын жете түсініп, мүмкіндігінше толық мазмұндау.

Синхронды аудармашы шешен сөзінің басталуынан кейін шұғыл аудару әрекетіне көшеді. Ол сөйленген сөзді тыңдай отырып, аудару барысында дұрыс шешім қабылдауға дағдыланады.

Шетелдік зерттеуші Ж.Илья синхронды аударманың қызметін 4 кезеңге бөледі:

- 1) аударма әрекетінің қалыптасуы;
- 2) сөйлемді тыңдап алу;
- 3) оны өзінше іштей оймен аударып шығу;
- 4) келесі сөйленген сөздің басын қабылдау.

Синхрондық аударма – бұл күрделі құбылыс. Ол аудармашыда көптеген қасиеттердің болуын талап етеді. Аз уақыттың ішінде өз ойын жинақтап, назарын салу қабілеті маңызды болып табылады.

Еңбекті қорғау ережесі мынадай: 15-20 минут жұмыс істеу, 40-45 минут демалу. Басқаша айтқанда жүктемелер туындайды.

Синхронды аударма дегеніміз не? Сипаттама беріңіз.

Синхронды аударма қандай құбылыс?

Шетелдік зерттеуші Ж.Илья синхронды аударманың қызметін неше кезеңге бөледі?

Сіз неше кезеңге бөлер едіңіз? Неге? Дәлелдеп беріңіз!

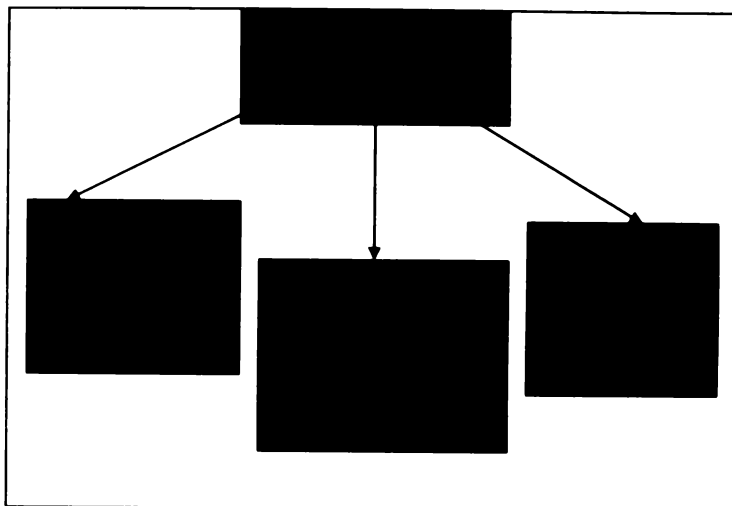
Еңбекті қорғау ережесі туралы не айтуға болады?

Негізгі тілді жеткізуде аудармашылар тарапынан кететін қателік себептері:

- 1.Түпнұсқа тілін толық меңгермеуден.
- 2.Автордың не нәрсе туралы айтып тұрғанын түсінбеу.
- 3.Тілдің барлық заңдылықтарын білмеу.

Келесі сұрақтарға дұрыс жауап беріңіз:

- 1.Аударма қандай үдеріс? Басты сипаттамалары қандай?
 - 2.Аудармашы. Аударма ісі. Аударма шығармасы туралы түсінік беріңіз.
 - 3.Аудармашы мамандығының басты ерекшеліктерін атаңыз.
 - 4.Аудармадағы қателіктердің туындау себептері неде?
 - 5.Аудармада қателіктерді болдырмау мүмкіндіктерін атаңыз.
 - 6.Білікті, білімді аудармашы мамандар даярлаудың аудармаға тигізер пайдасы туралы не айта аласыз?
 - 7.Термин сөзінің шығу төркіні неге байланысты?
 - 8.Терминдерді түсіну және аудару әдістемелерін атаңыз.
 - 9.Аудармада сөздіктерді пайдалану тиімділігі жөнінде не айтуға болады?
 - 10.Сөздік қор байлығын меңгеру және аудармада қолдану мәнісі туралы әңгімелеп беріңіз.
 - 11.Синхронды аударма туралы не айта аласыз?
 - 12.Ілеспе аударма туралы айтып беріңіз.
 - 13.Жазбаша аударма жасау қиын ба?
 14. Машинамен аудару нені талап етеді?
 - 15.Ауызша аударма жасағанда неге назар аудару керек?
- Аударма түрінің сипаттамасын кластер арқылы түсіндіріңіз.**

Лексикалық минимумды жаттап алыңыз:

шығу - зд. происхождение
даму-развитие
қажеттік-необходимость
хат-хабар – корреспонденция
түпнұсқа-оригинал
ұғым-понятие
нағыз-настоящий
күш – сила, мощь
маңызды- важный
сала – отрасль
қызмет ету – служить
құрал – средство.

С Ө Ж тапсырмаларын орындаңыз:

- * Тақырыпқа қатысты лексикалық минимумды жаттап алыңыз.
- * Жаңа сөздермен алты сөйлем құрастырыңыз.
- *Тақырып бойынша сегіз сұраулы сөйлем жазыңыз. Жолдасыңыз сіздің сұрақтарыңызға дұрыс жауап берсін.
- *Өзіңіз жасаған кластердің көмегімен “Аударма. Аудармашы мамандығы” мәтіндерінің мазмұнын айтып беріңіз.
- *“Аударма. Аудармашы мамандығы” мәтіндері бойынша он тест тапсырмасын жазыңыз.
- *Өз пікіріңізді ортаға салыңыз. Аудармашы болу оңай ма?

* “Жақсы аудармашы болу үшін деген ойды жалғастырыңыз.

Аударма тәжірибесіне байланысты айтылған қанатты ойлар мен пікірлерді есте сақтаңыз:

«Аударма, бір жағынан, шеберліктің де мектебі. Аудару үстінде жазушы автордың творчестволық сырына қанады, оның көргенін көріп, білгенін біледі, сол арқылы өзінің ой-өрісін ұлғайтумен қатар, авторша машыктанып үйренеді. Бұл жағдай шын талант иесінің бойынан творчестволық қайнардың жаңа көздерін ашуға себепші болады». (М.О.Әуезов).

«Көркем аударма дегеніміз өзінше өнер, творчество, әдебиеттің тең құқықтағы түрі дейтін ұғымды іс жүзінде жеткізіп, бұл іспен суреткерлік қабілеті бар адам ғана айналысуы керек». (М.Қаратаев).

«Аудару үшін түпнұсқаның мағынасын сақтап, тілді дұрыс қолдану, тіл тазалығын бере білу – бұлаз, аудару үшін түпнұсқадағы өмірді бере білу керек». (Н.А.Добролюбов).

«Аударғанда әрбір сөзге жармаса бермей, автордың ойын жеткізумен шұғылданған жөн». (Н.В.Гоголь).

Сұрақтарға жауап беріңіз:

1. Бір тілдегі ойды ауызша немесе жазбаша екінші тілде беру дегеніміз не?
2. Ғылым аударманың шығуын немен байланыстырады?
3. Аударма – тек шығармашылық қана ма?
4. Аударма - көпмағыналы сөз. Ол нені білдіреді?
5. Аударма ненің зертханасы болып саналады?

Мәтінді аударыңыз. Мәтінді аударып отырған кезде келесі сұрақтарды естен шығармаңыз, олардың дұрыс жауаптарын табыңыз:

«Ұлттық реалия дегеніміз не?» Аудармашының фондық білімінің қажетті деңгейде болуы неде?

Ұлттық реалия

«Реалия» латын сөзі, «зат», «нәрсе» деген ұғымды білдіреді. Ол белгілі бір ұлттың, елдің өзіне тән тұрмыстық, материалдық, рухани, тарихи-қоғамдық құбылыстары мен заттардың тура мағынасындағы (номинативтік) атаулары деген ұғымда қолданылады.

Ұлттық реалияны бейнелейтін сөздерді келесі бір тілде жеткізудің өзіндік шарттары, өзінің тәсілдерінің болуы – заңды құбылыс.

Соңғы кезде саластырмалы тіл білімі мен аударматануда «фондық білім» деген ұғым қалыптасты.

Е. М. Верещагин мен В. Г. Костомаров бұл хабардарлықты «коммуникативтік актіге қатысушыларға орта білім» ретінде түсіндіреді.

Сөздерді жеткізудің басты шарты - аудармашының фондық білімінің қажетті деңгейде болуы.

Аудармашы техникалық әдебиеттерді аударғанда техникадан жақсы хабардар болуы, ал ұлттық әдебиеттерді аударғанда ұлттық болмыстан жақсы хабардар болуы керек.

Басқа халықтарда, елдер мен жерлерде қайталанбайтын, белгілі бір кезеңнің, елдің, жердің, тұрмыстық, тарихи-мәдени элементтердің атауларын аудару аударма практикасындағы қиын іс болып табылады.

Реалия сөздер белгілі тұрғыда терминдермен және көнеленген сөздермен ұқсас келеді, сондықтан олардың айырмашылық, ұқсастықтарын белгілеп алу керек.

Зерттеулердің бәріне ортақ құбылыс – реалия сөздерді тақырыптық топқа бөліп қарау. Н.Г Михайловская реалия сөздерді жеті тақырыптық топқа бөледі:

1. Адамзаттық атаулар;
2. Әкімшілік басқаруға байланысты атаулар;
3. Тұрмыстық заттардың атаулары;
4. Әдет-ғұрып, ойын т.б этнографиялық ұғымдардың атаулары;
5. Киелік ұғымдар атаулары;
6. Жан-жануар және өсімдіктердің атаулары;
7. Табиғат құбылыстары және мал шаруашылығына байланысты атаулар.

Реалия сөздер шартты түрде төмендегідей тақырыптық топтарға бөлінеді.

1. Кейбір табиғатқа байланысты сөздер мен этнографиялық сөздер;
2. Фольклорлық реалия сөздер;
3. Тұрмыстық реалия сөздер;
4. Қоғамдық және тарихи реалияны білдіретін сөздер.

Реалия сөздер, көбіне көркем әдебиетте кездеседі, онда белгілі дәрежеде жергілікті және тарихи колорит элементтерін құрайды.

1. Мәтінге сөздік жазыңыз.

2. Мәтіннің мазмұнын айтып беріңіз.

3. Мәтіннің мазмұны бойынша сұхбаттасыңыз.

Термин және оның аударылуы

Термин – ойды дәл жеткізуге, аса мағыналық дәлдікке, ең бастысы сол саладағы дәл білімге негізделеді.

Терминдерді аудару – ең қиын аударма түрі.

Терминдер арнайы ғылыми, техникалық, өндірістік т.б. салалар түрлерінде қолданылады. Арнайы заттарды белгілеуге және арнайы ұғымдарды дәл жеткізуге қолданылатын немесе басқа тілден кіріккен сөздер. Терминдерді қажетті жерінде ғана қолдану пайдалы.

Терминдер ғылыми, техникалық, өнер тағы басқа салалардағы ұғымды нақты белгілейді, бейнелейді. Әдетте сөздік құрамның бұл қабатында «халықаралық» сөздер көп болады.

Терминдер синонимдік қатынасқа икемсіз болады, бір мағыналы сөздер болып келеді, сондықтан реалия сөздерге ұқсас болып келеді. Мәселен, «медресе», «хан» сияқты сөздерде реалиялық та, терминдік те мән бар.

Аударма зерттеушілері С. Влахов пен С. Флорин термин мен реалияның айырмашылығын дұрыс көрсетеді: «Термин сөздер – ғылыми лексиканың негізі. Реалия сөздер, көбіне көркем әдебиетте кездеседі, онда белгілі дәрежеде жергілікті және тарихи колорит элементтерін құрайды».

Термин бір ұлтқа ғана қатысты емес, ғылым түріне сай барлық халыққа ортақ бола алады, сондықтан ол әрдайым аударылып отырады.

- Термин дегеніміз не?
- Ол неге негізделеді?
- Терминдерді аудару дегенді қалай түсінесіз?
- Терминдер қайда қолданылады?
- С. Влахов пен С. Флорин ненің айырмашылығын дұрыс көрсетеді?
- Термин әрдайым аударылып отыра ма?

Жағдаяттық тапсырма:

Сізге жаңа терминдерді аудару керек. Жұмысыңызды неден бастайсыз?

Фразеологизмдерді аудару жолдары

Фразеологизмдерді басқа тілге жеткізу филология ғылымында үлкен мәселе. Себебі қай тілдің фразеологиялық бірлігін алсақ та, олардың сол ұлтқа тән бейнелік ерекшелігі, тарихи қалыптасуы болады. Келесі тілге оның ұлттық бояуын, эмоциялық-экспрессивтік сипатын сақтап жеткізу аудармашыдан үлкен біліктілікті талап етеді. Сондықтан аудармашыға фразеологиялық бірліктерді аудармай тұрып олардың тілдік табиғатын түсініп алу қажет болады.

Фразеологизмдердің экспрессивті-эмоционалдық бояуы контекст арқылы айқындалады. Сондықтан оларды контекст аясында қарастырған жөн. Ал аудармада контекстің қызметі өлшеусіз.

Фразеологизмдердің жалпы сипаттары:

фразеологиялық бірліктер контекстен тыс тұрғанда еркін тіркестермен омонимдес болып тұрады;

фразеологиялық бірліктер белгілі бір дәрежеде лексикалық бірлікке ұқсап тұрады,

номинативтік, көпмағыналық, ауыспалы. мағынаға ие бола алады;

фразеологизмдер стилистикалық тұрғыдан әр түрлі топтарға қатысты болады.

Қазақ фразеологизмдерінің бірегей зерттеушісі ғалым І.Кеңесбаев. Ғалым І.Кеңесбаев фразеологиялық бірліктерді негізінен келесі екі арнаға бөледі: фразеологиялық түйдек (идиом сипатындағы тіркес) және фразеологиялық тіркестер.

Фразеологизмдерді зерттеуші орыс ғалымы, академик В.Виноградов. В.Виноградовтың жіктеуі бойынша фразеологизмдер фразеологиялық тұтастық, фразеологиялық бірлік, фразеологиялық тізбек болып бөлінеді.

Мысал ретінде келесі фразеологизмдерді аударайық: «Қас пен көздің арасында» = «жылдам» – әңгіме қас пен көз туралы емес. «Жүрек жұтқан» = «батыл».

Фразеологизмдерде ұлттық колорит болады. Фразеологизмдер сөйлеуде дайын күйінде қолданылады.

Өз ойыңызды ортаға салыңыз:

1. Аудармашыға фразеологиялық бірліктерді аудармай тұрып олардың тілдік табиғатын түсініп алу қажет.
2. Фразеологизмдердің экспрессивті-эмоционалдық бояуын контекст аясында қарастырған жөн.
3. Фразеологизмдердің жалпы сипаттары.
4. Қазақ фразеологизмдерінің бірегей зерттеушісі ғалым І. Кеңесбаев туралы не білесіз?
5. Фразеологизмдерді зерттеуші орыс ғалымы, академик В. Виноградов туралы не айта аласыз?
6. Келесі фразеологизмдерді аударыңыз: «Қас пен көздің арасында», «Жүрек жұтқан».
7. Фразеологизмдердегі ұлттық колорит туралы не айтасыз?

Аударма теориясының негізгі салалары

Аударма - көп қырлы құбылыс. Оның әдеби, тарихи-мәдени, психологиялық теориялары да бар. Аударманың лингвистикалық теориясының салаларына келейік.

«Аударманың жалпы теориясы негіздерінің» авторы А.В. Федоров аударма теориясын лингвистикалық тұрғыдан қарай отырып үш үлкен салаға бөледі:

1. Аударма теориясының тарихы;
2. Аударма тілімен жұмыс істеудің жалпы міндеттері мен шарттары.
3. Материалдың жанрлық ерекшеліктеріне байланысты аударманың міндеттері мен шарттары, жеке, нақты аударманы талдаудың принциптерін жасау, жеке стильге байланысты жұмыстар. (Федоров А.В. Основы общей теории перевода (Лингв. проблемы). М., Высшая школа, 1983. Б. 19-20)

Аударматанудың лингвистикалық қыры туралы оқулықтың авторы В.Н. Комиссаров айтқан. Ол аударма заңдылықтарын үш салаға бөледі:

1. Аударманың жалпы теориясы
2. Аударманың жеке теориясы
3. Аударманың арнайы теориясы. (Комиссаров В.Н. Теория перевода/Лингв.аспекты. М., 1990.Б.34.)

Бұл екі автордың жіктеуінде айрықша қарама-қарсылық жоқ. Әрине, атауларында, топтауында өзгешеліктер бар. Айталық, В.Н. Комиссаров жіктеуінде аударматану тарихы жеке бөлінбеген. Бұл автордың «жалпы теориясы» алғашқы автордың көрсеткен үшінші саласына сай келеді.

В.Н. Комиссаров арнайы алынған нақты бір екі тілдің арасындағы аударма мәселелерін «жеке теорияға» бөледі.

Сіз қалай түсінесіз?

1. Аударма - көп қырлы құбылыс.
2. Аударманың лингвистикалық теориясының салалары.
3. «Аударманың жалпы теориясы негіздерінің» авторы А.В. Федоров.
4. Аударма теориясының тарихы.
5. Аударма тілімен жұмыс істеудің жалпы міндеттері мен шарттары.
6. Аударматанудың лингвистикалық қыры туралы.

Аударма бойынша мамандарды дайындайтын оқу орындары

Университеттер аударма бойынша мамандарды дайындауды жақында – он екі жыл бұрын ғана бастады.

Қазақстан Республикасында алғашқыда аудармашыларды дайындауды үш мемлекеттік жоғары оқу орны: әл-Фраби атындағы, Гумилев атындағы және Әлем тілдері институты бастады.

Қазір жеке гуманитарлық оқу орнында да аудармашы мамандығына оқуға болады.

Академик М.Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің Тіл және әдебиет институтында «Аударма ісі» бөлімі бар.

Қай жерде оқудың айырмашылығы бар ма? Германияда ілеспе және жазба аудармаға оқытатын үш университет бар.

Бұлар – Гейдельберг, Гермерсхайм және Саарбрюкен университеттері.

Гейдельбергде ілеспе аударманың техникасын оқытуға көңіл бөлінеді. Мысалы, орыс тілінен неміс тіліне аудару күрделілігі, орыс және неміс тілінің өзгешелігі, неге назар аудару керек сияқты мәселелер қаралады.

Үш тілдегі баспасөзді оқу, теледидарды көру қажет.

Гейдельберг университетінде болашақ ілеспе аудармашыларға тапсырыс берушімен ақы төлеу мәселесінде қалай сөйлесу керектігін де үйретеді.

Кәсіпқой аудармашылар жылына 120-дан 200 мың еуроға дейін алады.

Аудармашы кәсібі қанша тұрады?

Бүгінді таңда аудармашы кәсібі қанша тұрады? Жеке оқу орнында оқу жылына 100-200 долларға арзан, яғни бір курс мың долларға жуық.

Алайда, егер сіз жоғары деңгейде аудармашы білімін алуға тырыссаңыз, Ресейдің кеңес уақытында да сапалы білімімен және өздерінің түлектерімен аты шыққан белгілі лингвистикалық жоғары оқу орындарына баруыңызға тура келеді. Мұндай білім отандық білімнен, әрине, қымбат, бірақ сіздің тұрақты жалақы алып тұруыңызға кепілдік береді.

Тәжірибе көрсеткендей, ең ірі қаламақыны ілеспе аудармадағы мамандар алады.

Ірі халықаралық конференцияларға Алматыда үлкен сұранысқа ие үш-төрт маман – ілеспе аудармашылар шақырылады, дейді дәйекті аудармамен айналысатын Валентина Бойчук. Олар күніне 350 доллар алады. Қонақ үй мен тамақтануды шақырушы тарап жеке төлейді. Мұндай баға өзін-өзі анықтайды. Өйткені бұл аударманың ең күрделі түрі.

Ілеспе аудармашылар 20 минуттан жұмыс істеп, бірін-бірі ауыстырып отырады. Оларға түсетін салмақ зор. Сонымен бірге ілеспе аудармашы құралмен жұмыс істеуді.

Мәскеуде полиглоттардың қаламақысы өте жоғары. Ілеспе аудармашылардың қызметі сағатына 150 долларға айналады.

Қазақстанда дәйекті аударманың мамандары көп. Алайда олар да түрлі симпозиумдар, дөңгелек үстелдер мен конференциялар кезінде жетіспей қалады.

Астанада қажет жағдайда шақырылатын 25-ке жуық маман бар. Ағылшынша оларды «free lance» «еркін суретші» деп атайды. Тапсырыстың саны олардың біліктілігі мен танымалдығына тікелей байланысты.

Кейде дипломында тиісті жазбасы жоқ, бірақ шет тілін жақсы білетін мамандар да бәсекеге түседі. Әдетте, бұл адамдар, шетелде бірнеше жыл тұрғандар. Олар ілеспе аудармаға шорқақ, сондықтан кәсіпқой аудармашылармен бірдей жазбаша және дәйекті аудармамен айналысады. Бұл ретте оның бағасы өзгермейді. А4 форматындағы бір парақ тапсырысшыға кем дегенде 800 теңге (шұғыл аудармалар 200-500 теңге қымбат), ал қарапайым ауызша аударманың бір сағаты – 1300 теңге тұрады. Мәскеуде осы қызметке, тақырыптың күрделілігіне қарай 5 мың, 10 мың теңге сұрайды. Аудармашы барлық салаға да керек.

(Интернет материалдары Бойынша әзірлеген Г.А.Тұтқышбаева).

Бүгінді таңда аудармашы кәсібі қанша тұрады?

Сіз қандай жалақы алғыңыз келеді? Неге? Түсіндіріп беріңіз.

Аудармадағы трансформациялық процестер

Аудармашының жұмысы нақты мәтіннің тіліне байланысты істелетін нақты әрекеттерден тұрады.

Аударма аудармашыдан әр қилы тіларалық өзгертулер жасай білуді талап етеді. Мұндай өзгертулерді аударматануда трансформациялар деп атайды. Бұл трансформациялар көбіне түпнұсқа тіліндегі хабар, мағлұматтарды, мазмұнды аударма тіл нормаларын сақтай отырып жеткізу мақсатына бағындырылады.

Аудару процесінде кездесетін бұл әрекеттер, ғалымдардың көрсетуінше, төрт типке бөлінеді:

1. Орын алмастыру (перестановки);
2. Ауыстыру (замены);
3. Қосу (добавления);
4. Түсіріп тастау (опущения).

Орын алмастыру. Бұл – аудару үстінде түпнұсқа тілдегі элементтердің орналасу тәртібін аударма мәтінде өзгертіп беру: алмастырылатын сөздер, сөз тіркестері, құрмалас сөйлемдерді құрастырушы сыңарлардың орын тәртібі, дербес сөйлемдердің

тіркестегі орны.

Аудару кезінде көп кездесетін жайт – мәтінінің сөйлемдегі сөздер мен сөз тіркестерінің өзгеріске ұшырауы. Мысалы, орыс тілінде сөйлемдегі сөздердің орын тәртібі еркін, ал қазақ тілінде қалыптасқан, тұрақты.

Ауыстыру. Бұл – түпнұсқа мәтініндегі сөз формаларын, сөз таптарын, сөйлемшелерін, синтаксистік байланыс түрлерін аударма мәтінде бұлардан өзгеше тілдік бірліктермен ауыстыру. Кейде керісінше де болуы мүмкін. Бұл бір сөзді қайталай бермеу мақсатынан туған әрекеттер болады.

Орыс тілінен қазақ тіліне аударуда сын есімдердің зат есімге ауысып отыруы – жиі кездесетін құбылыс. Мысалы: **Английское правительство – Ағылшын үкіметі, серебряная ложка – күміс қасық, мамино пальто – шешемнің пальтосы... .**

Мәтінге кластер жасаңыз.

Орын алмастыру дегенді қалай түсінесіз?

Ауыстыру туралы не айта аласыз?

Қосу жөнінде әңгімелеп беріңіз.

Түсіріп тастау дегеніміз не?

Аудармашылардың ұйымдары

Көптеген өркениетті елдерде аудармашылардың халықаралық деңгейі артқан іргелі ұйымдары, бірлестіктері құрылған. Атап айтқанда: аудармашылардың Халықаралық федерациясы, Ауызша аудармашылардың халықаралық қауымдастығы, Әдеби аудармашылардың еуропалық қауымдастығы. Аудармашылар одағы әр елде бар.

АҚШ-та Американдық аудармашылар қауымдастығы, Германияда ауызша және жазбаша аудармашылардың федералдық одағы және Көркем ғылыми әдебиеттер аудармашыларының федералдық одағы бар.

Ресей аудармашылар одағы 1991 жылы құрылып, 1993 жылы Халықаралық аудармашылар федерациясы құрамына кірген. Олардың заң жарғылары, талап шарттары бар.

Кәсіби аудармашылар қауымдастығы немесе одағы, бірлестігін құрып, аудармашылардың халықаралық

федерациясының қатарына қосылу ұлттық аударма өнерін жаңа биікке көтереді.

Жалпы аудармаға бейімделу мектептен басталғаны дұрыс. Аудармашы боламын деген талапкерлер өз бағатын мектеп қабырғасынан таңдайды. Аудару ісінен хабардар болу өмірде өз пайдасын тигізеді.

Көптеген ірі мемлекеттерде аудармашы мамандығын даярлайтын кәсіби оқу орындары бар. Францияда Сорбонна жанындағы ауызша және жазбаша аудармашылардың жоғары мектебі, Парижде аудармашылардың жоғарғы институты бар. Бір Германияда 8 университет аудармашы маман даярлайды. Ең ірілері -Гейдельберг, Майнц, Сарбрюкен университеттері, қалғандары Берлин, Бонн, Лейпциг т.б. қалаларында орналасқан. Мюнхенде шет тілдері мен аударманы даярлайтын тағы бір жекеменшік жоғары оқу орны бар. Англияда ауызша және жазбаша аудармашылар даярлайтын бес университет бар. Олар: Вестминстер, Бат, Салфорд, Брайфорд, Херриот – Уотт.

АҚШ-тағы ең атақты Монтерей аудармашылар институты (Калифорния), Нью-Йорк университеті, көркем аудармашылар даярлайтын Айова университеті бар.

Ал Ресейде Мәскеудегі аудармашылар институттары, басқа қалаларында аудармашы мамандар даярлайтын оқу орындары, арнайы факультеттер бар.

Аудармашылардың ұйымдары туралы не білесіз?

Ресей аудармашылар одағы қай жылы құрылды?

АҚШ-тағы ең атақты Монтерей аудармашылар институты (Калифорния), Нью-Йорк университеті, көркем аудармашылар даярлайтын Айова университеті туралы әңгімелеңіз.

Аударма туралы

В. Коллер «Біз аудармамен бір мезгілде тілдің аудармалылығын арттырамыз» деп орынды айтқан. Өйткені, жазбаша немесе ақпараттық аударма арқылы ана тіліне жаңа сөздер қосылады, тілдің бейімділігі, мүмкіндігі толық танылады.

Аударма ісін жетілдірудің басты негізі аударматану ғылымының дамуы, аударманың теориялық және тәжірибелік тұрғыдан үздіксіз жетілдірілуі. XV ғасырда Францияда аударма

теориясына қызығушылық қарқын алды. 1540 жылы Э. Долье «Бір тілден екінші тілге жақсы аудару ережесі» кітабын шығарды.

Фин зерттеушісі Иннер Вехмас-Лехто «Аударма тәржімалық тілде түпнұсқа мәтініндей оқылуы керек» деген ортақ тұжырымға қосылды. Аударма тілін коммуникативтік және эстетикалық ықпал беретін маңызды қыры санайды. Мұндай ықпал тілдің дұрыстығын қамтамасыз ететін адекваттық дәрежесін анықтайды. Тілдің дұрыстығы оның аударма тілінің жүйесіне, нормасы мен қолданылуына сәйкес анықталады.

Қытай сыншысы, жазушы, аудармашы Цюй Цюбо: «аудармашын мәнінде бізге жаңа лексиканы, жаңа синтаксисті құруға мүмкіндік береді» деп ерекшелейді.

Аударманың лингвистикалық ықпалы да қуатты. Аударма арқылы енген жаңа лексика, жаңа сөз тіркесі, сөйлем құрылымы өзге тілдің аясында қалмауы тиіс.

Зертеушілер шет елден сөз, тіркес аударуда абай болуды өтінеді. Мысалы, «самолет» украинша «летак», түрік тілінен қазақ тіліне «ұшақ» мағынасында сәтті алынған.

Аударманы зерттеп, талдау үшін де аудармашыға әдебиет теориясын, аудару теориясын білу жеткіліксіз. Ол зерттеуші филолог, лингвист болғаны жөн. Екі тілді грамматикалық, синтакситік, лексикалық, стилистикалық негізде жан-жақты білуге міндетті. Аудару ісінің қай саласы да тіл білімін жақсы білуге негізделеді. Тәжірибелі, талантты аудармашы тілдің қасиетін, мүмкіндігін ерекшелігін өз мақсатына пайданалады. Ол әр сөзге балама табады, оны түпнұсқамен сәйкес жеткізуде ықтималды нұсқалар әзірлейді. Тілді неғұрлым терең білгендіктен, сөздік қор мол болғандықтан балама табу түспейді. Әр сөздің реттік жүйесін, қолданылу мәнін, ерекшелігін жете сезінеді. Қажет кезде синонимдерді орынды қолданады.

Аударма мәдениеті

Аудармашы - әлемдік өркениеттің дамуына жемісті қызмет ететін рухани шығармашылық тұлға.

Аударма - бүгінгі таңда халықтардың бір-бірімен араласу, қатынасу бағытындағы мәдени құндылықтарын алмасу жолы.

Аударма түрлері өзінің сапалы деңгейіне қарай қазіргі таңда халықтар мәдениетінің жоғары көрсеткіші саналады.

Аударама нәтижесінде бір ұлттық мәдениет екінші бір ұлттық мәдениетті жетілдіреді.

Аударманың қоғамдағы алатын рөлі, әлеуметтік, мәдени қызметі өте зор. Әр аудармашының дербес ұлттық қолтанбасы бар. Ұлттық аударма мектебіндегі сабақтастық аудармашылық дәстүрлер мен даму тұжырымдарын меңгеру, сонымен бірге аудару ісіндегі жаңашылдық. Ол үлкен ізденіспен, шындалған шеберлік, толысқан тәжірибемен қалыптасады.

Әлемдік мәдениет дамуын аудармасыз елестетуге болмайды. Аудармашы - адамдар және халықтар арасындағы мәдени, рухани қатынасатарды жалғастырушы, дәнекерлестіруші. Аударма өзара қатынас құралы, ақпараттық байланыс міндетін атқарады.

Түпнұсқаға адалдық, авторға құрмет, жауапкершілік сезімдері мәтін аударудағы дәлдік, сәйкестік, аударылатын тіл ерекшеліктерін терең білу және аудару кезінде тіл нормаларын сақтау, т.б мәселелер арқылы аудармашының жеке болмыс-бітімінің өнегесі, ішкі мәдениеті танылады.

Аударма – әдибиетті, ұлттық тілді байытудың бірден-бір құралы. Аудармашы- шығармашылық тұлға. Ол сөз мәдениетін, тіл нормасын сақтауы тиіс. Сөз эмоциясы, сөз табиғаты, сөз этикасы, сөз мәдениеті - аудармашының аудармада ерекше көңіл бөлетін бірліктері.

Аударма – ұлттық тіл байлығының көрсеткіші, сол халықтың тілі, мәдениеті, мәдени тілімен таныстыру үрдісі. Аудармашы мәдениеті тіл мәдениетін, сөз мәдениетін айрықша құрметтеу сипатынан аңғарылды.

Аудармашы келісім-шартқа отырғаннан кейін, сондағы талап шарттарды бұлжытпай орындауға мүдделі. Ол аударманың сапасы мен шынайлығына жауап береді. Аудармашы талантты тұлға, ең адамгершілік биік қасиеттерімен ерекшеленеді. Ол әдебін сақтауға міндетті. Аудармашы аудармаға тапсырыс алғанда, оған қабілетін, талантын, кәсіби әзірлігін немесе сапалы, уақтылы орындауда шығармашылық мүмкіндігін, ішкі жағдайын ескеріп, содан кейін ғана келіседі. Аударма – шығармашылық іс, өнер. Ол адамның таланты мен білімін, өмірлік тәжірибесін, үздіксіз ізденуі мен шеберлігін, адамгершілік қасиеттерін сынға салады.

Мәтінге сөздік жасаңыз.

Мәтіннің мазмұнын кластердің көмегімен айтып беріңіз.

Аударманың лингвистикалық қырлары

Қазіргі заманғы аударматану тұтас бірнеше ғылымның әдістерін пайдаланатын пәнаралық зерттеулер нәтижесіне сүйенеді. Аударманы зерттеу әдебиеттану, аударма психологиясы, тәжірбиелік психология, әлеуметтік психология, нейрофизиология, этнография, мәдениеттану лингвомәдениеттану т.б. ғылымдарды тоғыстырады.

Аударма теориясы лингвистикалық негізден бастау алады. ХХ ғасырдың екінші жартысынан бастап бүгінге дейін лингвистикалық пәндерді зерттеу саласында когнитивті лингвистика, психолінгвистика, социолінгвистика, мәтін лингвистикасы, сөйлеу әрекеті теориясы пайда болды. Аударма ісінің лингвистикалық негізде бағытталуы аударма қызметінің сипатын өзгерту болып табылады. Соңғы кезеңде аудармада кәсіби сипаттағы мәтіндер аудармасы ерекше орын алды. Олар: ақпараттық, экономикалық, заңгерлік, әскери, техникалық, бизнестік және т.б. Бұл аудармаларда бірқатар қиындықтар бар. Мәтіндерді ақпараттық немесе прагматикалық деп сипаттауға болады. Заманауи аударматанудың дамуына зор үлес қосқан көрнекті америкалық лингвисті Юджин Найда. Ол аударманың әртүрлі теориясының төрт негізгі амалын ұсынды. Олар: филологиялық, лингвистикалық, коммуникативтік және социосемантикалық. Аударма ана тілінің заңдылықтарына сүйенеді, аудармашы лингвистиканы жақсы білуі қажет.

Ағылшын аударматанушысы Питер Ньюмарк аударманың коммуникативтік және семантикалық әдістерін ұсынады. И.Левый: «Екі тілдің лингвистикалық мүмкіндігі баламалы емес» дейді. Түпнұсқалық мәтінді немқұрайды аударуға болмайды. Әр сөздің аудармадағы орнын, деңгейін, мүмкіндігін, құндылығын, әсерлілігін, сезімдік ықпалын, танымдылығын, эстетикасын, логикасын, философиясын сезіне білу өте маңызды. Аударма жетістігі - екі тілдің лингвистикасын жетік білуде.

М. Әуезов, В. Пастернак, К. Чуковский, И. Кашкин, Н. Любимов. М.Рыльский, Т.Әлімқұлов. Ғ.Мүсірепов, М.Әлімбаев - аударма таланттары, көркем тілдің шеберлері.

Көрнекті тіл маманы академик В. Гумбольдт: «Аударма әдебиеттің ең қажетті түрлерінің бірі, ол мағыналық мүмкіндіктердің артуына және ана тілдің мәнерлігіне қызмет етеді» деген. Академик Е. Бөкетов «... көркем аударма өскелең мәдениетіміздің аса бір көрнекті, аса бір салмақты саласының бірі» деп айқындайды.

Аударма - ұлттық үрдіс. Көркем аударма ұлттық әдебиеттің даму деңгейін, оның басқа халықтар мәдениетімен рухани байланысын көрсетеді. Көркем аударма лингвистикамен тығыз байланысты. Өйткені аударма үдерісі тікелей ұлттық тілдің лингвистикалық заңдылықтарына негізделеді.

Мәтінді аударыңыз.

Мәтіннің мазмұнын ағылшын тілінде айтып беріңіз.

Он тест тапсырмасын құрастырыңыз.

«Аударма - ұлттық үрдіс» дегенді қалай түсінуге болады?.

Көркем аударма лингвистикамен тығыз байланысты деп неге айтады?

Аудармашы таланты

Аудармашы – бұл суреткер, сөз зергері, үлкен тіл маманы, басқа халықтың әдеби құндылығын өз тіліне қайта жасаушы. Аудармашылық іс, өнер, ғылым, шығармашылық азабына таланттың таланттысы ғана төзеді.

Грузин аударма зерттеушісі О. Нодия тұжырымында: «Аударма таланты дегеніміз – меніңше, түпнұсқадағы ең басты дүниені дұрыс түсіне білу».

Аударма теорияшысы К.И.Чуковскийдің пайымдауынша: «Егер аудармашы талантты болса, ол автордың жігерін қанаттандырады».

Аудармашылық – ар-ұяттың ісі. Аудармашы шығармашылық шабытсыз өз мақсатына жете алмайды.

К.И.Чуковский «Аудармашылық шабыт түпнұсқадан ажырамаған кезде ғана жемісті» деп аудармашылық шабыттың туындыны жоғары көркемдік деңгейге берудегі рухани әсерін айқындап көрсетеді.

Талант аудармашылық істе айрықша қажет. Г. Гейне: «Аудармашы рухани дарынды адам болуға тиіс» деген.

Аудармашы бұрынғы және өз заманындағы аудармалардың озық үлгісімен танысады, аударма теориясын жақсы меңгеріп,

үнемі ізденісте жүруі тиіс. Аударма – үздіксіз дамып, жетіліп, жаңара беретін рухани үрдіс. Аудармада қабілет, таланттың орны ерекше.

Аудармашы таланты – сирек талант. Батыс герман аударма зерттеушісі Вольфрам Вильстың айтуынша, «аударма үдерісінде аудармашы білімінің екі түрін пайдаланады: позитивтік және эвристикалық».

Аудармашы мәтін аудару кезінде өте күрделі жағдайда қалады, одан сәтті шығудан амалдарын қарастырады.

Аудармашылық талант шығарманы терең түсініп, шынайы аударуда айқындалады.

Аудармашы таланты жөнінде әңгімелеңіз.

К.И. Чуковский «Аудармашылық шабыт түпнұсқадан ажырамаған кезде ғана жемісті» деп неге айтқан екен?

Г. Гейне: «Аудармашы рухани дарынды адам болуға тиіс» деген.

Осы пікірді Сіз қалай түсінесіз?

Вольфрам Вильстың аудармашы мен аударма туралы айтқанын қалай түсінуге болады.

Аудармада қабілет, таланттың орны неге ерекше?

Аударма және аудармашы

Аударманың анағұрлым анықтамасы бұл белгілі бір мазмұндағы мәтінді басқа тілден екінші тілге қабылдау үдерісі. Аударма теоретигі Н.К. Габовский тұжырымдар мен ережелерді қорытындылап, аударманың негізгі белгілеріне тоқталады: «Сөз өнері шығармашылығы және оның түпнұсқамен үйлесімдігі, басқа тілдің құралдарымен айтылымның бәрін қайталап жеткізу; тіларалық және екі тілді пайдалану арқылы болатын мәдениетарлық коммуникация үдерісі; тілдер байланысы, билингвизм құбылысы. Сөйлеу қызметінің ерекше түрі, тіларалық трансформация, ғылымға негізделген сөз өнері».

Орыс, француз, испан, португал, италян тілдерінде алғаш аудару ұғымы (кейін аудармашы сөзіне айналған traducteur, traductor, traditor, traduttore терминдерді) XVI ғасырда ғана пайда болды.

Аударма нағыз талантты танытатын биік өнер. К.И.Чуковский «Биік өнер» деп жайдан жай атамаған. Аударма талантты шыңдайды.

Аударма расында да ауыр іс. Аударма – нағыз төзімді, білім, тәжірибесі мол, жазу өнерінде шыңдалған талантқа тән өнер. Аударма – күрделі, қиын, жүйкеге салмақ түсіретін өте ауыр мамандық.

Нобель сыйлығының лауреаты, колумбиялық көрнекті суреткер

Г.Г. Маркес аударманың қиындығы туралы: «Мұның өзі өте қиын жұмыс» деген пікір білдіріпті.

Аудармашы – аса жауапты, маңызды, қиын мамандық. Аудармашы адамдар арасындағы коммуникативтік қатынасты жүзеге асырады, екі тілдік ортаның ой-мақсатына қызмет етеді. Аудармашы – халықтар арасындағы рухани, мәдени байланыстың дәнекері.

Жақсы аудармашы – белгілі бір мағынада шығарманы басқа тілде қайта жасаушы. Көркем аударма – көркем әдеби шығармашылықтың түрі. Онда тұпнұсқаның рөлі үлкен.

Аудармашы – төзімділік пен табандылықты, алғырлық пен талантты, бірнеше білім саласын меңгерген эциклопедиялық ой-өрісті, ұдайы ізденіс пен мол тәжірибені бір бойына тоғыстырады.

Аудармашы өз ойын шет тіліне жеткізу түрлерін еркін таңдайды, шетел сөздерінің грамматикалық, лексикалық, стилистикалық-семантикалық мағынасын білуі аса маңызды.

«Аудармашы – төзімділік пен табандылықты, алғырлық пен талантты бір бойына тоғыстырады» деп неге айтады?

Аударма мәселесі

Аударма теориясының негізін қалаушылар – К.И.Чуковский, Н.С. Гумилев, А.В. Федоров кеңес ғалымдары. 1930 жылы К.И.Чуковский мен А.В. Федоровтың «Искусство перевода» атты кітабы жарық көрді. Бұл зерттеу еңбегі аударма теориясының жаңа ғылым саласы, ерекше пән ретінде қалыптасуына өз үлесін қосты.

Соңғы жылдарда аударма мәселесі көптеген лингвистикалық қырларынан қарастырылып, психолингвистика, этнолингвистика, лингвомәдениеттану, контрастивті

лингвистика, мәдениаралық коммуникация, салыстырмалы стилистика тұрғысынан ерекше зерттеу нысандары айқындалады.

Кез келген аудармашы аудару барысында мазмұн баламалығын сақтауға тырысады. Аудармада сақталған мәтін элементтері инвариант деп аталады, инварианттың сақталу мөлшері болып табылады.

Аударма баламалығының нормалары өзгермелі параметрлер қатарына жатады. Толық немесе жартылай баламалы бірліктердің бастапқы тіл мен аударма тіл негізінде қалыптасуы тікелей аудармашыға байланысты.

Түпнұсқада айтылған ойды қандай әдіс-тәсілдермен жеткізудің амалдарын іздестіру барысында аудармашы негізі материалды анализ және синтез процестерінен өткізуге, түпнұсқа мәтіннің негізгі идеясын, мән-мазмұнын екінші тілдің құралдары арқылы жеткізу мәселелерін шешуге тиісті болады.

Осы негізде аудармашының қызметіне ғалым А.М.Алдашева мынадай талаптар қояды:

- 1) жалпы бағдарлы ақпаратты (фондовая информация) білу;
- 2) екі тілдің лексикалық-грамматикалық құрылымын жетік меңгеру.

Аудару процесі барысында аудармашының негізгі міндеті – мәтіндер баламалығын сақтап қалу.

Аударма теориясының негізін қалаушылар кімдер?

Кез келген аудармашы аудару барысында мазмұн баламалығын сақтауға тырысады. Неге?

Аудармашының қызметіне ғалым А.М.Алдашева қандай талаптар қояды?

Аудару процесі барысында аудармашының негізгі міндеті қандай деп ойлайсыз?

Тест тапсырмалары

VI	Аудармашы
	перевод
	переводческий
	переводчик
	переводной
	переводы

V2	Тәжірибе
	опыт
	опытный
	опытом
	опытно
	по опыту
V3	Білікті
	квалифицированный
	квалификация
	квалификационная
	специалист
	образованный
V4	Білімді
	образование
	образованный
	образовать
	образ
	опытный
V5	Профессия
	кәсіп
	кәсіпкер
	кәсіби
	мамандық
	маман
V6	Мамандық бойынша
	по специальности
	профессия
	специалист
	профессионал
	образование
V7	Талап
	требование
	требовать
	востребование
	перевод
	образование
V8	Бағдарлама
	программист

	программа
	программный
	прогноз
	диагноз
V9	Аудармашы конференцияларда ілеспе ... жасайды
	аударма
	жазба
	құжаттар
	кеңес
	хаттама
V10	Аудармашы ... құжаттарды жазбаша аударады
	ресми кездесулерде
	нұсқалар, ережелер, шарттар т.б.
	конференцияларда
	үйде
	сабақта
V11	Барлық хат-хабар, ресми құжаттар жазба түрде аударылады
	ауызша аудару
	машинамен аудару
	қолжазба
	ілеспе аудару
	жазбаша аудару
V12	Бір тілдегі ойды екінші тілде беру дегеніміз
	шығарма
	баяндама
	хаттама
	аударма
	мәлімдеме
V13	Перевод -
	баяндама
	аударма
	шығарма
	мазмұндама
	қолжазба
V14	Алдын ала жасалған бағдарлама бойынша кибернетикалық әдіспен сөзбе-сөз аударып, түпнұсқа туралы тұрпайы түсінік беру дегеніміз
	ауызша аудару

	жазбаша аудару
	машинамен аудару
	сөздікпен аудару
	ілеспе аудару
V15	Аудармашының жұмыс күні
	реттелмеген
	қысқа
	реттелген
	кестеден тыс
	жоқ
V16	Аударма дегеніміз
	теледидар бағдарламасы
	бос уақыт
	бір тілдегі ойды екінші тілде беру
	хаттама жазу
	тапсырма беру
V17	Аударманың... түрі болады
	үш
	екі
	бес
	бір
V18	Аудармашының басты міндеті
	суреттеу
	тәрбиелеу
	аударма жасау
	хат жазу
	оқу
V19	«Мамандық» тақырыбына қатысты мақал
	Отан оттан да ыстық
	Туған жер – алтын бесік
	Көп сөз – көмір, аз сөз - алтын
	Сүйіп істеген іс шаршатпайды
	Отан отбасынан басталады
V20	«Әр мамандықтың өз ерекшелігі болады» сөйлемнің аудармасы
	У каждой специальности бывают свои особенности
	Каждая специальность особенная
	Все специальности хороши

	Все работы хороши
	Каждая специальность ценится
V21	«Профессиональное мастерство»
	Кәсіби тіл
	Кәсіби шеберлік
	Кәсіби бағдар
	Кәсіби шебер
	Кәсіпкердің шеберлігі
V22	«Квалификация» сөзінің аудармасы
	біліктілік
	білікті
	білімді
	билік
	білгіш
V23	Талап ету
	требование
	требовать
	востребованный
	до востребования
	требующий
24	Совершенствовать
	Жетілдіріп отыру
	жеткізу
	талап ету
	назар аудару
	жетік білу
25	«Ой-өріс»
	дозор
	надзор
	кругозор
	узор
	мысль
26	«Жоспар» сөзінің аудармасы
	статья
	перевод
	текст
	схема
	план

27	«Ақпарат»
	Информация
	Слух
	Сообщение
	Извещение
	Событие
28	Сөздік қор
	Богатое слово
	Богатый словарь
	Словарный запас
	Запасное слово
	Книжный фонд
29	Аудармашы әрдайым
	ұқыпты, тиянақты
	ұқыпсыз
	тәртіпсіз
	осал
	қорқақ
30	Аудармашы ресми кездесулерде ... жазбаша аударды
	конференцияны
	хат-хабарды, нұсқауларды
	сөйлемді
	қағаздарды
	кітаптарды
31	Аудармашының ... кең болуға тиіс
	жұмысы
	аудармасы
	демалысы
	ой-өрісі
	сөздері
32	Аудармашы мамандығын жетік меңгеру үшін... жақсы білу
	қажет
	шет тілінің, қазақ және орыс тілдерінің, әдебиеттің
	негіздерін
	екі тілді, физиканы
	басқа мамандықтарды
	басқа пәнді
	шет елдерді

33	Нұсқауларды, ережелерді, шарттарды аударатын
	мүгалім
	жазушы
	ағартушы
	аудармашы
	ғарышкер
34	Аудармашыға қойылатын талаптардың бірі -
	жақсы естімеу
	оқушының ата-анасымен байланыста болу
	сабақтан тыс жұмыс істеу
	екі айлық ақы төленетін демалыста болу
	ұқыпты, тиянақты болу
35	Ресми құжаттарды аударғанда түпнұсқаны бұлжытпай
	толық жеткізу
	беріледі
	жазылады
	оқылады
	аударылады
	көзделеді
36	Мәдениет пен әдебиеттің маңызды бір саласы, халықтар
	қатынасына қызмет ететін үлкен құрал-
	жазба
	аудармашы
	ескерткіш
	баяндама
	аударма
V37	Творчество...
	шығарма
	ұғым
	қабілет
	шығармашылық
	мазмұндама
V38	Кругозор...
	ой-өріс
	ой

	ойшыл
	өріс
	үлес
V39	Анализ...
	бақылау
	талдау
	пысықтау
	мақтау
	қолдау
V40	Түпнұсқа...
	оригинал
	вариант
	перевод
	статья
	понятие
V41	Специалист...
	мамандық
	мамандар
	маман
	мамандықтар
	профессия
V42	Шеберлік...
	мастерство
	мастер
	мастерски
	творчество
	кругозор
V43	Көзқарас...
	кругозор

	взгляд
	мысль
	статья
	печать
V44	Пікір
	Предложение
	Мнение
	Забота
	Духовность
	Печать
V45	Ұсыну
	Воспитывать
	Развивать
	Предлагать
	Становиться
	Связывать
V46	Белсенділік
	ленность
	Аморфность
	Заинтересованность
	Активность
	Решительность
V47	Өзектілік
	Актуальность
	Пунктуальность
	Аккуратность
	Внимательность
	Точность
V48	Заимствованные слова
	сөздік құрам
	сөздік қор
	көнерген сөздер
	төл сөздер
	кірме сөздер
V49	Турақты сөз тіркестері
	сложные словосочетания
	Фразеологизмы

	Скороговорки
	пословицы
	простые словосочетания
V50	Синоним тобын табыңыз
	жақсы, жаман
	бет, жүз
	жақсырақ, жақсылау
	үстелдін аяғы, жұмыстың аяғы
	риза, разы
V51	Тілдің негізі –сөздік
	Қор
	бірлік
	Құрам
	Құрал
	Жиынтық
V52	Ілеспе аударма
	Синхронный перевод
	Слово в слово
	Точный перевод
	Устный перевод
	Машинный перевод
V53	Мамандық таңдауда көп нәрсе
	әсер етпейді
	Көмек етеді
	әсер етеді.
	көмектеседі
	жәрдемдеседі
V54	Мамандық таңдауда өз біліміне, икеміңе, мінезіңе сай келетінін, болашақ мамандығыңның ерекшеліктерін де
	ескеру керек
	ескерту керек
	назар алдару керек
	ескермеу керек
	айту керек
V55	Аудармашы мамандығы ... саласына жатады
	ой еңбегі
	Тұрмыстық
	ауыл шаруашылық

	өндіріс
	қызмет көрсету
V56	Аударманың түрлерін көрсетіңіз
	ауызша, жазбаша, машинамен аудару
	төк ауызша аудару
	тек жазбаша аудару
	сөйлемдерді аудару
	сөз тіркестерін аудару
V57	Аудармашы мамандығы ой саласына
	жатады
	жатпайды
	жатпаған
	жазады
	қызмет көрсетпейді
V58	Аударманың түрлеріне ... жатпайды
	сөздікті аудару
	ауызша аудару
	жазбаша аудару
	машинамен аудару
	кітапты аударатын әдіс
V59	Орын алмастыру
	перестановка
	передача
	рассказ
	сказка
	дополнение

«Шетел тілі» бөліміне арналған мәтіндермен жұмыс

Дүниеде қанша тіл бар? Адамдар қанша тілде сөйлейді?

Дүние жүзіндегі тілдердің жалпы саны туралы нақты дерек жоқ. 1992 жылы шыққан «Халықаралық лингвистикалық энциклопедияда» жер шарындағы тілдердің саны (300 өлі тілді қоспағанда) 6 604 деп көрсетілсе, 1994 жылы шыққан «Әлем тілдері атласының» мәліметтері бойынша дүние жүзінде 6 796 тіл бар.

Тілдердің санына қатысты мәліметтердің нақты болмауының бірнеше себебін атауға болады.

Біріншіден, лингвистер Орталық Африка, Жаңа Гвинея, Фиджи аралдарында бұрын белгісіз болып келген халықтардың мекендейтінін анықтап отыр.

Екіншіден, кейбір тілдердің нақты атауы болмағандықтан олардың санаққа ілінбей қалуы да мүмкін.

Африкадағы көптеген банту тілдері осы пікірді растайды. Ондағы халық өз тілін өзеннің, таудың атымен атай салатын көрінеді. Үшіншіден, кейбір тілдердегі диалекті мәселесі әлі айқындалмаған. Мысалы, қытай тілінде диалектілік айырмашылықтар өте үлкен. Соның салдарынан тек иероглифті қолданатындар ғана диалектілік тілдерді түсінетін көрінеді.

Төртіншіден, қолданыстан шыққан, яғни өлі тілдерді анықтаудың нақты жолдары айқындалмаған. Мысалы, Австралиядағы жергілікті халықтың 250 тілінің 100-і бүгінде өлі тілдер қатарынан орын алған. Тағы 100 тіл осы қатарды болашақта толтыра түспек.

1926 жылы Кеңестік Республикаларда 194 тіл болса, қазіргі ТМД аймағында тілдер саны 120-150-ге дейін кеміген. Әлемде тек 100 адам ғана қолданатын 455 тіл бар көрінеді.

Ғалымдардың болжауы бойынша, мұндай тілдер екі-үш ұрпақтан соң мүлдем жойылады.

1992 жылы Х.П. Грайс әлемде 6 528 тіл бар дей отырып, олардың аймақтар мен континенттерге шаққандағы пайыздық үлесін анықтады. Нәтижесінде, тілдердің ең үлкен тобы Азия континентінде шоғырланғандығы белгілі болды.

Сонымен Азияда 2 034 тіл бар, ол жалпы тілдердің 31 пайызын құрайды.

Қазақ тілі 1999 жылғы санақ бойынша әлем тілдерінің ішінде миллиондаған сөйлеушісі бар 93 орынды иеленген. Осыған байланысты, ғалымдар қазақ тілінің болашағы үлкен деген үмітте.

Тапсырмалар:

Тақырыпқа кластер жасаңыз.

Бүгінде қандай тілдер кең тараған? Оның себебі неде деп ойлайсыз?

«Жеті елдің тілін біл, жеті түрлі білім біл» тақырыбына шағын эссе жазыңыз.

Сіз қандай тілдерде еркін сөйлей аласыз?

Мұғалім мамандығы

Мұғалімнің еңбегі бірнеше бағытта жүргізіледі. Бірінші – оқушыларға сабақ кезінде, сонымен қатар мектептен тыс жұмыс уақытында жүзеге асырылады. Екіншісі – оқушылардың отбасымен тығыз байланыс жасау, ата-аналармен жұмыс істеу. Үшіншісі – кәсіби шеберлікті үнемі жетілдіріп отыру. Мұғалім елдің ішкі және халықаралық өміріндегі оқиғалардан хабардар болып отыруға ұмтылады. Көп оқиды, өз білімін көтеру және ой-өрісін кеңейту жөнінде үздіксіз жұмыс істейді – ол үшін бұл объективті қажеттілік болып табылады. Жақсы мұғалім болу үшін жақсы білім алып, көп іздену, еңбектену қажет. Кәсіби білікті, еңбекқор, тәрбиелі, әдепті, ұстамды, төзімді, ізденгіш, парасатты адамдармен тіл табыса білетін адам ғана жақсы мұғалім бола алады.

Мұғалім өз шәкірттерін жақсы білуге тиіс. Ол оқушыны өзі сабақ барысында ұшырасатын жат әлемді жақсырақ түсінуге, сол жат әлеммен ұшырасу нәтижесінде өз әлемін айқынырақ, дәлірек түсініп, анығырақ білуге төселдіру тиіс.

Мұғалімдерді университеттерде даярлайды. Мұғалімі орта мектеп бағдарламасы ауқымында психологияның (оқушылардың жас ерекшеліктерін), болашақ өзі оқытатын пәннің, орыс тілінің, сондай-ақ тарихтың негіздерін білу қажет. Мұғалім сабақ тақырыбына сәйкес оқулықтан тыс қосымша материалды пайдаланады.

Мұғалім сабақ өткізу, оқыту барысында әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолданады. Оқушыларды өз бетінше жұмыс істеуге дағдыландырады. Қазіргі мұғалімдер сабақтарында интерактивтік әдістерді кеңінен қолданып жүр. Интерактивтік әдістерге жұптық және топтық жұмыстар, пікірталас, әртүрлі ойындар, жобалық сабақтар және тағы басқалар жатады.

Мұғалім оқушыларды белсенді шығармашылық іс-әрекетке жетелейді, оларды ізденуге, өз білім деңгейлерін көтеруге, тақырып материалдарын бекітуге, өзін-өзі тәрбиелеуге, оқушының ой-өрісін жан-жақты дамытуға көмектеседі.

Мұғалім шығармашылықпен жұмыс істеп, дәстүрлі емес сабақтарды жоспарлайды. Бұл оқушының пәнге деген қызығушылығын арттырып, сабақтың әсерлі өтуіне септігін тигізеді. Ұстаз шәкірті заман талабына сай өсіп-жетілген, жан-жақты дамыған азамат болуы үшін жаңашыл әдіс-тәсілдермен жұмыс істеуге міндетті. Қазіргі уақытта қоғам жас ұрпаққа сапалы білім беретін, шығармашылықпен жұмыс жасайтын мұғалімдерді талап етеді. Мұғалім жас ұрпаққа жүйелі білім беру мен тәрбиелеуде өзіне жаңаша талап қойып, білім сапасын арттыруға күш салуы керек, себебі мұғалім оқушылардың рухани жан-дүниесін байытады, ой-өрісін кеңейтеді, көркемдік талғамын тәрбиелейді, халықаралық достыққа, мәдениетке тәрбиелейді.

Жұмыс жағдайы

Мұғалім мен оқытушының жұмыс аптасы реттелген және оларға екі айлық ақылы демалыс беріледі. Өзінің басты қызметтерінен бөлек ол сыныптан тыс жұмысқа үлкен назар аударуға тиіс.

Білімі мен білігі. Қызметтің бұл түрін жетік меңгеру үшін орта мектеп бағдарламасы ауқымында психологияның, болашақ өзі оқытатын пәннің, қазақ және орыс тілдерінің, тарих пен шешендік өнердің негіздерін білу қажет. Мұғалімдер мен оқытушылар университеттерде даярланады.

Талаптар. Мұғалімнің жұмысы үлкен шыдамдылықты, төзімділікті, өзін-өзі ұстай білуді талап етеді.

Мұғалім адамгершілігі биік, ерік-жігері күшті, шыдамды және төзімді болуға тиіс. Мұғалім адамдармен жеңіл тіл табыса алатындай болуға тиіс.

Мұғалім ізденеді, білімін жетілдіреді білім береді, тәрбиелейді, үлгі болады.

Тапсырмаларды орындаңыз:

- *Мәтінге жоспар құрыңыз.
- *Сұрақ-жауап арқылы екеуара сұхбаттасыңыздар.
- *Мәтіннің мазмұны бойынша тестік тапсырмалар құрастырыңыз.
- *Мәтінге кластер құрастырыңыз.
- *Мәтіннің мазмұнын айтып беріңіз.

Нақыл сөздермен жұмыс.

Мектеп – білім ордасы Ұстаз - мектеп тұлғасы

Оқу инемен құдық қазғандай

Сіз келісесіз бе?

Мұғалім ізденеді, білімін жетілдіреді, балаларға білім береді, оларды тәрбиелейді.

Мәндес сөздер

Ұрпақ – буын

Босату – орнын беру

Ізбасар – ісін жалғастырушы

Лауазым – қызмет

Шәкірт – мұғалім

Сынақ – емтихан

Ұстаз – оқушы

Пікір талас:

Сіздің ойыңызша, ең жақсы мұғалім кім:

- өз пәні бойынша ақпаратты жақсы айтып беруші мұғалім;;
- дайын әдістемелерге сүйеніп, сабақты өткізе алушы мұғалім;
- әртістік қабілетті пайдаланушы мұғалім;
- рухтандырушы мұғалім;
- тағы кім?

Қатал мұғалім жақсы мұғалім бе?

Сабақ үстінде баланың тыныш отырмауы неліктен?

Қалай тыныш ұстауға болады?

Мұғалімге қандай қасиет керек деп ойлайсыз?

Бала мектеп үшін емес, мектеп бала үшін жұмыс істейді.

Тәрбиелеу дегенді қалай түсінесіз? - тәртіпке салу, - қатал талап қою, - т.б.

Қазіргі кезде мұғалімдерге қандай жағдайлар жасалып отыр?

Жағдаяттық тапсырма:

Егер Сіз бастық болсаңыз, мұғалім еңбегін қалай бағалар едіңіз?

Шет тілдері пәнінің мұғалімі

Шет тілдері пәнінің мұғалімдерін университеттерде даярлайды. Шет тілдері пәнінің мұғалімі орта мектеп бағдарламасы ауқымында психологияның (оқушылардың жас

ерекшеліктерін), болашақ өзі оқытатын пәннің, орыс тілінің, сондай-ақ тарихтың негіздерін білу қажет.

Шет тілдері пәнінің мұғалімі сабақ тақырыбына сәйкес оқулықтан тыс қосымша материалды пайдаланады. Тіл арқылы адамдардың іскерлігін, сөйлеу дағдыларын, әдептерін, қатысым мәдениетін қалыптастырады. Шет тілін үйрету барысындағы негізгі міндетті – тілді үйретудің ең қолайлы амалдары мен принциптерін пайдалану арқылы жүзеге асырады.

Шет тілдері пәнінің мұғалімі сабақ өткізу, оқыту барысында оқулықпен, мәтіндермен, жаттығулармен жұмыс жүргізеді, әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолданады. Оқушыларды сөйлетуге үйретеді, сұрақтарға жауап бергізеді, оқығандарын ауызша айтқызады, өз бетінше жұмыс істеуге дағдыландырады. Сабақтарда дыбыстармен жұмыс, сөздіктермен жұмыс, ережемен жұмыс, тағы сол сияқты әдістерді қолданады. Қазіргі шет тілдері пәнінің мұғалімдері сабақтарында интерактивтік әдістерді кеңінен қолданып жүр. Интерактивтік әдістерге жұптық және топтық жұмыстар, пікірталас, әртүрлі ойындар, жобалық сабақтар және тағы басқалар жатады.

Шет тілдері пәнінің мұғалімі ойындық технологияны пайдалана отырып, оқушыларды белсенді шығармашылық іс-әрекетке жетелейді, оларды тек лексикалық, грамматикалық материалдарды жаттап алумен, мәтінді оқып, аударып, айтып берумен шектеліп қоймай, ізденуге, өз білім деңгейлерін көтеруге, тақырып материалдарын бекітуге, диалог, монолог түрінде сөйлеуге, өзін-өзі тәрбиелеуге, оқушының ой-өрісін жан-жақты дамытуға көмектеседі.

Шет тілдері пәнінің мұғалімі шығармашылықпен жұмыс істеп, дәстүрлі емес сабақтарды жоспарлайды. Бұл оқушының тілге деген қызығушылығын арттырып, сабақтың әсерлі өтуіне септігін тигізеді. Ұстаз шәкірті заман талабына сай өсіп-жетілген, шет тілінде ана тіліндей сөйлей алатын, жан-жақты дамыған азамат болуы үшін жаңашыл әдіс-тәсілдермен жұмыс істеуге міндетті. Уақыт жас ұрпаққа саналы білім беретін, шығармашылықпен жұмыс жасайтын педагогтарды талап етеді.

Шет тілдері пәнінің мұғалімі жас ұрпаққа жүйелі білім беру мен тәрбиелеуде өзіне жаңаша талап қойып, білім сапасын арттыруға күш салуы керек. Себебі шет тілі оқушылардың рухани жан-дүниесін байытады, ой-өрісін кеңейтеді, көркемдік

талғамын тәрбиелейді, халықаралық достыққа, мәдениетке тәрбиелейді.

Қазіргі замандағы қоғамның талабына сай шетел тілдерін оқып-үйрену – адам білімінің тек ағартушы тәрбиелік компоненті ретінде ғана қарастырылып қоймай, адамның кәсіби және жеке тұлғалық тұрғыдан қоғамда лайықты орын алуға ұмтылысын да қарастырады. Шетел тілін оқып-үйрену оқушыны өзі сабақ барысында ұшырасатын жат әлемді жақсырақ түсінуге, сол жат әлеммен ұшырасу нәтижесінде өз әлемін айқынырақ, дәлірек түсініп, анығырақ білуге төселдіру тиіс. Ағылшын тілінің мұғаліміне ағылшын тілінің орфографиясы және дыбыстардың оқылу күрделілігін жақсы білу керек.

Қазіргі таңда Қазақстанда шет тілін оқытудың негізгі міндеті – шынайы және толыққанды қарым-қатынас құралы ретінде үйрету. Әрбір шет тілінің сабағы - мәдениеттер тоғысуы, мәдениетаралық қарым-қатынас тәжірибесі, себебі әрбір шет ел сөзі шетел өмірін және мәдениетін көрсетеді, әрбір сөз сол ұлттың өмір жөніндегі түсінігін білдіреді. Шет тілдері пәнінің мұғалімі шет тілін оқыту барысында оқушыларды тек қана тілді үйреніп қоюға ғана емес, сонымен бірге сол тілде ойлай білуге үйретуі қажет. Өзге тілге үйрету оқушылардың сол тілде оқып, жазу және мұғаліммен, оқулықтан алған білімдері өзге ел жайлы жарнама емес, керісінше, оқушылардың сол тілде сөйлейтін елдің көзімен қарау қабілетін дамыту негізгі болып табылады. Сол тілде сөйлейтін елдің мәдениетін де меңгеру керек. Бұл үшін өз мәдениеті мен жат мәдениетті салыстырып, олардың ұқсастықтары мен ерекшеліктерін тани білу керек. Шет тілдері пәнінің мұғалімі шетел мәдениетаралық коммуникация негізінде оқыту кезеңінде мынадай қағидаларды ескергені жөн:

- Оқушылардың тілін оқып жүрген елдегі өз құрбыларының өмір тәжірибесімен танысуға мүмкіндік беретін тақырыптарды іріктеп оқыту.

Шетел тілін оқыту арқылы өз мәдениетінің ерекшеліктерін, өзгешеліктерін, тіл құрылымын салыстыру тәсілін қолдана оқыту.

Шет тілдері пәні мұғалімінің шетел тілдерін оқытуда екі халықтың мәдениеті мен олардың тілдерінің ерекшеліктерін ескеру аса қажет екенін естен шығармағаны жөн.

Ағылшын тілін үйрену – ғылымды, экономиканы, бизнесті одан әрі

дамыту қажеттілігінен туындайтынын көрсетеді. Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың Білім және ғылым қызметкерлерінің Шсъезіндегі сөздеріне назар аударыңыз: «Ағылшын тілінің қажеттілігі – бұл әлемдік үрдіс, айқын қажеттілік». Бүгінгі күні ағылшын тілін үйрену қажеттілігі мына факторлардан да көрінеді. Хаттар мен факстердің 75 пайызы ағылшын тілінде жазылады, интернеттің 90 пайыздық ақпараттары ағылшын тілінде беріледі, халықаралық келіссөздердің 60 пайызы ағылшын тілінде өтеді, дүниежүзі ғалымдары ғылыми жаңалығын алғаш ағылшын тілінде жариялауға тырысады. Ал компьютерлік қатынас ресми сөйлеу тілін оңайлатты. Әлемде 400 миллион адам ағылшын тілін ана тіліміз деп есептейді. 1,4 миллиард халық үшін бұл ресми қарым-қатынас тілі. Планетаның бестен бірі ағылшын тілінде сөйлейді, енді әр бесінші адам оқып үйренуде.

Тапсырмалар:

* Қосымша әдебиеттерді пайдаланып, мәтіннің жалғасын жазыңыз.

* Қазіргі кездегі шет тілдері пәнінің мұғаліміне қойылып отырған талаптарды атаңыз.

* Шет тілдері пәнінің мұғалімі қандай жағдайда жұмыс істейтіні туралы әңгімелеңіз.

* Шет тілдері пәнінің мұғалімі болу оңай ма? Мұғалімге қойылатын талаптар туралы әңгімелеңіз.

* Шет тілін білу міндеті ме? Бір шет тілін меңгерсен, екінші тілді үйрену оңай дейді. Шынымен солай ма?

* Тілді оқығанда еркін сөйлеу үшін «психологиялық кедергіні» жою керек,- деп санайды біреулер, сіз келесіз бе?

* Тіл үйренуді бала жастан бастаған дұрыс дейді, солай ма?

Тиісті етістікті қойыңыз. Салалас құрмалас сөйлемдер құрастырыңыз.

Студентер сабақта ағылшынша көркем фильмдерді жиі.....

Шет тілдері шағын топтарда.....

Студентер сабақта түрлі жаттығуылар..., мәтіндер...,

Емтиханда әрбір студент жақсы жауап беруге.....

Олардың шет тілдері жақсы келеді.

Мұғалім мамандығы. Орта мектептің мұғалімі

Мұғалімнің еңбегі бірнеше бағытта жүргізіледі. Бірінші – оқушыларға сабақ кезінде, сонымен қатар мектептен тыс жұмыс уақытында жүзеге асырылады. Екіншісі – оқушылардың отбасымен тығыз байланыс жасау, ата-аналармен жұмыс істеу. Үшіншісі – кәсіби шеберлікті үнемі жетілдіріп отыру. Мұғалім елдің ішкі және халықаралық өміріндегі оқиғалардан хабардар болып отыруға ұмтылады. Көп оқиды, өз білімін көтеру және ой-өрісін кеңейту жөнінде үздіксіз жұмыс істейді – ол үшін бұл объективті қажеттілік болып табылады. Мұғалім өз шәкірттерін жақсы білуге тиіс.

Жұмыс жағдайы

Мұғалім мен оқытушының жұмыс аптасы реттелген және оларға екі айлық ақылы демалыс беріледі. Өзінің басты қызметтерінен бөлек ол сыныптан тыс жұмысқа үлкен назар аударуға тиіс.

Білімі мен білігі

Қызметтің бұл түрін жетік меңгеру үшін орта мектеп бағдарламасы ауқымында психологияның, болашақ өзі оқытатын пәннің, қазақ және орыс тілдерінің, тарих пен шешендік өнердің негіздерін білу қажет. Мұғалімдер мен оқытушылар университеттерде даярланады.

Мұғалімге қойылатын талаптар

Мұғалімнің жұмысы үлкен шыдамдылықты, төзімділікті, өзін-өзі ұстай білуді талап етеді. Мұғалім адамгершілігі биік, ерік-жігері күшті, шыдамды және төзімді болуға тиіс. Мұғалім адамдармен жеңіл тіл табыса алатындай болуға тиіс.

Тапсырмаларды орындаңыз:

1. Мәтіннің мазмұнын айтып беріңіз.
2. Мәтіннің мазмұны бойынша тестік тапсырмалар құрастырыңыз. “Менің мамандығым” тақырыбындағы мәтін құрастырып үйренеміз.

Мәтінге қажет мына етістіктермен танысамыз:

Жұмыс істеймін, жұмыс істеп жүрмін, қызмет атқарамын, қызмет атқарып жүрмін, ауыстым, бардым, келдім, оқыдым,

аяқтадым, бітірдім, таныдым, білдім, көрсеттім, көрсете білдім, білім алдым.

Зат есімдер және сын есімдермен танысыңыз:

Оқу орны, мамандық, маман, білім, қызметкер, лауазымды тұлға, әріптестер, жақсы, білікті, біліктілігі жоғары, әділ, адал, еңбек, тартымды, ұсыныс, тексеріс, сүйікті, табыс, кәсіптік, еңбекқор, төзімді, шыдамды, парасатты, барлық жаңалықтардан хабардар адам.

Мәтінге қажет үстеулер мен есімдіктер: Бұрын, бүгін, кезінде, әлдеқашан, әлдекім, қазір, былтыр, алдыңғы жылы.

Мына сөйлемдерді өзіңіз туралы мәліметпен толықтырыңыз.

1. Менің мамандығым.....
- 2.....бітірдім.
3. Негізгі мамандығы
4. Қазіржұмыс істеп жүрмін.
5. Негізгі міндеттерім
6. Бүгінгі күніжинадым.
7. Былтыртабысты өтті
8. Жұмыстакөрсете білдім.
9. Үнеміжасап отырамын.
10. Мені жұмыстамаман ретінде жақсы таниды.
11. Менің, менің
12. Жақсы табысқа жету үшінкерек.

Болашақ мамандықтары

Американың “Money Magazine” журналы және “Salary.com.” зерттеу компаниясы АҚШ-тағы жақынарадағы он жылдықта табысты және үлкен сұранысқа ие мамандықтардың тізімін жариялаған. Осындай елулікке АҚШ-тағы жылдық табысы 50 мың долларды құрайтын адам денсаулығы мен өміріне зиян келтірмейтін мамандықтар енген.

2016 жылы ең үлкен сұранысқа ие болатын компьютер, медицина саласы мамандары мен қаржылық талдаушылар. Ал терапевтер мен хирургтар алғашқы ондыққа енбеген, оның себебі оқу мерзімінің ұзақтығы және де бұл саладағы бәсекелестіктің жоғары болуы екен. Аталмыш рейтингте бірінші орында

бағдарламалық қамтамасыз ету инженері, оның орташа жалақысы бір жылда 80 мың долларды құрайды.

Сонымен қатар келешекте профессорлар мен колледж оқытушыларына сұраныс көп болады деп болжайды мамандар. Келесі орында қаржы кеңесшісі тұрады екен. Өйткені қазіргі АҚШ-та қалталылар қатары көбейіп отырғаны белгілі. Ал кадрлар жөніндегі маман жылына миллион долларға дейін жалақы ала алады. Ол үшін трансұлттық корпорацияларда қызмет ету керек.

Бесінші орынды дәрігерлердің ассистенттері иеленген, ал екінші бестікте нарықты зерттеушілер, IT администраторлар, фармацевтер мен психолог мамандар еніп отырғанын зерттеушілер айтып отыр.

Мәтін сөздігі

Зерттеу – исследовать

сұранысқа ие – имеет спрос

тәуекелсіз – без риска

денсаулыққа зиян келтірмейтін – без ущерба для здоровья

қаржылық талдаушылар – финансовые аналитики

оқу мерзімінің ұзақтығы – длительность времени учебы

бәсекелестіктің жоғары болуы – высокая конкуренция

қамтамасыз ету – обеспечение

болжау – прогнозировать, прогноз

кеңесші – консультант

нарық – рынок

бестік – пятерка

ондық – десятка,

алғашқы ондық – первая десятка.

Мына сұрақтарға жауап жазыңыз. Мәтінді қолданыңыз.

*Болашақта қандай мамандықтарға сұраныс көп болады?

*Ал қандай мамандықтарға сұраныс болмайды?

*Бірінші орында қандай мамандықтар тұр?

*Қандай мамандықтың бір жылдық жалақысы көп болады екен?

Ағылшын тілін үйрену

«Ағылшын тілінің қажеттілігі бұл әлемдік үрдіс, айқын қажеттілік».

(Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың Білім және ғылым қызметкерлерінің III съезіндегі сөздері).

«Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками: казахский язык – государственный, русский язык – язык межнационального общения, английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику». (Н.А.Назарбаев)

«... Я всегда говорил, что для современного казахстанца владение тремя языками – это обязательное условие собственного благополучия. Поэтому считаю, что к 2020 году доля населения, владеющего английским языком, должна составлять не менее 20 процентов». (Н.А.Назарбаев).

Мәтінді түсініп оқыңыз

Ағылшын тілін үйрену – ғылымды, экономиканы, бизнесті одан әрі дамыту қажеттілігінен туындайтынын көрсетеді.

Уақыт жас ұрпаққа саналы білім беретін, шығармашылықпен жұмыс жасайтын педагогтарды талап етеді. Мұғалім жас ұрпаққа жүйелі білім беру мен тәрбиелеуде өзіне жаңаша талап қойып, білім сапасын арттыруға күш салуы керек. Себебі шет тілі оқушылардың рухани жан-дүниесін байытады, ой-өрісін кеңейтеді, көркемдік талғамын тәрбиелейді, халықаралық достыққа, мәдениетке тәрбиелейді.

Қазіргі замандағы қоғамның талабына сай шетел тілдерін оқып-үйрену – адам білімінің тек ағартушы тәрбиелік компоненті ретінде ғана қарастырылып қоймай, адамның кәсіби және жеке тұлғалық тұрғыдан қоғамда лайықты орын алуға ұмтылысын да қарастырады.

Бүгінгі күні ағылшын тілін үйрену қажеттілігі мына факторлардан да көрінеді. Хаттар мен факстердің 75 пайызы ағылшын тілінде жазылады, интернеттің 90 пайыздық ақпараттары ағылшын тілінде беріледі, халықаралық келіссөздердің 60 пайызы ағылшын тілінде өтеді, дүниежүзі ғалымдары ғылыми жаңалығын алғаш ағылшын тілінде жариялауға тырысады. Ал компьютерлік қатынас ресми сөйлеу тілін оңайлатты.

Әлемде 400 миллион адам ағылшын тілін ана тіліміз деп есептейді. 1,4 миллиард халық үшін бұл ресми қарым-қатынас тілі.

Планетаның бестен бірі ағылшын тілінде сөйлейді, енді әр бесінші адам оқып үйренуде.

Сіз қалай ойлайсыз?

- * Қазіргі кезде неге ағылшын тілін үйрену қажет?
- * Шет тілдерін оқып-үйрену – адам білімінің тек ағартушы тәрбиелік компоненті ретінде ғана қарастырылып қоймай, адамның кәсіби және жеке тұлғалық тұрғыдан қоғамда лайықты орын алуға ұмтылысын да қарастырады. Сіз келісесіз бе?
- * Бүгінгі күні ағылшын тілін үйрену қажеттілігі қандай факторлардан көрінеді?
- * Планетаның бестен бірі ағылшын тілінде сөйлейді, енді әр бесінші адам оқып үйренуде. Неге?
- * Шет тілі оқушылардың рухани жан-дүниесін байытады, ой-өрісін кеңейтеді, көркемдік талғамын тәрбиелейді, халықаралық достыққа, мәдениетке тәрбиелейді. Бұл дұрыс па?

Білім берудің маңызы

Білікті мамандар даярлау ісінде адамдарға қазіргі заманға сай озық білім берудің маңызы туралы Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев өзінің 2006 жылғы 1 наурызда Қазақстан халқына арнаған Жолдауында: «Білім беру реформасы – Қазақстанның нақты бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ететін маңызды құралдардың бірі», деп атап көрсетті. Елбасы осы ойын дамыта келіп, «бізге экономиканы және қоғамдық өмірді жаңа сатыға көтеру қажеттігіне сай осы заманғы білім беру жүйесі керек» екендігіне назар аударды.

«В ходе модернизации системы образования нам важно осуществить следующие меры.

Во-первых, внедрять в процесс обучения современные методики и технологии».

(Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана. 27.01.2012 г.).

Глоссарий:

білім беру – образование,

озық – передовой,

маңыз - значение,

бәсекеге қабілеттілік - конкурентноспособность,

қамтамасыз ету – обеспечивать,
дамыту – развивать,
қажеттілік – необходимость,
білім беру жүйесі – система образования.
жас ұрпақ – молодое поколение,
білім беру – образование,
шығармашылық – творчество,
талап ету – требовать,
тәрбиелеу – воспитывать,
білім сапасын арттыру – повышать качество образования,
рухани – духовный,
ой-өріс – кругозор,
кәсіби – профессиональный,
ағылшын тілін үйрену – изучать английский язык,
қарым-қатынас – взаимоотношение

Келесі тақырыптарды талқылаңыз:

1. Білімнің адам өміріндегі рөлі.
2. Қазақстандағы білім беру жүйесі.
3. Орта, арнаулы, кәсіби білім беру жүйесі.
4. Жоғары білім беру жүйесі.
5. Қазақстанда жеке адамның жан-жақты білім алуына жағдай жасалған ба?
6. Сіздің біліміңіз қандай? Қоғамдық өмірдің қай саласы бойынша өз біліміңізді жетілдіргіңіз келеді? Ол үшін қандай қадам жасап үлгердіңіз, алдағы уақытта не жасамақсыз?
7. ҚР Білім беру туралы Заңның 23-бабының ережелерімен танысыңыз. Сіз бұл заңның қандай ережелеріне толықтырулар мен өзгерістер енгізер едіңіз? Неге?
8. ҚР білім беру жүйесін Ұлыбританияның білім беру жүйесімен салыстырыңыз.

Жағдаяттық тапсырма:

Егер мен Білім беру министрлігінде қызмет атқарсам,

Тақырыпқа қатысты мақал-мәтелдерді қолданып, сұхбаттасыңыздар:

Оқу – білім бұлағы, білім - өмір шырағы.

Ақыл – тозбайтын тон, білім – таусылмайтын кен.

Білімдіге дүние жарық, білімсіздің күні кәріп.
Оқу – білім бұлағы, білім - өмір шырағы.

**“Білім беру” тақырыбына ағылшын, қазақ , орыс тілдерінде
3-4 мақал жаттап алыңыз.**
Мысалы:“Live and learn”-

Нақыл сөздерді түсіндіріңіз:

- 1.Білімді болу деген сөздің мағынасы – белгісіз нәрсені ашуға қабілетті болу деген ұғым. (Әл-Фараби).
2. Өзіңді -өзің тану үшін кітап керек. Өзгені тану үшін де кітап керек.
(Р.Ғамзатов).
- 3.Кітап – ақылына ақы сұрамайтын алтын қазына.
(Ә.Науаи).
- 4.Жақсы кітапты алғаш оқығанда жаңа дос тапқандай боласың. Осы кітапты қайталап оқу ескі досыңды тағы да кездестіргенмен бірдей.
(М.Вольтер).
- 5.Білім – күш.
(Бэкон).

Мақал-мәтелдердің аудармасын тауып, мазмұнын түсіндіріңіз:

- 1.Жас кезінде оқыған – тасқа жазғанмен бірдей, қартайғанда оқыған – мұзға жазғанмен бірдей.
- 2.Білім – арзан, білу- қымбат.
- 3.Білгеніңе сенбе, біліміңе сен.
- 4.Білімі жоқ ұл – жұпары жоқ гүл.
5. Кітап – білім бұлағы.

Мәтінді түсініп оқыңыз

Мамандық таңдау

Мамандық таңдауда оқушыларға дұрыс бағдар беру, болашақ өмірде өз орындарын таба білуге, таңдаған мамандықтарының иесі бола білуге қабілетін дамыту,

шыдамдылыққа, алдына қойған мақсатына жете білуге, дұрыс мамандық таңдай білуге тәрбиелеу қажет..

Адамның тағдырына оның таңдаған мамандығының әсері мол. Ол өз өмірінің негізгі бөлігін кәсіптік қызметпен айналысуға жұмсайды. Болашақ өмірде таңдаған мамандық өз жемісін беретіндей, жаныңа жайлы болу керек.

Мамандық таңдау қиын. Мамандық таңдаған кезде, өз бойындағы мүмкіндіктерің мен қабілетіңді, денсаулығыңды ескерген жөн және өз-өзіңді жақсы білуің керек. Сондықтан мектеп қабырғасында жүргенде, түрлі үйірмелерге, факультатив сабақтарға, өндірістік комбинат оқуларына қатысу өз мүмкіндіктеріңді, қабілеттеріңді тануға мүмкіндік береді.

Егер қазіргі заманға сай мамандық таңдаймын, өз ісіңнің шебері боламын десең, мамандықты мектеп қабырғасында жүргенде таңдау керек. Өзіңді мамандыққа дайындау үшін оған қатысты білім мен дағдыны қай оқу орындарында беретінін анықтап, өзің таңдаған мамандық иелеріне қандай талаптар қойылатынын білу қажет және сол бағытта жеке басыңның қасиеттері мен денсаулығыңды нығайтуға күш жұмсау керек.

Әр жоғары және арнаулы оқу орындарында өздері даярлайтын мамандықтар мен оның салалары бойынша білім беру жөніндегі мемлекеттік стандарты болады. Білім беру стандартында оқушы оқуын бітірген соң нені білуі, нені жасай алуы, сондай-ақ кәсіби білім беру бағдарламасының қысқаша мазмұнының сипаттамасы беріледі.

Әртүрлі мамандықтарды игеру жөніндегі қысқаша тізіммен танысу мамандық таңдау шешімін жақсылап ойланып таңдауға мүмкіндік береді.

Болашақта иеленетін мамандығың бойынша жұмыс істегенде ең қажет қасиеттердің бірі – адамның жады. Бұл адамның уақытында назар аудару мен есте сақтау қасиеті. Мысалы, дәрігер аурулардың аттары мен дәрілерді, емдеуді есте сақтауы керек. Кәсіби аспаз тағамдардың даярлануын жадында ұстайды. Тағы бір қасиет адамдармен қарым-қатынас жасай білу, адамның ортада өзін ұстауы.

Мақсатқа жету үшін тек қана өз армандарыңды шындықпен салыстырып көрулерің керек және таңдаған мамандық үшін өздеріңнің бойларыңдағы қандай қасиеттерді дамыту керек екендігін анықтау қажет.

Глоссарий:

бағдар беру – давать направление;
мақсатқа жету – достигать цель;
адамның тағдыры – судьба человека;
кәсіптік қызмет – профессиональная деятельность;
мамандық таңдаған кезде – при выборе профессии;
нығайту – укреплять;
күш жұмсау – прилагать усилия;
сипаттама – описание;

Тапсырмалар:

- * Мәтінге жоспар құрыңыз.
- * Сұрақ-жауап арқылы екеуара сұхбаттасыңыздар.
- * Мәтіннің мазмұны бойынша тестік тапсырмалар құрастырыңыз.
- * Мәтінге кластер құрастырыңыз.
- * Мәтіннің мазмұнын кластердің көмегімен айтып беріңіз.

Пікірталас

Сіздің ойыңызша, ең жақсы мұғалім кім:

- өз пәні бойынша ақпаратты жақсы айтып беруші мұғалім;
- дайын әдістемелерге сүйеніп, сабақты өткізе алушы мұғалім;
- әртістік қабілетті пайдаланушы мұғалім;
- рухтандырушы мұғалім;
- адамдармен қарым-қатынас жасай білетін;
- ортада өзін ұстай білуі;
- тағы кім?

Сіз қалай ойлайсыз?

Қатал мұғалім жақсы мұғалім бе?

Сабақ үстінде баланың тыныш отырмауы неліктен?

Оқушыларды сабақта қалай тыныш ұстауға болады?

Мұғалімге қандай қасиет керек деп ойлайсыз?

«Бала мектеп үшін емес, мектеп бала үшін жұмыс істейді» дегенді қалай түсіндіресіз?

«Тәрбиелеу» дегенді қалай түсінесіз?

«Тәртіпке салу» деген ұғымды түсіндіріңіз.

«Оқушыларға қатал талап қою» дегенді қалай түсінуге болады?

✓ Келесі мәтінді түсініп оқыңыз

Мамандық

Мамандықтың түрі өте көп. Оны тандау жас кезден басталады. Жақсы маман болу үшін еңбек ету керек. Инженер, дәрігер, мұғалім, ғалым, жазушы, тілші, журналшы, мүсінші, суретші, сәулетші, экономист, есепші, ұшқыш, ғарышкер болу үшін оқу керек. Жақсы жұмысшы, кенші, металлург, жүргізуші, балташы, құрылысшы, тоқымашы, тігінші болу үшін өндірісте істеу керек. Бақташы, егінші, мал дәрігері, бағбан, сауыншы, мақташы болу үшін ауылда жұмыс істеу керек. Ал, аяқ киім жөндеуші, сатушы, шаштараз, сағат шебері, зергер болу үшін тұрмыстық қызмет көрсететін салада істеу керек. Өнер саласына жататын мамандықтар: әнші, биші, музыкант, композитор, режиссер, т. б.

Өзіңе де, қоғамға да пайдалы, ең қажетті мамандықты таңдап алу өте қиын. Мамандықтың жаманы болмайды. Мамандық таңдауда көп нәрсе әсер етеді. Әке-шешен, туған-туыстарың, ұстаздарыңның, достарыңның да әсері болуы мүмкін. Дегенмен, мамандық таңдауда өз біліміңе, икеміңе, мінезіңе сай келетінін, болашақ мамандығыңның ерекшеліктерін де ескеру керек.

Жақсы маман болу үшін жақсы білім алып, көп іздену, еңбектену қажет. Кәсіби білікті, еңбекқор, тәрбиелі, әдепті, ұстамды, төзімді, ізденгіш, парасатты адамдармен тіл табыса білетін адам ғана жақсы маман бола алады.

Мамандықтардың барлығы адамға керек. Әр мамандықтардың өз ерекшелігі болады. Дәрігер адамдарды емдейды, мұғалім балаларды оқытады, шаштараз шаш қияды.

Барлық мамандықтар жақсы, қызықты. Әр адам өзіне ұнаған мамандықты таңдап алады.

Глоссарий:

Сынақ – зачет,

мамандық – специальность,

кесте бойынша – по расписанию,

еңбек – труд, трудовой,

әсер етеді – влияет,

қоғамға пайдалы – полезный обществу,

қабілет – способность,

жалақы - зарплата,
тағайындау - назначать,
тандау - выбирать.

***Мәтіндегі жаңа сөздермен 6 сөйлем құрастырып жазыңыз.**

***Мәтін бойынша жоспар құрастырыңыз.**

Сұрақтарға жауап беріңіз:

1. Сіздің болашақ мамандығыңыз қандай?
2. Мамандығыңыз қай салада?
3. Өзіңіздің салаңызда жақсы маман болу үшін не істеуіңіз керек?

Сөздерді дұрыс айтуға, қатесіз жазуға дағдыланыңыз:

маман, табыскер, мамандық, шебер, кәсіп, бастық, кәсіпкер, жұмысшы, кәсіби, хатшы, іс, қызметкер, іскер, тәрбиеші, мұғалім, хатшы, аспаз.

 Жазылым

1. Сөйлемдерді аударыңыз

1. Нет плохой специальности.
2. Моя будущая специальность мне нравится.
3. Я буду учителем английского языка.
4. В мире очень много специальностей.
5. Профессия учителя иностранных языков – трудная, но самая необходимая профессия.

2. Сөйлемдерді толықтырыңыз

Мұғалімнің жұмысы _____, бірақ ...
Жақсы маман барлық салада
Мен жақсы маман ... , сондықтан
Менің болашақ мамандығым өзіме _____, өйткені

Жаттап алыңыз:

Әсемпаз болма әрнеге,
Өнерпаз болсаң , арқалан.
Сен де бір кірпіш дүниеге.
Кетігін тап та, бар, қалан!

(Абай)

Тақырыпқа байланысты сөздікті жаттап алыңыз:

маман - специалист

заңгер-юрист,

зергер-ювелир

кәсіби – профессиональный

кәсіпкер – предприниматель

мүсінші - скульптор

сәулетші – архитектор

табыскер – бизнесмен

хатшы – секретарь

қаржыгер – финансист

қызметкер-служащий, сотрудник

шебер – мастер

тәрбиеші – воспитатель

ой еңбегі саласы – сфера умственного труда

Жаңа сөздерді сөйлемдер ішінде қолданыңыз.

 Жазылым

Мамандық атауларын сала бойынша қойып жазыңыз.

а) Ой еңбегі саласы:

ә) Өндіріс саласы:

б) Ауыл шаруашылық саласы:

в) Тұрмыстық қызмет көрсету саласы:

г) Өнер саласы:

Керекті сөздер:

жазушы, жұмысшы, құрылысшы, балташы, іскер, малшы, қойшы, есепші, кенші, даяшы, тоқымашы, тілші, жүргізуші, әртіс, ғалым, бағбан, суретші, аспаз, сауыншы, ақын, тігінші, мақташы, ұшқыш, егінші, бояушы, теңізші, сәулетші, жауынгер, журналшы, әнші, зергер, тракторшы, мүсінші, биші, орманшы, аудармашы, хатшы, филолог, сағат шебері, телефоншы, сатушы, мал дәрігері, агроном, дәрігер, балықшы, шопан, шаштараз, қобызшы, заңгер, мұғалім, суретке түсіруші, аяқ киім жөндеуші, домбырашы, композитор, сырнайшы.

Сұрақтарға жауап беріңіз.

- *Қазіргі үлкен сұранысқа ие мамандықтар қандай?
- *Компьютер саласына қатысты қандай мамандықтарды білесіз?
- *Медициналық салаға қатысты мамандықтар қандай?
- *Болашақта қандай мамандықтарға сұраныс көп болады?

***Ал қандай мамандықтарға сұраныс болмайды?**

***Бірінші орында қандай мамандықтар тұр?**

***Қандай мамандықтың бір жылдық жалақысы көп болады деп ойлайсыз? Неге?**

Болашақ шет тілдері пәнінің мұғалімі университетте оқып жүрген кезде тәжірибеден өтеді. Келесі мәтінде осы мәселе қозғалады. Мәтіннің мазмұнымен танысыңыз. Сөздіктің көмегімен аударыңыз. Іске сәт!

✓ Келесі мәтінмен танысыңыз

Педагогикалық практика – оқу үрдісінің аса маңызды, әрі мәнді саласы. Практика барысында теориялық білім мен практикалық тәжірибе бірлігін көреміз. Әр студент мұғалім мамандығына икемділік қалыптастырады.

Педагогикалық практика - болашақ мұғалімнің мектеп ұжымында жұмыс жүргізе білу дағдыларына үйретеді, нақты шығармашылық еңбек мәнін ұғынуға мүмкіндік береді. Студенттерге педагогикалық практика барысында әдістемелік көмек ретінде қолданылатын бағдарлама қажет болып табылады.

Студенттер алдына қойылатын талаптар мынадай:

сыныппен, ата-аналармен, оқушылардың жас және жеке ерекшеліктері ескеретін оқу-тәрбие жұмыстарын студенттердің өздігінен дайындау және өткізе алуға үйрену;

оны сипаттай алу;

мұғалімдердің және өз жолдастарының тәжірибесін бақылау зерттеу негізінде озық педагогикалық тәжірибені жинақтауға және ғылыми - әдістемелік жинақтау жасауға үйрену;

педагогикалық бақылау күнделігін жүргізуге және педагогикалық практика құжаттарын жасауға үйрену;

Алғашқы практиканың міндеті – студенттерді мұғалім қызметіне тарту. Ал екінші педагогикалық практиканың міндеті осы алғашқысында алған қабілеттері мен дағдыларын жетілдіру.

Тәжірибенің мақсаты студенттің өзін-өзі тұтас педагогикалық үдерістің субъектісі ретінде сезініп, үздіксіз кәсіби-тұлғасын дамытуға деген қажеттілігін қалыптастыру;

Тәжірибенің мазмұны

Нормативті және мұғалімнің жасаған жоспарларымен (пән мұғалімінің оқу жоспары, оқу бағдарламасы, күнтізбелік, тақырыптық және сабақ жоспарымен) танысу.

Пән мұғалімінің сабаққа дидактикалық материалды дайындауына, оқушылардың оқу материалдарын меңгеруіне көмек көрсету.

Тәжірибені өту орны жалпы білім беретін мектеп, гимназия, лицей.

Глоссарий:

оқу үрдісі - учебный процесс

маңызды сала – важная отрасль

практикалық тәжірибе – практический опыт

мектеп ұжымы – школьный коллектив

жұмыс жүргізу – проводить работу

дағдылар – навыки

мүмкіндік беру – давать возможность

әдістемелік көмек ретінде – в качестве методической помощи

оқушылардың жас ерекшеліктері – возрастные особенности школьников;

ескеру – учитывать

тәрбие жұмысы – воспитательная работа

сипаттау - описывать

озық педагогикалық тәжірибе – передовой педагогический опыт

жетілдіру - совершенствовать

тәжірибенің мақсаты – цель практики

қажеттілік - необходимость

оқу жоспары – учебный план

оқу бағдарламасы – учебная программа

тәжірибе күнделігін жүргізу – вести дневник практики

үйірме жұмыстарын жүргізу – проводить кружковые работы
бағалау - оценивать
есеп беру - давать отчет, отчитываться;
сабақтың құрылысы – структура урока
сабаққа керекті – необходимые для урока
реттеу¹ - упорядочить
әдістемелік жұмыс – методическая работа
үй тапсырмасының көлемі – объем домашней работы
ескертпелер - замечания
тәрбие шаралары – воспитательные мероприятия
мінездеме - характеристика
пән мұғалімі – учитель-предметник
сынып жетекшісі – классный руководитель
пікір - мнение
ұсыныстар - предложения
күнделік - дневник
жетекші-әдіскерлер – руководитель-методист
ұйымдастыру жұмыстары – организационные работы
мектеп әкімшілігі – администрация школы
педагогикалық кеңес – педагогический совет

Тапсырмалар:

1. Мәтінге қосымша сөздік жасаңыз.
2. Мәтінге жоспар құрастырыңыз.
3. Аударған мәтіннің мазмұнын қазақша айтып беріңіз.
4. Мәтіннің мазмұны бойынша екеуара сұхбаттасыңыздар.
5. Мәтіннің мазмұны негізінде алты сұраулы сөйлем құрастырыңыз.
6. Мәтіннің мазмұны бойынша қорытынды жасаңыз.
7. Мәтіннің қай жерлеріне баса назар аудару керек деп ойлайсыз?
8. «Менің бірінші тәжірибем» тақырыбына екеуара сұхбаттасыңыз.
9. «Сіз тәжірибені өттіңіз» тақырыбына интервью жүргізіңіз.

Жазылым

Келесі сөз тіркестерінің аудармасын орыс және ағылшын тілдерінде жазыңыз:

воспитание устойчивого интереса -
убежденность в правильности выбора -

формирование профессиональных умений и навыков -
самообразование и совершенствование –
профессиональные знания и умения -
творческая педагогическая деятельность -
личность будущего учителя -
активная педагогическая позиция -
в ходе изучения -
учебно-ознакомительная экскурсия -
профессиональная подготовка учителя -
решение профессиональных задач -

Сұрақтарға жауап беріңіз:

- 1.Тәжірибені өту не үшін керек деп ойлайсыз?
- 2.Сіз тәжірибеден нені күтесіз?
- 3.Тәжірибенің мақсаты қандай?
- 4.Педагогикалық практика дегеніміз не?
5. Алғашқы практиканың міндеті қандай?
- 6.Болашақ ағылшын тілі пәнінің мұғаліміне тәжірибеден өту міндетті ме?

Келесі мәтінді түсініп оқыңыз

Мұғалім мамандығы

Мұғалімнің еңбегі бірнеше бағытта жүргізіледі. Бірінші оқушыларға сабақ кезінде, сонымен қатар мектептен тыс жұмыс уақытында жүзеге асырылады. Екіншісі оқушылардың отбасымен тығыз байланыс жасау, ата-аналармен жұмыс істеу. Үшіншісі кәсіби шеберлікті үнемі жетілдіріп отыру. Мұғалім елдің ішкі және халықаралық өміріндегі оқиғалардан хабардар болып отыруға ұмтылады. Көп оқиды, өз білімін көтеру және ой-өрісін кеңейту жөнінде үздіксіз жұмыс істейді – ол үшін бұл объективті қажеттілік болып табылады.

Жақсы мұғалім болу үшін жақсы білім алып, көп іздену, еңбектену қажет. Кәсіби білікті, еңбекқор, тәрбиелі, әдепті, ұстамды, төзімді, ізденгіш, парасатты адамдармен тіл табыса білетін адам ғана жақсы мұғалім бола алады.

Мұғалім өз шәкірттерін жақсы білуге тиіс. Ол оқушыны өзі сабақ барысында ұшырасатын жат әлемді жақсырақ түсінуге, сол жат әлеммен ұшырасу нәтижесінде өз әлемін айқынырақ, дәлірек түсініп, анығырақ білуге төселдіру тиіс.

Мұғалімдерді университеттерде даярлайды. Мұғалім орта мектеп бағдарламасы ауқымында психологияның (оқушылардың жас ерекшеліктерін), болашақ өзі оқытатын пәннің, орыс тілінің, сондай-ақ тарихтың негіздерін білу қажет.

Мұғалім сабақ тақырыбына сәйкес оқулықтан тыс қосымша материалды пайдаланады.

Мұғалім сабақ өткізу, оқыту барысында әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолданады. Оқушыларды өз бетінше жұмыс істеуге дағдыландырады.

Қазіргі мұғалімдер сабақтарында интерактивтік әдістерді кеңінен қолданып жүр. Интерактивтік әдістерге жұптық және топтық жұмыстар, пікірталас, әртүрлі ойындар, жобалық сабақтар және тағы басқалар жатады.

Мұғалім оқушыларды белсенді шығармашылық іс-әрекетке жетелейді, оларды ізденуге, өз білім деңгейлерін көтеруге, тақырып материалдарын бекітуге, өзін-өзі тәрбиелеуге, оқушының ой-өрісін жан-жақты дамытуға көмектеседі.

Мұғалім шығармашылықпен жұмыс істеп, дәстүрлі емес сабақтарды жоспарлайды. Бұл оқушының пәнге деген қызығушылығын арттырып, сабақтың әсерлі өтуіне септігін тигізеді.

Ұстаз шәкірті заман талабына сай өсіп-жетілген, жан-жақты дамыған азамат болуы үшін жаңашыл әдіс-тәсілдермен жұмыс істеуге міндетті.

Қазіргі уақытта қоғам жас ұрпаққа сапалы білім беретін, шығармашылықпен жұмыс жасайтын мұғалімдерді талап етеді. Мұғалім жас ұрпаққа жүйелі білім беру мен тәрбиелеуде өзіне жаңаша талап қойып, білім сапасын арттыруға күш салуы керек, себебі мұғалім оқушылардың рухани жан-дүниесін байытады, ой-өрісін кеңейтеді, көркемдік талғамын тәрбиелейді, халықаралық достыққа, мәдениетке тәрбиелейді.

Жұмыс жағдайы

Мұғалім мен оқытушының жұмыс аптасы реттелген және оларға екі айлық ақылы демалыс беріледі. Өзінің басты

қызметтерінен бөлек ол сыныптан тыс жұмысқа үлкен назар аударуға тиіс.

Білімі мен білігі

Қызметтің бұл түрін жетік меңгеру үшін орта мектеп бағдарламасы ауқымында психологияның, болашақ өзі оқытатын пәннің, қазақ және орыс тілдерінің, тарих пен шешендік өнердің негіздерін білу қажет. Мұғалімдер мен оқытушылар университеттерде даярланады.

Мұғалімге қойылатын талаптар

Мұғалімнің жұмысы үлкен шыдамдылықты, төзімділікті, өзін-өзі ұстай білуді талап етеді. Мұғалім адамгершілігі биік, ерік-жігері күшті, шыдамды және төзімді болуға тиіс. Мұғалім адамдармен жеңіл тіл табыса алатындай болуға тиіс. Мұғалім ізденеді, білімін жетілдіреді, білім береді, тәрбиелейді, үлгі болады.

Себебі шет тілі оқушылардың рухани жан-дүниесін байытады, ой-өрісін кеңейтеді, көркемдік талғамын тәрбиелейді, халықаралық достыққа, мәдениетке тәрбиелейді.

Глоссарий:

күнтізбелік жоспар – календарный план
жалпы білім беретін мектеп – общеобразовательная школа
оқу-тәрбие жұмысы – учебно-воспитательная работа
сабақ кестесі – расписание уроков
оқушылармен танысу – знакомство с учениками
әңгіме өткізу – проводить беседу
талқылау - обсуждать
сынып сағаттары – классные часы
тыс - вне
сыныптан тыс жұмыс – внеклассная работа
жоспар жасау – составлять план
оқу жоспары – учебный план
тәрбие жоспары – воспитательный план
тақырып таңдау – выбирать тему
сабаққа дайындалу – подготовка к уроку
жұмыс жағдайы – условие работы
жұмыс аптасы – рабочая неделя

реттелген - упорядоченная
үлкен назар аудару – уделять большое внимание
жетік меңгеру – владеть в совершенстве
шыдамдылық - терпение
төзімділік - выносливость
өзін-өзі ұстай білу – уметь держать себя

Тапсырмалар:

*Орта мектептің мұғаліміне қандай талаптар қойылады? Оларды атаңыз.

*Үлкен шыдамдылықты, төзімділікті, өзін-өзі ұстай білуді талап етеді деген ойды қолдайсыз ба?

*Мұғалімнің еңбегі оқушыларға сабақ кезінде, мектептен тыс уақытында жүзеге асырылады деген ұғымды түсіндіріңіз.

*Оқушылардың ата-аналарымен жұмыс істейді. Осы пікірмен келісесіз бе?

*Елдің және халықаралық өміріндегі оқиғалардан хабардар болу керек. Бұл дұрыс па?

*Кәсіби шеберлікті үнемі жетілдіріп отырады. Бұл үшін не істеп отыру керек деп ойлайсыз?

*Адамдармен жеңіл тіл табыса алатындай болуға тиіс. Ал Сіз қалай ойлайсыз?

Жазылым

«Мұғалім» сөзімен сөз тіркестерін құрастырып жазыңыз және олармен сөйлемдер құрастырыңыз. Мысалы:

Ізденеді, білімін жетілдіреді, білім береді, тәрбиелейді, сабаққа дайындалады, үлгі болады, ата-аналармен жиналыс өткізеді, сыныптан тыс жұмыстар жүргізеді.

Мәндес сөздерді жаттап алыңыз:

Ұрпақ – буын

Босату – орнын беру

Ізбасар – ісін жалғастырушы

Лауазым – қызмет

Шәкірт – мұғалім

Сынақ – емтихан

Ұстаз – оқушы

Мәтіннің мазмұнымен танысыңыз

Жақсы мұғалім болу үшін жақсы білім алып, көп іздену, еңбектену қажет. Кәсіби білікті, еңбекқор, тәрбиелі, әдепті, ұстамды, төзімді, ізденгіш, парасатты адамдармен тіл табыса білетін адам ғана жақсы мұғалім бола алады.

Шет тілдерін мектепте оқыту

Соңғы жылдары Қазақстан Республикасының мектептік білім беру саласында шет тілдерін оқып-үйренуге деген ықылас арта түсуде. Осыған байланысты қазіргі қоғам шет тілдерін меңгеру дәрежесіне күннен-күнге көтеріңкі талаптар қоюда.

Шет тілдерін мектепте оқытудың негізгі мақсаты – оқушылардың шет тілін ауызша және жазбаша қатынас құралы есебінде пайдалана алу қабілеттерін дамытуда, яғни өздерінің төл мәдениетін тілін оқып-үйреніп отырған елдің мәдениетімен салыстыра алуда, әр түрлі әлеуметтік орталарда қабылданған және қолданылып келе жатқан мәдениеттердің, нормалардың, міндеттер мен құқықтардың ерекшеліктері мен ортақ белгілерін ажырата білуде жатыр.

Ағылшын тілі сабағында мұғалім оқушылардың филологиялық дағдыларын, оқытылып отырған тілдің әр түрлі құбылыстарын оқушының ана тіліндегі ұқсас элементтермен салыстыру, теңестіру, байқау икемділіктерін одан әрі дамыта түсуді қарастырады.

Ағылшын тілі пәнінің мұғалімі өзі оқытатын пән саласындағы ғылымды жетік білуі қажетті талап болып саналады. Сондықтан болашақ ағылшын тілі пәнінің мұғалімі ағылшын тілін оқыту әдістемесінің атқаратын міндеті өте зор екенін біліп, естен шығармауы керек.

Шет тілі бөлімінде оқып жүрген бүгінгі студент – ертеңгі маман, сондықтан мектепте ағылшын тілін дамытатын да, оның қанатын кең жаюға көмектесетін де бүгінгі студент. Осы шет тілі бөлімінде оқып жатқан студент жоғары оқу орнында бүгінгі жаңалықтарды терең меңгерумен қатар, ертеңгі күні оларды мектепте жүзеге асыруы қажет.

«Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту Тұжырымдамасында» педагогикалық мамандарды дайындау мен білім сапасына қатысты нақты мақсат-міндеттер мен ұстанымдар көрсетілген. Бұл құжаттың келесі сәттеріне назар аударған жөн: «Қазір педагогикалық қоғамдастықтың алдында білім берудің жаңа моделін құрудың, сынақтан өткізу мен енгізудің ауқымды міндеттері тұр. Білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағды-машыққа қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке – ақпаратты өзі іздеп табу, талдау және ұтымды пайдалану, жылдам өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде лайықты өмір сүру және жұмыс істеу болып табылады»

Оқу бағдарламасы бойынша оқушылар ағылшын тілінің келесі салаларынан фонетика, лексика мен фразеология, орфография мен орфоэпия, грамматика - білімдерін кеңейтеді.

Ағылшын тілі пәнінің мұғалімі өзінің сабақтарында оқушыларды ағылшын тілінің дыбыстық құрамымен таныстыра отырып, ағылшын тілін қажетті деңгейде үйрете алады. Сондықтан ағылшын тілінің дыбыстық құрамымен таныстырғанда, ағылшын тіліндегі дыбыстардың айтылуын да, жазылуын да үйретеді, яғни фонетика, емле, орфоэпия салаларының жүйесінен оқушыға білім береді.

Ағылшын тілінің дыбыстарына ерекше мән берген дұрыс болады, себебі бұл дыбыстар орыс тілінде жоқ дыбыстар, олардың айтылуын оқушыда дұрыс қалыптастыру тілге үйретудің негізгі міндеттерінің біріне жатады. Осы мақсатқа жету үшін, ағылшын тілінің дыбыстық құрамын үйреткенде, мультимедиа-лингфон сыныптарындағы құралдарды қолданған өте тиімді және пайдалы. Сонымен бірге дұрыс тыңдай білуге, дыбыстардың айтылу ерекшелігін аңғартуға, оны дұрыс айта білуге жаттықтыру.

Глоссарий:

мұғалімнің еңбегі – труд учителя

бағыт - направление

сабақ кезінде – во время урока

сонымен қатар – наряду с этим

жұмыс уақытында в рабочее время

жүзеге асырылады - осуществляется

еңбектену - трудиться
кәсіби - профессиональный
білікті – квалифицированный
еңбеккер - трудолюбивый
тәрбиелі – воспитанный
орта мектеп бағдарламасы – программа средней школы
шешендік өнер – ораторское искусство
адамдармен жеңіл тіл табыса алу – уметь легко находить общий язык с людьми;
білім беру - образование
үлгі болу – быть примером
орта мектеп бағдарламасы ауқымында – в объеме программы средней школы;
оқушылардың жас ерекшеліктері – возрастные особенности школьников;
сабақта қосымша материалды пайдалану – использовать на занятии дополнительный материал
кәсіби шеберлік – профессиональное мастерство
үнемі жетілдіріп отыру – постоянно повышать
елдің ішкі және халықаралық өміріндегі оқиғалар – события внутренней и международной жизни страны;
хабардар болып отыру – быть осведомленным
ұмтылу - стремиться
өз білімін көтеру – повышать свои знания
ой-өрісін кеңейту – расширять кругозор

Келесі ойды жалғастырыңыз:

- * Шет тілдерін мектепте оқытудың негізгі мақсаты -

- * Ағылшын тілі сабағында мұғалім
- * Ағылшын тілі пәнінің мұғалімі
- * Оқу бағдарламасы бойынша оқушылар ағылшын тілінің.....
- * Дұрыс тыңдай білуге, дұрыс айта білуге.....
- * Осы мақсатқа жету үшін.....
- * Болашақ ағылшын тілі пәнінің мұғалімі.....
- * Ағылшын тілінің дыбыстарына ерекше мән берген дұрыс,

- * Оқушылардың жас ерекшеліктерін

Translate into Russian and write down the English equivalents:

оқушылардың отбасымен тығыз байланыс жасау

ата-аналармен жұмыс істеу –

қажеттілік -

көп іздену -

ұстамды -

ізденгіш -

парасатты -

адамдармен тіл табыса білу -

өз шәкірттерін жақсы білуге тиіс -

сабақ барысында -

нәтижесінде -

оқыту барысында -

әдіс-тәсілдерді қолдану -

өз бетінше -

жұмыс істеуге дағдыландыру -

жұптық және топтық жұмыстар -

пікірталас -

жобалық сабақтар -

іс-әрекет -

жетелеу -

білім деңгейлерін көтеру -

тақырып материалдарын бекіту -

өзін-өзі тәрбиелеу -

оқушының ой-өрісі -

шығармашылықпен жұмыс істеу -

жоспарлау -

оқушының пәнге деген қызығушылығын арттыру -

жан-жақты дамыған -

жаңашыл әдіс-тәсілдер -

міндетті -

сапалы білім беру -

талап ету -

талап -

жүйелі білім беру -

тәрбиелеу -

білім сапасы -

арттыру -

Жазылым

1. Сөздердің қазақ, ағылшын тілдеріндегі синонимдерін жазыңыз:

ұстаз -
шәкірт –
қазіргі уақытта -
заман талабына сай -
жас ұрпақ -
шыдамды -
білікті –
еңбекқор –
үлгі болу –
үйрету –

2. Сөздердің қазақ, ағылшын тілдеріндегі антонимдерін жазыңыз:

әдепті -
белсенді -
дәстүрлі емес сабақ -
демалыс -
адамгершілігі биік -
сабақ тақырыбына сәйкес –
төзімді –

Келесі сөздердің синонимдерін тауып жазыңыз, оларды жаттап алыңыз және сөйлем ішінде қолданыңыз:

Ұрпақ –
Ізбасар –
Лауазым –
Шәкірт -
Ұстаз –.....
Босату –
Сынақ –.....
Білімді -

Көмекші сөздер:

буын
ісін жалғастырушы

мұғалім
оқушы
қызмет
орнын беру
білікті
емтихан

Пікір-талас

Сіздің ойыңызша, ең жақсы мұғалім кім:

- өз пәні бойынша ақпаратты жақсы айтып беруші мұғалім;;
- дайын әдістемелерге сүйеніп, сабақты өткізе алушы мұғалім;
- әртістік қабілетті пайдаланушы мұғалім;
- рухтандырушы мұғалім; - тағы кім?

✓ Келесі мәтінді түсініп оқыңыз

Оқытуда қолданылатын әдістер оқушылардың тұлғасына әсер етеді, олардың сөйлеу, танымдық, шығармашылық қабілеттерін ынталандырады, сыныпта жұмыс істеудің әр түрін қамтитын (жеке, топтық және ұжымдық) жағдаяттар туғызады, оқушылардың белсенділігі мен дербестігін арттырады.

Оқу материалдарын ұйымдастырудағы негізгі ұстаным – **тақырыптық ұстаным.**

Белгілі бір тақырыптардың әр оқу жылы бойынша қайталанып енгізілуі – оларды терең әрі кеңінен оқып-үйретуді көздейді.

Ауызша және жазбаша тақырыптар мен коммуникативтік жағдаяттар сөйлеу әрекетінің төрт түрінің (сөйлесу, дыбыстау, оқу және жазу) өзара байланысы арқылы жүзеге асырылады.

Мәтін – негізгі қарым-қатынас бірлігі, ал мәтінмен жұмыс істеуді қарым-қатынас жасауға үйретудің құралы есебінде қарастыруға болады.

Оқуға үйрету барысында оқушылардың мәтінде берілген ақпараттарды әр түрлі деңгейде түсіну қабілетіне қарай:

- мәтіннің негізгі мазмұнын түсіну (танысып оқу);
- мазмұнын толық түсінуді (түсініп оқу);
- қажетті ақпараттарды таңдап алуды (ізденіп оқу) дамыту мақсат етіп қойылады.

Оқулықта және оқу кітабында ұсынылатын мәтіндер оқушылардың коммуникативтік-танымдық мүдделеріне, олардың шетел тілі мен ана тіліндегі тілдік және сөйлеу тәжірибелеріне сәйкес келеді.

Бұл: өлеңдер, тілін үйреніп отырған елдердегі құрбы-құрдастарының хаттары, газет мақалалары, ашық хаттар мен көркем әдебиеттерден үзінділер, сұхбаттар, елтану сипатындағы басылымдар, ертегілер.

Қазіргі таңда оқушыларды дәлме-дәл мәтіндерді оқуға үйрету міндеті қойылуына байланысты, оларды:

мәтіннің түрін, ерекшелігін және қандай мақсатқа арналғандығын түсінуге;

мәтінді оның ерекшелігі мен коммуникативтік міндеттерін ескере отырып меңгертуге;

- әр түрлі сатыда ақпарат алуға үйретудің маңызы зор.

Мәтіндердің негізінде мәдениеттер үндесуі контекстінде жанама түрдегі қарым-қатынас жасауға үйрету қажет.

Мәтінді оқуға кірісер алдында бірсыпыра дайындық жұмыстары жүргізіледі.

Мысалы, «London» мәтінін оқушылар екі рет оқып шығады, алдымен мәтінді тыңдайды және Лондон мен оның бөліктерінің орналасуын баяндайтын жалпы мазмұнды түсіну мақсатында іштерінен екі рет оқып шығады.

Содан соң мәтінді толық түсіну мақсатымен тағы бір рет оқылады, бақылау мәтін бойынша берілетін сұрақтар арқылы жүргізіледі.

Мысалы: «London» тақырыбы бойынша жұмысты «күн» түрінде сызбамен аяқтауға болады.

Үлгі бойынша ластер жасаңыз. Оның көмегімен аталған тақырыпты ағылшын және қазақ тілдерінде әңгімелеп беріңіз.

Жазылым

Өз қалауыңызша бір мәтінді алып, мәтінмен жұмыс істеудің кезеңдерін көрсетіп жазыңыз.

Шағын мәтіннің мазмұнымен танысыңыз

Ағылшын тілі сабағында жаңа сөздерді үйрету

Сөзді түсіндіру дегеніміз оның тұлғасын (дыбыстық, графикалық және морфологиялық), мағынасын және қолданылуын (сөз қалай қолданылады) түсіндіру деген сөз. Осыған сәйкес, сөзді белсенді түрде қолдану мақсатында оны білу үшін оқушы оның түрін (айтылуын, жазылуын) және қолданылуын білуі қажет.

Жаңа сөздерді мұғалім ситуациялар мен түрлі көрнекіліктерді қолдана отырып түсіндіреді. Дәптерге жаздырылған сөздердің айтылуын пысықтайды.

Жаңа сөздер бұрынғы оқылған грамматикалық және лексикалық материалдар негізінде жасалған сөйлемдер құрамына енгізіледі. Кейде жаңа сөздердің біразы халықаралық сөздер болып табылады, оқушылар олардың мағыналары туралы графикалық тұлғасына қарап жорамалдайды. Мысалы: *infant, junior, private, uniform*. Жаңа сөздердің арасында тілдік елтану (мәдениеттану) сипаттағы сөздер де кездеседі. Оларға ерекше назар аударған жөн.

Мектеп балаларды дұрыс сөйлеуге, ағылшын тілінің сөздері мен тиісті тәсілдерін саналы түрде дұрыс пайдалануға үйретеді. Мектепте ағылшын тілі пәнінің мұғалімдері оқушылардың сөздік қорын молайту мақсатымен жаңа сөздер мен жаңа формаларды үйрете отырып, оларды қайда, қалай қолдану керектігін үйретеді.

Оқушыларға қандай болмасын шетел сөзін түсіндіргенде мұғалім мына формуланы есінен шығармауы керек:

Word ---- form---- meaning (мағынасы)---- usage (қолданылуы)

Form----- pronunciation ----- spelling----- morphological

Жағдаяттық тапсырма:

Сіз ағылшын тілі пәнінің мұғалімісіз. Оқушыларға жаңа сөздерді қалай түсіндіресіз? Қандай әдіс-тәсілдерді пайдаланасыз?

Жазылым

Сізге сабақта жаңа сөздерді енгізу керек. Белгілі бір тақырып төңірегінде жаңа сөздерді алып, олармен жұмыс істеудің кезеңдерін жазып беріңіз.

Мәтіндердің мазмұнымен танысыңыз

Ауызша және жазбаша қарым-қатынас жасауға үйрету

Ауызша және жазбаша қарым-қатынас сөйлеу әрекетінің төрт түрінің – сөйлеу, есту, оқу және жазу әрқайсысының ерекшеліктерін ескере отырып, бір-бірімен тығыз байланыста оқытуды қажет етеді. Қарым-қатынас барысында адамдар оқиды, оқығандарын талқылайды, оны есінде жақсы сақтау үшін қажетті жазулар жазады, сөйтіп керек болған жағдайда қажетті мәліметті қайтадан жаңғыртады. Сөйлеуге үйрену ауызша мәтінді түсіну қабілетін қалыптастырумен тығыз байланыста жүргізілуі қажет. Екінші жағынан, белгілі бір мәтінді оқығаннан не тыңдағаннан кейін оқушылар оның мазмұны туралы (ауызша не жазбаша) өз пікірлерін білдіре алады, сонымен бірге ауызша әңгімелеу қажетті ақпараттарды жазбаша түрде белгілеумен ұштасып жатуы мүмкін. Сөйлеуге, оқуға, естуге және жазуға үйрету мәселелеріне саналы түрде қарау олардың әрқайсысының ерекшеліктерін ескере отырып, материалды өнімді түрде меңгеру, сөйлеу әрекетінің оңтайлы және өнімді түрлерінің ерекшеліктерін ескеретін тең мағыналы жаттығуларды пайдалану, қарым-қатынастың ауызша және жазбаша түрлерін сараптау кезінде еске алынуы қажет.

Қарым-қатынастың негізгі сипаттамалары:

1. Кез келген қарым-қатынас (тікелей немесе жанама) оның уәжі мен мақсатынан басталады, яғни не үшін айтылды, тыңдалды, оқылды, жазылды және нені көздейді. Оқушы өзінің сөйлеу әрекетінің мақсатын, оның ақырғы нәтижесін анық болжауы қажет.
2. Сабақта қарым-қатынас орнату барысында шетел тілін үйрену үрдістерін тек коммуникативтік әрекеттерге ғана қосып қоймай, сонымен бірге оқушылардың жеке басы үшін аса маңызды заттық-коммуникативтік (И.А.Зимняя) әрекеттің құрамына да енгізген жөн.
3. Оқушыларды шетел тілінде сөйлеушілермен қарым-қатынас жасау барысында өздерінің сөздерін дұрыс құрауға ғана үйретіп қоймай, сонымен бірге олармен басқа мәдениет өкілдері ретінде өзара түсіністікке жетуді де үйрету қажет.

Шетел тілдерін оқытудың негізгі мақсаты – мәдениетаралық қарым-қатынасқа деген қабілеттілікті дамыту – тек осы қарым-

қатынастардың барысында ғана мүмкін, яғни қарым-қатынас – алға қойылған мақсатқа жетудің құралы, оқыту құралы деген сөз.

Тапсырма:

- * Ауызша және жазбаша қарым-қатынас жасауға үйрету үшін не істейсіз?
- * Қарым-қатынастың негізгі сипаттамалары қандай?

✓ Шағын мәтіннің мазмұнымен танысыңыз.

Оқу ісін ұйымдастырудың негізгі түрі – сабақ.

Мектеп оқушыларына білім мен дағды беруде ағылшын тілінен өтілетін сабақтардың мәні орасан. Мұғалімнің жүргізетін жұмыстары сабақ арқылы іске асады. Сабақта оқушыға тілдік білім беріледі. Сабақтағы негізгі тұлғалар – мұғалім мен оқушы. Сабақтың нәтижелі болуы осы екі тұлғаның іс-әрекетіне, ынтасы мен жігеріне, белсенділігіне байланысты.

Мұғалімнің оқушылармен педагогтік қарым-қатынас орнату қабілеті қазіргі кезеңдегі көп жағдайларда шетел тілін оқыту процесінің нәтижелілігін қамтамасыз етеді, тіл үйренушілердің жеке-дара ерекшеліктерін ашуға және олардың шетел тілін мәдениетаралық қарым-қатынас құралы ретінде меңгеруіне көмектеседі.

Сабақтың негізгі мақсаты мен мазмұны – педагогикалық процестің субъектілері арасындағы өзара қарым-қатынасын шешу болып табылады. Бұл мақсатқа жетудің негізі – коммуникативтік міндеттер.

Мұғалім мен оқушылардың іс-әрекеті сабақтың әрбір кезеңінде үйлесімді болуы қажет.

Жалпы сабақты тиімді ұйымдастыру үшін оған қойылатын талаптарды білген жөн. Кез келген сабақты ұйымдастыру үшін, мұғалім оның мақсатын анықтайды. Ал сабақтың мақсаты орындалу үшін, қажетті құралдарды қолдану жүйесі күні бұрын ойластырылады.

Сабақты ұйымдастыру үшін, мұғалім дидактикалық материалдарды, құрал-жабдықтарды іріктеп, кабинетті жұмысқа дайындайды.

Ағылшын тілі сабағының құрылысы:

Сабақтың тақырыбы. Сабақтың тақырыбы күнделікті жоспар бойынша анықталады.

Сабақтың мақсаты. Сабақтың мақсаты үш бөліктен тұрады. Ол білімділік, тәрбиелік, дидактикалық.

Білім беру әдісі. Сабақтың тақырыбына сәйкес қолданылатын әдіс-тәсілдер анықталады.

Сабақтың түрі. Сабақтың құрылысына, тақырыбына сәйкес сабақтың түрі анықталады. Ол жаңа сабақ, қайталау не бекіту т.б. болуы мүмкін.

Сабақ көрнекілігі. Тақырыптың өзіндік ерекшелігіне сәйкес техникалық көрнекіліктер мен тірек кестелер жинақталып, оның түрлері беріледі.

Сабақтың барысы.

1. Сабақтың ұйымдастыру кезеңі. (сәлемдесу, оқушыларды түгендеу, айдың нешесі, жұманың қай күні екенін тақтаға жазу, кезекшімен әңгіме, оқушы назарын сабаққа ұйымдастыру.

2. Үй тапсырмасын тексеру.

3. Жаңа сабақты түсіндіру: жаңа сабаққа кіріспе; жаңа сабақты түсіндіру; жаңа сабақты бекіту.

4. Дағдыландыру жұмысы (жаттығулармен жұмыс).

5. Сабақты қорытындылау (жаңа сабақтың түйіні).

6. Үй тапсырмасын беру

7. Оқушылар еңбегін бағалау.

Ағылшын тілі сабағының үлгісі

Lesson № 3

Theme: «Town life. London».

Цели урока:

- Введение новой лексики по теме «Town life. London».

- Развитие навыков диалогической речи.

Ход урока:

1. Организационный момент:

- Good afternoon, friends! Glad to see you.

2. Объявление цели урока:

- You live in town, don't you? Today we are beginning to speak about town life. You will learn some new words and some facts from the history of London.

3. Введение новой лексики.

На доске написаны слова: town, square, theatre, road, city, cinema, church, main. (Слова вводятся путем сравнения значений этих слов; слова – с помощью картинок; - переводом).

4. Фонетическая отработка новой лексики. – Repeat all the words after me. Repeat the words again one by one,

5. Закрепление новой лексики. Ex. 2, p. 139.

Open your books on page 139. Look at the pictures and say what you can see in them. (It is a church or a theatre?).

6. Тренировка в чтении новых слов.

You must learn how to read the new words. Find ex.3, p.140. Read the words with sound [ei]. Ex.4, p. 140. Read the words after me, please. Work in pairs. Read the words and sentences to each other.

7. Тренировка в составлении предложений с новыми словами. Ex.5, p.141.

Look at the word combinations in ex.5. Find and read English equivalents for: в маленьком городе; около главной площади; напротив церкви; перед рынком; далеко от театра; недалеко от кинотеатра; в большом городе; за городом. Say where your friends live using these words.

8. Ознакомление с новыми словами в диалоге. Запись на доске:

Green Street, to turn to the left – повернуть налево; to walk two blocks – пройти два квартала; traffic lights - светофор.

Pay attention to the address. At first you tell the number of the house, then the name of the street. Tell us your address, please.

Can you say «повернуть направо»? Repeat all the words after me.

9. Тренировка в аудировании диалога. Ученики слушают диалог и отвечают на вопрос «Does Pete know Andry's address?».

10. Тренировка в чтении диалога. Читают диалог в паре.

11. Знакомство со страноведческим материалом. Ученики читают текст «London» вслух по абзацу. Учитель сопровождает чтение показом слайдов.

12. Тренировка памяти и внимания.

- Let's check if you have a good memory. Cover the text and do ex.9.

13. Итоги урока:

Your homework is: Learn the dialogue by heart. Think of your own dialogue and write it down. It's ex.17. The words in ex.7 will help you.

- Жоғарыда берілген сабақтың жоспары дәстүрлі сабаққа жатады. Дәстүрлі сабақ дегеніміз не?

- **Дәстүрлі сабақ**

Дәстүрлі сабақ дегеніміз әдістемесі бұрыннан қалыптасқан сабақ түрі. Дәстүрлі сабақтың түрлері:

- * Жаңа материалды меңгеру сабағы.
- * Оқушы білімін бекіту, жүйелеу сабағы.
- * Оқушы білімін тексеру және бағалау сабақтары: ауызша және жазбаша емтихандар, оқушылардың білімін тексеретін ауызша және жазбаша жұмыстары.
- * Қорытындылау сабағы.
- * Аралас сабақ.

Дәстүрлі емес сабақ

Тапсырма:

1. Қазіргі кезде дәстүрлі емес сабақтың қандай түрлері қолданылып жүргені туралы әгімелеп беріңіз.
2. Әр түріне сипаттама беріңіз.

3. Келесі кестеге назар аударыңыз. Кесте негізінде түсінгеніңізді қазақ тілінде айтып беріңіз. Сізге сабақтың қай түрі ұнайды? Неге? Іске сәт!

Дәстүрлі сабақ	Дәстүрлі емес сабақ (қарым-қатынас сабағы)
Сөйлеу уәжі	
Оқушылардың сөйлейтін себебі: мұны олардан мұғалім талап етеді және олар жақсы баға алғысы келеді.	Оқушылар қызықты/белгісіз бір нәрселерді хабарлау/білу үшін айтады/тындайды.
Сөйлеу мақсаты	
Оқушылар қатесіз сөйлейді (не сөйлегісі келеді); мұндай жағдайда мұғалім негізгі назарды тілдік қателерге аударады; ең	Оқушылар өздерінің білмейтіндерін білу үшін, өз жолдастарымен бір нәрселер туралы келісу үшін және ақпараттар алмасу мақсатында өздерінің жеке қажеттіліктерін қанағаттандырады.

<p>бастысы – жаттығуды/тапсырманы дұрыс орындау.</p>	
<p>Сөйлеудің мазмұны</p>	
<p>Мұғалім/оқулық оқушының не туралы айту керек екендігін анықтайды; мұндай жағдайларда сөйлеудің мазмұны оқушының жеке басы үшін аса қажетті нәрсе емес. Мысалы, мәтінді сөзбе-сөз қайталап айтып беру.</p>	<p>Оқушылар сөз болып тұрған мәселелер жөнінде өздерінің көзқарасын, ойын, пікірін, мақсатын, т.б. білдіреді. Бұл жағдайда өздері әңгіме етіп тұрған мәселенің маңызы олар үшін белгілі/түсінікті әрі қызық.</p>
<p>Қарым-қатынас құралы</p>	
<p>Оқушылар толық сөйлемдер қолданады, мұндай жағдайда олар өздерінің басты мақсаты қате жібермеу деп есептейді.</p>	<p>Өз ойларын, тұжырымдары мен бағаларын оқушылар барлық қарым-қатынас құралдарын қолдана отырып, оның ішінде ым жасап, қолдарын сермеп, сөйлейді.</p>
<p>Сабақты ұйымдастыру</p>	
<p>Бір мәселені, әдетте, бүкіл топ болып талқылайды; мұндай жағдайларда сөйлеп тұрған оқушының не айтып тұрғаны (мазмұны), тақаырыбы мұғалімнен басқаға қажет емес. Ол, ең алдымен, не туралы айтып тұрғанына емес, қалай айтып тұрғанына көңіл аударады.</p>	<p>Сөйлесушілер бірін-бірі іждағатпен тыңдайды, бір-бірінің көздеріне тік қарайды; олар үшін қалай айтып тұрғаны емес, не туралы айтып тұрғаны қажеттірек.</p>

Шағын мәтіннің мазмұнымен танысыңыз

Ағылшын тілінің фонетикасын оқыту әдістемесі

Фонетика (гректің фоне – дыбыс деген мағынаны білдіретін сөзінен алынған) – дыбыстардың жүйесін, жасалуы мен ерекшеліктерін, әр түрлі сипаты мен бір-бірімен тіркесу заңдылықтарын зерттейтін тіл білімінің бір саласы.

Әр түрлі тілдердің дыбыстық жүйесі, дыбыстарының сипаты мен саны бірдей, біркелкі емес, ол тілдің өзіндік ерекшеліктеріне, дыбыстау мүшелерінің қызметінің әр түрлілігіне байланысты болып отырады. Дыбыстарды айтудағы дыбыстау мүшелерінің қызметі арқылы қалыптасқан дыбыс шығару дағдысын сол тілдің артикуляциялық базасы дейді.

Ағылшын тілінің фонетикалық құрылысының өзіндік ерекшеліктері бар, сондықтан оны үйренушілер тілдің дыбыстық және интонациялық құрылымын оқып меңгергенде көптеген қиындықтарды кездестіреді.

Шет тілін үйренушінің басты мақсаты – тілдің дыбыстық құрамын меңгеру, дыбыстарды дұрыс айту және сол тілге тән интонациямен сөйлей білу.

Ағылшын тілінде сөзді құрайтын дыбыстар мен әріптердің саны сәйкес келе бермейді. Бұл ағылшын тілі орфографиясын меңгерудегі басты қиындықтың бірі. Мысалы: «daughter»- «қыз» деген сөзде 8 әріп болса, 4 дыбыс ғана айтылады.

Ағылшын тілінде 44 дыбыс, 26 әріп бар.

Ағылшын тілінің дыбыстарын меңгеру үшін әуелі сөйлеу мүшелері мен олардың жұмысымен танысу керек.

Жағдаяттық тапсырма:

Сіз ағылшын тілі сабағындасыз.

Өз қалауыңыз бойынша оқушыларды ағылшын тілінің бір дыбысын үйрету үлгісімен таныстырыңыз.

 Шағын мәтіннің мазмұнымен танысыңыз. Мәтінді қазақ тіліне аударыңыз. Тақырып төңірегінде ағылшын тілінде сұхбаттасыңыз.

Ағылшын тілінің лексикасы мен фразеологиясын оқыту әдістемесі

Английский язык богат различными идиомами и фразеологизмами – устойчивые выражения, имеющие самостоятельное значение.

Хдрощее знание английского языка невозможно без знания его фразеологии. Знание фразеологизмов английского языка помогает избежать дословных переводов предложений и позволяет выражать свои мысли кратко и точно.

Фразеология – раздел языкознания, изучающий устойчивые сочетания в языке. Передача на английский язык фразеологических единиц – очень трудная задача.

Фразеология – сложное явление, изучение которого требует своего метода исследования, а также использования данных других наук – лексикологии, грамматики, стилистики, фонетики, истории языка, истории, философии, логики и страноведения.

Жағдаяттық тапсырма: Ағылшын тілі сабағында фразеологизмдерді қалай үйрететініңіз жөнінде қазақ тілінде әңгімелеп беріңіз.

Тапсырма:

Орыс тілінде берілген мәтіннің мазмұнын қазақ тілінде айтып беріңіз.

✓ Шағын мәтінді аударыңыз

Ағылшын тілі сабағында оқушыларды тыңдауға үйрету

Тыңдауға үйрету мүмкіндігінше барлық сабақтарда үнемі және мақсатты түрде келесі жағдайларда жүргізіледі:

- а) ауызша жаттығуларда жаңа сөздік-грамматикалық материалдарды меңгеру барысында;
- ә) ауызша сөйлеу жаттығуларын орындау кездерінде;
- б) мұғалімнің байланыстыру сөздерін, сөйлеу әрекетінің бір түрі есебінде арнайы шығарылған бейнефильмдер мен таспаға жазылған мәтіндерді тыңдағанда.

Тыңдауға арналған мәтіндермен жұмыс істеу үш сатыдан тұрады:

1.Pre-listening activity – мәтінді тыңдар алдындағы тілдік және психологиялық қиыншылықтарды жою.

2.While-listening activity – нақты коммуникативтік міндеттерді шешу. Мысалы:

Listen to the text and say what it is about (бірінші рет тыңдау үшін);

Listen to the text and fill in the scheme (grid) or answer the questions (Multiple choice).

3.Post-listening activity– тыңдауға арналған мәтіннің мазмұнын оқушылардың өз ойын ауызша және жазбаша түрде тұжырымдау дағдыларын дамытуға қолдану: мәтінді тізбектеп айту; мәтінді одан әрі жалғастыру (ауызша және жазбаша); қызык/қызык емес жерлерін талқылау; кейіпкерлердің іс-әрекеті мен оқиғаларды бағалау; пікір алмасулар; «дөңгелек үстелдер!; рөлдік ойындар; сахнада драмалау.

Тыңдауға арналған көптеген мәтіндерде жаңа сөздер бар, олардың кейбір бөлігін оқушыларға, ұсынылып отырған жұмыс әдістемесіне сәйкес, мәтінмен жұмыс бастаудан бұрын беріп қою керек. Бірақ мәтінді тыңдау кезінде мағынасын жалпы мазмұнға қарап жорамалдайтын таныс емес жаңа сөздердің көлемі 2-3 пайыздан аспауы қажет.

Жағдаяттық тапсырма:

Ағылшын тілі сабағында тыңдауға арналған мәтінмен жұмыс істеудің үлгісін ұсыныңыз және қазақ тілінде әңгімелеп беріңіз.

✓ Шағын мәтіннің мазмұнымен танысыңыз

Ағылшын тілінен жүргізілетін жазбаша жұмыстар. Жазуға үйрету

Жазуға үйрету сөздік және грамматикалық материалдарды оқу барысында қалыптасқан орфографиялық дағдыларды бекітіп, одан әрі дамыту бағытында іске асырылады. Бұған орфографиялық ойындар (сөзжұмбақтар, сөз құрастыру, қалып кеткен сөздерді табу), оқыту және жаттығу сипаттарындағы

сөздік диктанттарды үнемі жаздырып отыру, сөздік-грамматикалық тест (бақылау) жұмыстары көп жәрдемін тигізеді.

Өз ойын жазбаша түрде баяндау қабілетін дамыту жұмыстары жалғастырыла береді: белгілі бір фактілерді баяндайтын хаттар мен хабарламалар, белгілі үлгілерге сүйене отырып қысқаша құттықтаулар жазу, оқылған/тыңдалған мәтін бойынша жоспарлар жасау, өз ойларын жазбаша баяндау.

Оқушыларды хат үлгісіндегі (хат, ашық хат) мәтіндер жазуға үйрете отырып, тілін оқып отырған елдерде қалыптасқан осындай мәтіндерді түзу ережелерін сақтауға оқушылардың назарын аударған жөн.

Жазбаша шығармашылық жұмыстарды жазар алдында бірсыпыра дайындық жұмыстары жүргізіледі, оның бірі – ауызша жаттығу жұмыстары. Мұнда оқушылар талқыланып отырған мәселе бойынша алдын ала өз пікірлерін білдіріп, ой таластыра алады.

Шет тілін оқытудағы тиімді әдістің бірі – **тест**. Ол тестілеудің құрамдық бөлігі, арнайы тапсырмаларды зерттей отырып, дұрыс жауапты таңдай білу. Оның ашық және жабық түрлері бар екені бізге мәлім. Тестте берілетін көптеген тапсырмалардың жиі қолданылатыны төмендегілер:

- айқасқан таңдау (matching)
- баламалы таңдау (true-falst, etc.)
- көптеген таңдаму (multiple choice)
- ретке келтіру (rearrangement)
- аяқтау (completion)
- алмастыру (substitution)
- трансформация
- сұраққа жауап беру
- тұспалдап айту
- аудару, т.б.

Шет тілін оқыту процесінде тесттің анықтылығы – оны практикада қолданудың міндетті шарты.

Тест құрастырудың басты талабы – оның жарамдылығы. Оны құрастыру кезінде тестің жалпы сипатын ескеру қажет, сонымен бірге тест тапсырмалары нақты, қарапайым түрде баяндалып, бір мағыналы жауаптардан тұруы тиіс.

Шет тілі пәнінің мұғалімі оқушылардың білім деңгейлерін **тест арқылы** тексере алады. Сондықтан мұғалімдерге келесі ережелерді білген жөн.

Сұрақтарға жауап беріңіз:

1. Жазуға үйрету қалай іске асырылады?
2. Жазбаша шығармашылық жұмыстарды жазар алдында қандай дайындық жұмыстар жүргізіледі?
3. Ауызша жаттығу жұмыстары дегеніміз не?
4. Шет тілін оқытудағы тиімді әдістің бірі не?
5. Тесте берілетін көптеген тапсырмалардың жиі қолданылатыны қандай?
6. Шет тілі пәнінің мұғалімі оқушылардың білім деңгейлерін не арқылы тексере алады?

✓ **Оқылым.** Мәтіндерді түсініп оқыңыз

Тест тапсырмалары

Тест тапсырмалары дегеніміз білімді тексеру тапсырмалары деген сөз.

Тест тапсырмалары дегеніміз стандарттық білім беру негізіндегі берілетін тапсырмалар жүйесі. Тест тапсырушының алған білімі бойынша қалыптасқан дағдысы мен біліктілік деңгейін байқау.

Бақылау түрлеріне қарай тест тапсырмалары **ағымдағы, кезекті, аралық, жинақтық және бақылаушы** деп бөлінеді.

Жауап варианттары құрылымы мен безендіру амалына қарай: **тыңдау және еркін жауаптар** түрінде беріледі. Ал сипатына қарай бұл жауап варианттары **альтернативті** (иә, жоқ), **көп вариантты таңдау** мүмкіндігіне қарай бөлінеді.

Тапсырмалар мазмұнына қарай **күрделі және жылдам** орындалатын дәрежеде беріледі.

Тесттік бақылауды жүргізу а) дербес және ә) топтық түрде өтеді. Тесттік тапсырмаларды бақылау

а) ауызша және жазбаша;

ә) құжаттық (арнайы стандартты құжаттарды толықтыру) және

б) пәндік (сурет, сызба және т.б.);

в) техникалық құралдар арқылы (магнитофон, видео) және компьютер арқылы орындайды.

Тест тапсырмалары - тестік бірлікті құрушы тестің бөлшегі. Тест тапсырмалары өте көп беріледі. Тест тапсырмалары **тілдік және сөйлеу** компетенциясын, сонымен бірге кәсіби құзыретін анықтауға құрылады.

Тапсырмалар мынадай параметрге жауап беруі керек:

-тіл үйренушінің сабақтағы меңгерген,өтілген тақырыптарды игеру деңгейін анықтауға арналған лексикалық тақырыптарға құрылуы қажет;

- тапсырмалар мәтін мен сөйлемді толықтыруға, дұрыс не дұрыс емес жауабын табуға, топтау, интерпретациялау(ұлғайту), түзету, редакциялау негізінде құрылады.

Тест тапсырмалары жабық және ашық форма түрінде орындалады.

Емтиханға берілетін тест тапсырмаларының барлығы орындалуы және есепке алынуы қажет: тақырып, ситуация, қатысымға түсу тапсырмалары, лексика, сөз байлығы, интелектіге құрылған білімді анықтауға арналған тапсырмалар.

Тест тапсырмалары адамдардың танымын, логикасын, білімін анықтауға құрылған сөйлеу іс - әрекеті түрлерін қамтитын **оқу, жазу, тыңдау және сөйлеу** дағдысы мен біліктілігін айқындауға құрылуы міндетті.

Келесі сөйлемдерді толықтырыңыз:

1.Тест тапсырмалары дегеніміз –

2.Тест тапсырмалары дегеніміз стандарттық білім беру негізіндегі берілетін

3.Тест тапсырушының алған білімі бойынша ...

4.Бақылау түрлеріне қарай тест тапсырмалары

5.Тестік бақылауды жүргізу

6.Тест тапсырмалары тілдік және сөйлеу компетенциясын, сонымен бірге ...

7.Тест тапсырмалары адамдардың танымын, логикасын, білімін анықтауға құрылған сөйлеу іс-әрекеті түрлерін қамтитын оқу, жазу, тыңдау және

Тест тапсырмалары:

Ауызша тест - сөйлеу компетенциясын тексеруге құрылады.

Бұл тексеру тест тапсырушымен «бетпе-бет» әңгімелесу. Яғни әртүрлі тақырыпта, әр түрлі ситуацияда әңгімеде тартып, білімін анықтау. Тест алу кезінде күтпеген жерден сұрақ қою әдісін

меңгеру аса қажет. Ол сұрақ тест тапсырушының білімін қосымша анықтауға көмек береді.

Тест тапсырушы кез келген тақырыпқа жауап бере алатындай дайындықта болуы керек. Тест тапсырушының білімін тексеру 5 түрлі мазмұнда тексеріледі:

1.Сөйлеудің дұрыстығы: ақпаратты дәл, нақты беру. Сөз байлығы, танымы.

2.Тақырып мазмұны: тақырыпты толық баяндау және ашу.

3.Мәтін түрі: тақырыптың негізгі идеясын білу.

4.Іс-әрекет: сұрақ қоя білу, жауап беруге үйрену, баяндау, пікірін дәлелдеу, ақпаратты білу.

5.Контекст: бұл кез келген сұрақты қамтитын ситуациялық тапсырмалар, күнделікті өмірдегі, тіршіліктегі тұрмыстық лексиканы білуден бастап, ресми, бейресми ситуацияда білімін көрсету.

Тест алудың негізгі мақсаты ұсынылған оқу материалдары негізінде жеткілікті мөлшелерде әлеуметтік, қарапайым-тұрмыстық, әлеуметтік-мәдени, оқу-кәсіби лексика бойынша игерілген коммуникативтік құзыретін анықтау және қарым-қатынастағы білімін жеткізе білу мүмкіншілігін тексеру.

Бұл тестілер коммуникативтік тапсырмалардың барлығын, яғни тілдік және сөйлеу бірліктерін қамтуы қажет.

Тестік тапсырмалар коммуникативтік біліктілікті байқау үшін сөйлеу әрекеттері (оқу, жазу, тыңдау,сөйлеу) түрлеріне құрылған тапсырмаларды, сол сияқты жазбаша және ауызша қатынасқа түсу, тактикалық қатынасқа түсу (телефон қоңырауы, өтініш немесе қарсы болу) сияқты дағдысын тексеру міндетін орындайды.

Жазуға арналған материалдар бойынша оқушының коммуникативтік тапсырманы орындаудағы білімін анықтау үшін:

-құжаттарды, бланкілерді, анкеталарды дұрыс, сауатты толтыру;

-факс(телеграмма, хат жазу) материалдарын сауатты толтыру тапсырмалары беріледі.

Тест тапсырмалары төмендегі құрылымда құрастырылады:

1.Тақырапта жұмыс.

2. Тақырып бойынша ситуациялық тапсырма.

3. Тақырып бойынша сұхбаттық тапсырма.
4. Тақырып бойынша грамматикалық тапсырма

Тест түрлері

1. Клоуз тест: тапсырмада әрбір үшінші не төртінші сөз түсіріліп беріледі. Адам аты, сандар түсірілмей жазылады. Әрбір сөздің бірінші әрпі көрсетіледі.
2. Альтернативті тест: «иә» не «жоқ» деп белгілеу.
3. Топтау тестері: артық сөзді табу; екі қатардан тіркес құру тапсырмасы; мағынасы бір сөздер.
4. Ашық тапсырма (еркін жауап вариантын жазу) Анкета толтыру, хат жазу
 - A) хаттың басталуы
 - B) көңіл-күйі
 - C) жаңалық
 - D) хаттың аяқталуы
5. Клоуз тест: әрбір екінші сөз түсіріліп жазылады
6. Көріп-байқау тесті. Сөйлемді толықтыру.
7. Резюме тест (оқығанын, естігенін, жазғанын мазмұндау)
8. Ситуациялық тест
9. Аудиоклоуз тест – жетпейтін буынды, сөзді, сөз тіркесін тиісті орнына қойып сөйлемді толықтырады.
10. Коммуникативтік тест - ситуация, диалог.
11. Шолу тест - барлық оқу материалын қамтитын тест түрі.
12. Үйретуші тест: лексика, грамматика, тыңдалым, оқылым, жазылым және сөйлесім.
13. Редакциялау тесті - берілген мәтінді сауатты аяқтау.

Глоссарий:

- тапсырмалар жүйесі – система заданий
біліктілік – квалификация
деңгей – уровень
бақылау түрлеріне қарай – по видам контроля
ағымдағы – текущий
жинақтық – собирательный
бақылаушы - контролирующий
сипатына қарай – по описанию
күрделі – сложный
дербес – самостоятельный

топтық – групповой
құжаттарды толықтыру – заполнять документы
пәндік – предметный
техникалық құралдар – технические средства
құзырет - компетенция
тақырыптарды игеру деңгейін анықтау – определять уровень усвоения тем;
сауатты – грамотный, грамотно;
үйретуші – обучающий

 Мәтінді оқып, орыс тілінен қазақ тіліне аударыңыз
Тестовый контроль в процессе обучения иностранному языку

Успех в обучении и иностранному языку во многом зависит от того, в какой степени качество знаний учеников находится в поле зрения учителя и какое внимание уделяется профилактике ошибок.

Тесты являются более объективным показателем степени усвоения учащимися языкового материала.

Систематическое тестирование стимулирует активность и внимание учащихся на уроке, повышает их ответственность при выполнении учебных заданий.

Тестирование грамматики

1. Заполните пропуски в предложениях, используя приведенные в списке глаголы в инфинитивной форме.
2. Вставьте пропущенные в предложениях предлоги из приведенного списка.
3. Заполните пропуски в предложениях, используя глаголы и добавляя к ним необходимый по контексту модальный глагол.
4. Расположите предложения, содержащие разные видо-временные формы, в соответствии с развитием сюжета.
5. Употребите нужный артикль.
6. Выберите из таблицы предложения, отвечающие действительности.
7. Расскажите о себе или своем товарище, используя образец.
8. Опровергните следующие высказывания и дополните их.

Тапсырмаларды орындаңыз:

1. Жоғарыда берілген үлгі бойынша тест тапсырмаларын құрастырыңыз.

2. Жағдаяттық тапсырма:

Сіз шет тілі пәнінің мұғалімісіз. Тест арқылы оқушылардың білім деңгейін тексересіз.

Өткен тақырып бойынша қандай тест тапсырмаларын құрастыру керек деп ойлайсыз?

3. Сізге тестің қай түрі ұнайды? Неге? Дәлелдеп беріңіз!- Маған тестің келесі түрі ұнайды....., себебі

✓ **Мәтінді оқып, қазақ тілінен орыс тіліне аударыңыз**

Шет тілін үйрету әдістемесінде бейнефильмдерді қолдану

Шет тілі мұғалімі ретінде тіл үйретудің әртүрлі әдіс-тәсілдерін қолданып, сабақтың қызықты өтуіне, тіл үйренушінің ынтасын арттыруға барлық жағдайды жасау керек.

Сабақта бейнефильмдерді қолдану тіл үйренуге де, тіл үйретуге де көп жол ашады. Шет тілін үйретудегі негізгі мақсат сол тілде сөйлеу қабілеттілігі, яғни қарым-қатынас жасай білуі.

Үйреніп жүрген тілдің елінде тұрмай сол тілді қарым-қатынас біліктілігіне сай меңгеру өте қиын екенін ескерсек, бейнефильмдер осы мақсатқа жетуде маңызды рөл атқарады.

Негізінен бейнефильмдер тіл үйренушінің тыңдап-түсіну қабілеттілігін дамытуға және сол тілде түсінгендерін ауызша баяндауға арналған тіл үйрету құралы болып табылады. Сонымен қатар бейнефильмдер оқушының көру, есту сезімдеріне бірдей әсер етеді.

Бейнефильмдерді тиімді қолдану мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Бейнефильмдерді тіл үйретуде таптырмас құрал деп есептеуіміз керек.

Мұғалім бейнефильмді таңдағанда мына талаптарды есте сақтауы тиіс:

Бейнефильмнің тілі анық болуы тиіс;

Мұғалім оқушылардың білім деңгейін ескеруі қажет;

Фильмнің тәрбиелік мәні ескерілуі тиіс;

Фильмге арналған тапсырмалар алдын ала түсіндірілуі тиіс және тапсырмалар әртүрлі, яғни оқушылардың тіл іскерліктерін дамытуға бағытталуы қажет.

Шет тілі сабағында бейнефильмдерді қолданудың мақсаттары:

- 1.Сабақта бейнефильмдерді қолдану арқылы оқушыларды ауызша сөзге үйрету, яғни коммуникативтік сөйлеу дағдыларын қалыптастыру.
- 2.Бейнефильмдердің көмегімен оқушылардың тілдік білімін кеңейту.
- 3.Бейнефильмдерді қолдана отырып, оқушылардың ой-өрісін кеңейту.
- 4.Тілді меңгерте отырып, оқушыларды сол үйреніп жатқан тіл отанының мәдениетімен таныстыру.

Бейнефильмдер мен бейнематериалдар тіл іскерлігінің 3 түрін дамытады, яғни тыңдау, сөйлеу және жазу. Бір мезгілде көріп және тыңдау арқылы оқушы фильмді түсінуге тырысады, әртүрлі диалектілерді дамытады, жұппен немесе топпен жұмыс істей отырып, сұрақ қоюды, сұраққа жауап қайтаруды және пікір алмасуды үйренеді. Фильмнің сюжетіне мазмұндама немесе пікір жазу арқылы жазу шеберлігін шыңдайды.

Бейнефильмді көрсету үшін мұғалім алдын ала дайындалуы керек. Мұғалім ең алдымен фильмнің мазмұнына, тәрбиелік мәніне және ақпараттық сипатына көңіл бөлуі тиіс.

Бейнефильмдерді қолданғанда келесі кезеңдерге назар аудару керек:

- 1.Көрсетуге дейінгі кезең (before watching activities)
- 2.Көрсету кезеңі (while watching activities)
- 3.Көрсетуден кейінгі кезең (after watching activities)

Шет тілін үйретудегі мақсат – сол тілде қарым-қатынас жасауға үйрету. Бейнефильмдер көрсету арқылы тілдік орта жасаймыз.

Бейнефильмдер тіл үйрету әдістемесінде көмекші құрал бола отырып, оқу процесінің қызықты өтуіне ықпал етеді. Сабақтың қызықты өтуі үшін мұғалім әртүрлі инновациялық технологияларды қолдану керек. Солардың ішінде бейнефильмдердің қолданылу аумағын кеңейту қажет.

Тапсырмаларды орындаңыз:

1. Мәтінде кездескен жаңа лексиканы жаттап алыңыз:

арттыру – повышать

жағдай жасау – создавать условия

қолдану – применять

жол ашу – открывать путь

негізгі мақсат – основная цель

қабілеттілік – способность

маңызды – важный

рөл атқарады – выполняет роль

түсіну - понимать

баяндау - докладывать

тіл үйрету құралы – средство обучения языку

әсер етеді – влияет

есте сақтау – запомнить

оқушылардың білім деңгейін ескеру – проверка уровня знаний учащихся;

тәрбиелік мәні – воспитательное значение

алдын ала – заранее

бағыт - направление

сөйлеу дағдыларын қалыптастыру – формировать навыки говорения;

ой-өріс – кругозор

кенейту – расширять

жұппен немесе топпен жұмыс істеу – работа в парах или группе

сұрақ қою – задавать вопрос

сұраққа жауап қайтару – отвечать на вопрос

пікір алмасу – обмен мнениями

мазмұндама жазу – писать изложение

пікір жазу – писать рецензию.

кезең – период

2. Жағдаяттық тапсырма:

Сіз шет тілі пәнінің мұғалімісіз.

Сабағыңызда бейнефильмді қолданасыз.

Бұл үшін алдын ала не істейсіз?

Қандай құралдарды қолданасыз?

Жазылым

Келесі сөз тіркестерін ағылшын тілінен қазақ тіліне аударып жазыңыз:

before watching activities -

while watching activities -

after watching activities –

Ағылшын тілінен сыныптан тыс жұмыстар

Ағылшын тілінен сыныптан тыс жұмыс оқушылардың білімін тереңдетуге, ой-өрісін кеңейтуге, олардың тілді үйренуге ынтасын, құмарлық сезімін оятуға көмектеседі.

Сыныптан тыс жұмыстар балалардың әр жақты қабілеттілігі мен шығармашылық күшін дамытады және алған білімдерін іс жүзінде қолдана білуге көмектеседі.

Ағылшын тілі пәнінен түрлі үйірме, ағылшын тілі апталығы, викторина, олимпиада, сайыстар ұйымдастыруға болады. Олар оқушының тілді үйрену белсенділігін арттырады.

Жазылым

Сіз сыныптан тыс қандай жұмыспен айналысқанды жақсы көресіз?

Үлгісін жасаңыз!

 Мәтінді қазақшаға аударыңыз. Ағылшын тілі сабағында ойындарды қолдану

Главным способом обучения иностранному языку школьников является игра.

Игра выступает как основное средство интродуктивной технологии подготовки учителя иностранных языков. Игровая деятельность является и наиболее эффективным способом изучения иностранного языка. Игру можно рассматривать как основную форму реализации учебного процесса, условие и стимул развития профессиональной культуры обучающихся. Игра обеспечивает речемыслительную активность участников образовательного процесса.

В учебном процессе можно использовать следующие виды игр: кроссворды, чайнворды, игра – тест «Найди слово», «Найди пословицу», игры с буквами, со словами, синтаксические игры,

грамматические игры, поэтические игры, корректировочные игры, загадки, ребусы и другие.

Игру можно и нужно вводить в процесс обучения иностранному языку с первых уроков. Например, при обучении счёту можно использовать различные «считалки».

Игры, которые применяются на уроках иностранного языка классифицируются таким образом:

- * фонетические; * лексические; * орфографические;
- * грамматические; * коммуникативные и ролевые.

Фонетические игры. «Кто правильнее прочитает?» На доске записывается небольшое стихотворение или отрывок из него. Преподаватель читает и объясняет значение слов, предложений, обращает внимание на трудности произношения отдельных звуков. Текст прочитывается несколько раз, после чего даются две-три минуты для заучивания, затем текст на доске закрывается, и обучаемые должны прочесть его наизусть.

Лексические игры. Игра «Пять слов». Пока обучаемый из одной команды считает до пяти, представитель второй команды должен назвать пять слов по данной теме.

Орфографические игры. Игра «Кто больше?». Цель: проверка усвоения орфографии изученного лексического материала. Ход игры: образуются две команды. Каждая команда должна записать на доске как можно больше слов по темам: а) животные, б) цвета, в) еда и т.д.

Грамматические игры. Игра «Уикенд». По рисункам определите, чем занимался человек в течение уикенда. (На рисунках изображены проездные билеты, карта местности, предметы туристского снаряжения, чеки на купленные предметы.)

Коммуникативные и ролевые игры. Игра «Наша комната». Играющие делятся на группы. Им предлагаются рисунки или фотографии с изображением различных по своему функциональному названию комнат. Каждая группа должна составить варианты расстановки мебели в них и обсудить эти варианты всем классом на английском языке.

Тапсырма: Ағылшын тілі сабағында қандай ойын түрлерін қолданар едіңіз?

Бір ойынды өткізіп көріңіз.

Оқылым. Шағын мәтінді түсініп оқыңыз

Мұғалім жаңа сабақты өткен сабақпен байланыстыра отырып түсіндіргені жөн. Мұндай әдіс жаңа сөздерді есте сақтау, сөз қорын молайту, сөйлеу дағдысы мен іскерліктерін қалыптастыруға аса пайдалы.

Әрбір сабақ жаттығулар мен тапсырмалар арқылы тиянақталып, коммуникативтік тәсілдер арқылы оқушылардың ережелерді өздері қорытындылауын, өз пікірлерін жеткізе білуін, мәселелерді шешуін және орындауын көздейді.

Әдетте, оқулықта грамматикалық материалдар мен басқа тілдерден енген кірме сөздер кездеседі. Мұнымен үздіксіз жұмыс жүргізуде мұғалім көбінесе дедуктивті тәсілді қолданады.

Әр сабақта коммуникативтік, білімдік, тәрбиелік және дамыту мақсаттары жүзеге асырылады. Олар тақырыпты жоспарда атап көрсетілген.

Өлеңмен жұмыс. Мұғалім оқушыларға өлеңді келесі жоспар бойынша үйретеді. Оқушылар өлеңді әуенімен тыңдайды, одан кейін мұғалім әр шумақты дұрыс оқытып жаттықтырады. Соңынан оқушылар өлеңнің әуенін тыңдап, ақырындап ілесіп отырып айтады.

Мұғалім **қайталау сабақтарын** әр сынып оқушыларының материалды қалай меңгергеніне қарай ұйымдастырады.

Тақырып соңында **дәстүрден тыс сабақ** түрлерін ұйымдастыруға болады. Олар: телекөпір, білім сайысы, сынақ, «21 ғасырдың жүлдегері», экскурсия, т.б.

Дәстүрден тыс сабақтар оқушылардың сөйлеу іскерліктерін дамытуға мүмкіндік береді.

Тапсырма:

Ағылшын тілі сабағында қандай дәстүрден тыс сабақ түрін қолданар едіңіз?

Жазылым. Сөйлемдерді толықтырып жазыңыз:

1. Жаңа сабақты өткен сабақпен байланыстыра отырып

2. Әрбір сабақ жаттығулар мен тапсырмалар арқылы

3.Әр сабақта коммуникативтік, білімдік, тәрбиелік және дамыту мақсаттары ...

4.Оқушылар өленді әуенімен тыңдайды, одан кейін

5.Мұғалім қайталау сабақтарын әр сынып оқушыларының материалды қалай меңгергеніне қарай

↙ Мәтіннің мазмұны бойынша пікір айтыңыз

Шет тілдері пәнінің мұғалімі

Шет тілдері пәнінің мұғалімдерін университеттерде даярлайды. Шет тілдері пәнінің мұғалімі орта мектеп бағдарламасы ауқымында психологияның (оқушылардың жас ерекшеліктерін), болашақ өзі оқытатын пәннің, орыс тілінің, сондай-ақ тарихтың негіздерін білу қажет. Сабақ тақырыбына сәйкес оқулықтан тыс қосымша материалды пайдаланады. Тіл арқылы адамдардың іскерлігін, сөйлеу дағдыларын, әдептерін, қатысым мәдениетін қалыптастырады.

Шет тілін үйрету барысындағы негізгі міндетті – тілді үйретудің ең қолайлы амалдары мен принциптерін пайдалану арқылы жүзеге асырады.

Мұғалім сабақ өткізу, оқыту барысында оқулықпен, мәтіндермен, жаттығулармен жұмыс жүргізеді, әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолданады.

Оқушыларды сөйлетуге үйретеді, сұрақтарға жауап бергізеді, оқығандарын ауызша айтқызады, өз бетінше жұмыс істеуге дағдыландырады.

Сабақтарда дыбыстармен жұмыс, сөздіктермен жұмыс, ережемен жұмыс, тағы сол сияқты әдістерді қолданады.

Қазіргі шет тілдері пәнінің мұғалімдері өздерінің сабақтарында интерактивтік әдістерді кеңінен қолданып жүр.

Шет тілдері пәнінің мұғалімі ойындық технологияны пайдалана отырып, оқушыларды белсенді шығармашылық іс-әрекетке жетелейді, оларды тек лексикалық, грамматикалық материалдарды жаттап алумен, мәтінді оқып, аударып, айтып берумен шектеліп қоймай, ізденуге, өз білім деңгейлерін көтеруге, тақырып материалдарын бекітуге, диалог, монолог түрінде сөйлеуге, өзін-өзі тәрбиелеуге, оқушының ой-өрісін жан-жақты дамытуға көмектеседі.

Шет тілдері пәнінің мұғалімі шығармашылықпен жұмыс істеп, дәстүрлі емес сабақтарды жоспарлайды. Бұл оқушының тілге

деген қызығушылығын арттырып, сабақтың әсерлі өтуіне септігін тигізеді.

Шетел тілін оқып-үйрену оқушыны өзі сабақ барысында ұшырасатын жат әлемді жақсырақ түсінуге, сол жат әлеммен ұшырасу нәтижесінде өз әлемін айқынырақ, дәлірек түсініп, анығырақ білуге төселдіру тиіс.

Ағылшын тілінің мұғаліміне ағылшын тілінің орфографиясы және дыбыстардың оқылу күрделілігін жақсы білу керек.

Шет тілдері пәнінің мұғалімі шет тілін оқыту барысында оқушыларды тек қана тілді үйреніп қоюға ғана емес, сонымен бірге сол тілде ойлай білуге үйретуі қажет.

Өзге тілге үйрету оқушылардың сол тілде оқып, жазу және мұғаліммен, оқулықтан алған білімдері өзге ел жайлы жарнама емес, керісінше, оқушылардың сол тілде сөйлейтін елдің көзімен қарау қабілетін дамыту негізгі болып табылады. Сол тілде сөйлейтін елдің мәдениетін де меңгеру керек. Бұл үшін өз мәдениеті мен жат мәдениетті салыстырып, олардың ұқсастықтары мен ерекшеліктерін тани білу керек.

Шет тілдері пәнінің мұғалімі шетел мәдениетаралық коммуникация негізінде оқыту кезеңінде мынадай қағидаларды ескергені жөн:

- Оқушылардың тілін оқып жүрген елдегі өз құрбыларының өмір тәжірибесімен танысуға мүмкіндік беретін тақырыптарды іріктеп оқыту.

Шетел тілін оқыту арқылы өз мәдениетінің ерекшеліктерін, өзгешеліктерін, тіл құрылымын салыстыру тәсілін қолдана оқыту.

Глоссарий:

Негіз - основа

қосымша материал – дополнительный материал

қалыптастырады – формирует

жүзеге асырады – осуществляет

сабақ өткізу барысында – в ходе проведения урока

өз бетінше жұмыс істеу – работать самостоятельно

ойындық технология – игровая технология

шектелу – ограничиваться

білім деңгейлерін көтеру – повышать уровень знаний

жан-жақты – всесторонний

салыстыру тәсілі – метод сравнения

Тапсырмалар:

* Қосымша әдебиеттерді пайдаланып, мәтіннің жалғасын жазыңыз.

* Қазіргі кездегі шет тілдері пәнінің мұғаліміне қойылып отырған талаптарды атаңыз.

* Шет тілдері пәнінің мұғалімі қандай жағдайда жұмыс істейтіні туралы әңгімелеңіз.

* Шет тілдері пәнінің мұғалімі болу оңай ма? *Мұғалімге қойылатын талаптар туралы әңгімелеңіз.

*Шет тілін білу міндеті ме?

Бір шет тілін меңгерсен, екінші тілді үйрену оңай дейді. Шынымен солай ма?

*Тілді оқығанда еркін сөйлеу үшін «психологиялық кедергіні» жою керек, - деп санайды біреулер», сіз келесіз бе?

Түсіндіріп беріңіз.

* «Тіл үйренуді бала жастан бастаған дұрыс дейді». Солай ма? Өз пікіріңізді ортаға салыңыз.

Жазылым

Тиісті етістікті қойыңыз. Салалас құрмалас сөйлемдер құрастырыңыз.

Оқушылар сабақта ағылшынша көркем фильмдерді жиі...

Шет тілдері шағын топтарда...

Оқушылар сабақта түрлі жаттығуылар..., мәтіндер...

Емтиханда әрбір оқушы жақсы жауап беруге...

Олардың шет тілдерін жақсы келеді.

Сіз білесіз бе?

Шет тілі пәнінің мұғалімін университеттерде даярлайды.

Мұғалім сабақ тақырыбына байланысты қосымша материалды пайдаланады.

Оның жұмысы өте қиын.

Сабақта шет тілдері пәнінің мұғалімі үй жұмысын тексереді.

Тапсырмаларды, жаттығуларды орындайды.

Өткен тақырыпты пысықтайды, қайталайды.

Жаңа сөздерді тақтаға жазады.

Жаңа сөздерді дұрыс айтуға үйретеді.

Сөздердің дұрыс жазылуын түсіндіреді.
Жаңа сөздермен сөйлемдер құрастырады.
Сөздік диктант жазғызады, оны тексереді.

Сіз келісесіз бе?

Шет тілі пәнінің мұғалімі болу өте қиын, себебі:

- көп жаңа сөздерді жаттау керек, өйткені әрдайым жаңа лексика кездесетін болады ;
- грамматикалық ережелерді оқу керек;
- грамматикалық ережелері өте күрделі;
- етістіктердің шақтарын жақсы білу керек;
- шет елдердің мәдениетін білу керек;
- мұғалім өз пәнінен басқа мемлекеттік тілді білуі керек;
- ағылшын тілі өте белгілі және планетаның бестен бірі бұл тілде сөйлейді, әр бесінші адам оқып-үйренуде;
- шет тілінде сөйлеу оңай емес;
- шет тілінің өзіндік ерекшеліктері көп;
- шет тіліне даген сүйіспеншілік керек;

✓ **Мәтінді оқып, орыс тілінен қазақ тіліне аударыңыз**

Компетентностный подход в обучении иностранным языкам

В обучении иностранным языкам главной задачей является формирование коммуникативной компетенции, осуществляемой через коммуникативный подход. Чтобы сформировать коммуникативную компетенцию, важно предоставить учащимся возможность мыслить, решать какие-либо проблемы, которые порождают мысль рассуждать над возможными путями решения этих проблем, с тем, чтобы акцент был на содержании высказывания, чтобы в центре была мысль, а язык формулировал эти мысли. Чтобы учащиеся воспринимали язык как средство межкультурного взаимодействия, необходимо искать способы включения их в активный диалог культур, чтобы они на практике могли познавать особенности функционирования языка в новой для них культуре.

Компетентностный подход в обучении английскому языку реализуется через инновационные технологии (методы технологии развития критического мышления, эвристический метод).

Методы обучения, результатом применения которых всегда является создаваемая учениками образовательная продукция: идея, гипотеза, текстовое произведение, картина, поделка, план своих занятий и т.п. называются эвристическими.

Метод эмпатии (вживания) означает «вселение» учеников в изучаемые объекты окружающего мира, попытка почувствовать и познать его изнутри.

Метод **«Mind-Map»** (Карта памяти) является простой технологией записи мыслей, идей, разговоров. Запись происходит быстро, ассоциативно. Тема находится в центре. Сначала возникает слово, идея, мысль. Идет поток идей, их количество неограничено, они все фиксируются, записывать их сверху слева и заканчивать справа внизу. Метод является индивидуальным продуктом одного человека или одной группы.

Возможности использования «Mind-Map»:

- * при систематизации, повторении материала;
- * при работе с текстом;
- * при повторении вначале урока;
- * при введении в тему;
- * при сборе необходимого языкового материала;
- * при контроле.

Метод «Brain Storming» (Мозговой шторм). Путем мозговой атаки ученики называют все, что они знают и думают по озвученной теме, проблеме.

Учитель: What comes to mind when you hear the expression: What is a calendar?

Cluster-Method (гроздь) служит для стимулирования мыслительной деятельности (спонтанность). Мысли «гроздятся», т.е. располагаются в определенном порядке.

Технология составления:

- ключевое слово;

запись слов, спонтанно приходящих в голову, записываются вокруг основного слова. Они обводятся и соединяются с основным словом;

каждое новое слово образует собой новое ядро, которое вызывает дальнейшие ассоциации.

Создаются ассоциативные цепочки;
- взаимосвязанные понятия соединяются линиями.

Тапсырмалар:

1. Аталған әдістерден басқа қандай әдістерді білесіз?
2. Келесі әдіс туралы не айта аласыз - Метод «Знаем / хотим узнать/ узнали» - «Білеміз / білгіміз келеді / білдік»?
3. Үлгі бойынша өз мысалыңызды келтіріп жазыңыз.

Example: Text «Nauryz»

We know	We want to know	Now I know how to
Kozhe is the main dish at Nauryz.	What are the ingredients of it?	How to prepare it.

4.«Insert» әдісі туралы не білесіз? Орысша: это маркировка текста значками по мере его чтения.

- «V» - уже знал
- «+» - новое
- «-» - думал иначе
- «?» - не понял, есть вопросы.

5.Келесі сөз тіркестерінің аудармасын қазақ және ағылшын тілдерінде беріңіз:

- обучение иностранным языкам –
- главная задача –
- формирование коммуникативной компетенции –
- коммуникативный подход –
- решать проблемы –

Сіз оқушыларға «Шет тілін үйрету барысында интербелсенді әдістерді пайдалану» тақырыбын қалай түсіндіре аласыз?

Көмекші ретінде:

- *творческие задания;
- *работа в малых группах;

*обучающие игры (ролевые игры, имитации, деловые игры и образовательные игры);

*Использование общественных ресурсов (приглашение специалиста, экскурсии);

*проектная методика:

(социальные проекты, соревнования, радио и газеты, фильмы, спектакли, выставки, представления, песни);

*изучение и закрепление нового материала (интерактивная лекция, работа с наглядными пособиями, видео- и аудиоматериалами, использование вопросов);

*обсуждение дискуссионных вопросов и проблем, «Дискуссия в стиле телевизионного ток-шоу», дебаты, симпозиум).

✓ Жазылым

Жағдаяттық тапсырма:

Сіз ағылшын тілі пәнінің мұғалімісіз. Сабағыңыздың жоспарында өзіңіз пайдаланатын интербелсенді әдістерді көрсетіп жазыңыз. Бұл әдістердің қайсысы Сізге ұнайды? Неге?

✓ **Ағылшын тілінде берілген мәтіндерді оқып, мазмұнын қазақша айтып беріңіз**

Teaching reading (Оқуға үйрету)

In a reading comprehension lesson, three stages are to be distinguished: pre-reading, while-reading, and post-reading.

Pre-reading stage: The pre-reading stage aims, for instance, at brainstorming the ideas included in the text. The length and time of the activities involved in this stage depend on the task of reading, the learners' and the teacher's objectives. Here, the focus is primarily on determining the extent of the learners' knowledge of and familiarity with the theme under study.

While-reading stage

Revisiting the text is an essential component of this stage. The main aim is three-fold: learners are urged (i) to see the extent to which they have predicted, then comprehended the text, (ii) to find out where miscomprehension (or mis-interpretation) has occurred and why, and

finally (iii) to train learners to consider and analyze the rhetorical structure of the text, cohesion³⁴, and coherence.

Post-reading stage

To foster both ‘comprehension’ and ‘acquisition’ in a reading lesson, teachers need also to help learners revisit the text anew. Post-reading tasks might dictate the following questions that transcend the text. This type of questions has the potential to spark off further discussion of the theme of the text. Learner readers are encouraged to relate the theme of the text to their own experience. In order to do so, many of the tasks mentioned in the before- and during-reading stages can be re-used.

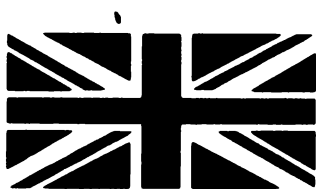
Teaching a lesson with cultural content

Learning about the UK in English could be likened to learning to drive, studying geography or learning how to fit a plug in another language. All of this involves learning something new while using a language which is not your own. Sometimes your linguistic competence will interfere with your understanding of the subject matter. The subject matter might also have its own specialised vocabulary. Think of studying the topic of the UK parliamentary system with a class of fifteen-year-olds. How much do they know about their own system of government? Do they possess the necessary vocabulary in their mother tongue (never mind in English)? They might need a lot of lexical support or they might not even find the topic something they can relate to. content or the interest fades and they become discouraged.

Тапсырма: Оқушыларға мәтінмен жұмыс жүргізу кезеңдерін үйретіңіз.

Келесі мәтіндер «Елтану» тақырыбына жатады. Сондықтан әр мәтінді дұрыс аударыңыз. Оның мазмұнын орыс және ағылшын тілдерінде айтып беруге дайын болыңыз. Іске сәт!

ҰЛЫБРИТАНИЯ

Бұл елді басқаша Ұлыбритания мен Солтүстік Ирландияның Біріккен Корольдігі деп атайды. Оның құрамына Англия, сондай-ақ Шотландия, Уэльс, Солтүстік Ирландия кіреді. Аумақтық-әкімшілік жүйесі 47 округтен, 26 аудан, 9 облыс және 3 аралдан тұрады. Атап айтқанда, Англияның өзі 39 округке, Шотландия болса 9 облыс пен 3 аралға, Уэльс – 8 округке, Солтүстік Ирландия – 26 ауданға бөлінген. Сондай-ақ Әулие Елена аралы, Фолкленд аралдары, Гибралтар сияқты тәуелді аймақтары бар.

Жалпы аумағы – 244 мың шаршы шақырым.

Халық саны – 60 миллион адамнан асады.

Англиядағы билік тізгіні екі негізгі партия консерваторлар мен лейбористер партияларының уысынан шықпай келеді. Өркениеттің кәрі арыстаны саналатын Англия өз тарихын керемет қастерлеп, өткеннен дәріс алуға келгенде алдына жан салмайды.

Экономикалық теорияның атасы ағылшын ғалымы Адам Смит. Ағылшындардың ең басты қазынасы олардың қазба байлықтары да, қазіргі заманғы технологиясы да емес, дәстүршілдігі болып табылады. Бұл әлем ойшылдары мойындаған ақиқат.

Әлемде негізгі заң – Конституциясыз өмір сүретін екі ел болса – соның бірі осы Англия. Оның орнын қос палатадан тұратын ел Парламенті қабылдайтын заңдар мен актілері толтырып келеді.

Ұлыбританияның мемлекеттік туы - The Union Jack

Ұлыбритания – көлемі жағынан шағын аралдағы мемлекет. Астанасы Лондон қаласы.

Табиғатының ерекшелігі. Ұлыбританины материктен еңсіз бұғаз бөліп тұр. Жазы салқын (+12,+16⁰), қысы жұмсақ, қар жауады, бірақ тез еріп кетеді.

Ұлыбританияны көбіне жасыл шалғындар елі деп атайды. Теңіз климаты шөптердің өсуіне қолайлы. Англияның ауа райы тұрақсыз, әсіресе күзде бұлыңғыр, әрі жауынды-шашынды. Ылғалды жел мұхиттан жиі соғады. Қыста да, жазда да қалың тұман басып тұрады. Суы мол өзендерде кеме қатынайды. Ұлыбританияны бір кезде жалпақ жапырақты ормандар басып жатқан. Қазір олар жоқ, кейбір жерлерде емен тоғайлары мен шоқтары ғана қалған.

Ірі жануарлар – аю, қабан, бұғы – баяғыда құртылған. Теңіз суынан майшабақ, нәлім ауланады. Ағылшындар тағамға балықты көп пайдаланады.

Ұлыбританияда халық тығыз орналасқан. Көптеген қалалар теңіз жағалауларында орналасқан.

Елдегі негізгі тіл – ағылшын тілі. Ұлыбританияда өнеркәсіп жоғары дамыған. Елде ұшақ, теңіз, автомобиль, ЭЕМ жасалады, болат балқытылады. Солтүстік теңіздің түбінен мұнай мен табиғи газдың ірі кен орындары табылды.

Село халқы көп емес. Оның басты кәсібі мал шаруашылығы. Бұл үшін табиғат жағдайлары аса қолайлы. Мұнда қой, сиырлардың етті және сүтті тұқымдары өсіріледі. Оңтүстік-шығыстың неғұрлым құрғақ әрі жылы жерлерінде бидай, арпа және қант қызылшасы өсіріледі. Ұлыбританияның өз астығы жетіспейді, сондықтан оны басқа елдерден әкеледі. Барлық жерде картоп өсіріледі. Баулар, бақшалар, парниктер көп. Село тұрғындары мал фермаларында жұмыс істейді.

Глоссарий:

ресми түрде - официально,

арал - остров,

бұғаз - пролив,

жасыл шалғындар - зеленые луга,

мұхит - океан,

жалпақ жапырақты - широколиственные,

емен - дуб,

шоқ-куст,

баяғыда құртылған - давно истреблены,

балқытылады - выплавляется

етті және сүтті тұқымдар - мясные и молочные породы,

астық - урожай, зерно.

Сұрақтарға жауап беріңіз:

- * Англиядағы билік тізгіні кімдерде?
- * Экономикалық теорияның атасы кім?
- * Ағылшын ғалымы Адам Смит кім?
- * Ағылшындардың ең басты қазынасы не болып табылады?
- * Англияда Конституцияның орнын не толтырып келеді.
- * Ұлыбританияның мемлекеттік туы қалай аталады?
- * Ұлыбритания көлемі жағынан қандай мемлекет?
- * Табиғатының ерекшелігін атаңыз.

Жазылым

Сөйлемдерді қазақша жазыңыз:

- 1.Официально эту страну называют Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии.
- 2.Великобританию называют «страной зеленых лугов».
- 3.Государственный флаг Соединенного Королевства состоит из трех крестов на синем фоне: вертикальный красный крест- крест покровителя Англии Св.Георгия, белый диагональный крест крест покровителя Шотландии Св.Андрея и красный диагональный крест – крест покровителя Ирландии Св.Патрика.
- 4.Под собственными флагами (с одним крестом на синем фоне) команды Англии, Шотландии и Северной Ирландии выступают на различных международных спортивных состязаниях.
- 5.The Union Jack (в верхнем левом углу) входит как составная часть в национальные флаги многих ныне самостоятельных государств бывшей Британской империи, таких как Австралия, Новая Зеландия, Бермудские острова, Каймановы острова, Монсеррат, острова Фиджи и других стран.
- 6.Промышленность Великобритании высоко развита.
- 7.Англию называют «туманным Альбионом».
- 8.Лондон - столица Великобритании.
- 9.В Лондоне много галерей, музеев.
- 10.Здесь находится известная всему миру Британская Библиотека.

Картамен жұмыс

Мәтіннің мазмұнын айтып беріңіз (картаны пайдаланыңыз).

Лексикалық минимум:

ресми түрде-официально

арал-остров

бұғаз-пролив

жасыл шалғындар - зеленые луга

бұлыңғыр-пасмурно

мұхит – океан

жалпак жапырақты – широколиственные

емен – дуб

шоқ – куст

баяғыда құртылған-давно истреблены

теңіз - море

өнеркәсіп-промышленность

дамыған- развит

балқытылады- выплавляется

теңіздің түбінен - со дна моря

мал шаруашылығы - животноводство

етті және сүтті тұқымдар- мясные и молочные породы

астық - урожай, зерно

Жазылым

Сөйлемдерді қазақша жазыңыз:

- 1.Официально эту страну называют Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии.
2. Великобританию называют «страной зеленых лугов».
- 3.Государственный флаг Соединенного Королевства состоит из трех крестов на синем фоне: вертикальный красный крест- крест покровителя Англии Св.Георгия, белый диагональный крест крест покровителя Шотландии Св.Андрея и красный диагональный крест – крест покровителя Ирландии Св.Патрика.
- 4.Под собственными флагами (с одним крестом на синем фоне) команды Англии, Шотландии и Северной Ирландии выступают на различных международных спортивных состязаниях.
- 5.The Union Jack(в верхнем левом углу) входит как составная часть в национальные флаги многих ныне самостоятельных государств бывшей Британской империи, таких как Австралия, Новая Зеландия, Бермудские острова, Каймановы острова, Монсеррат, острова Фиджи и других стран.
- 6.Промышленность Великобритании высокоразвита.

7. Англию называют «туманным Альбионом».
8. Лондон - столица Великобритании.
9. В Лондоне много галерей, музеев.
10. Здесь находится известная всему миру Британская Библиотека.

Жаңа сөздермен алты сөйлем құрастырыңыз.

Жазылым

Келесі суреттерге қараңыз. Суреттер бойынша әңгіме құрастырыңыз. Әңгімені былай бастаңыз:

Мына суретте Лондон қаласы бейнеленген. Мынау Биг Бен.

Ал келесі суретте не бейнеленгенін білесіз бе? Сипаттама беріңіз. Іске сәт!

✓ Жазылым

Кестені толтырыңыз

Жер көлемі	
Халқы	
Этникалық топтар	
Ұлттық жалпы өнім	
Импорт	
Экспорт	
Атақты орындары	оқу

✓ Оқылым

Ұлыбританияның астанасы - Лондон

Лондон Корольдік Құраманың астанасы. Ол Ұлыбританияның мәдени, өндіріс және қаржы орталығы. Лондонда 76 мың студент оқитын он төрт колледж бар. Британиялық Кітапханада дүние жүзіндегі ең құнды, бағалы деген кітаптар қоры бар. Лондонда көптеген галерея мен

мұражай бар: Британия Мұражайы, Ұлттық Галерея. Бұл қалада мынандай атакты концерттік залдар бар: Корнеги-Холл және Жаңа Корольдік фестиваль залы.

Лондон ежелгі дәстүрлер қаласы. Лондонда әлемге әйгілі Биг Бен сағаты бар.

✓ Жазылым

Тапсырмаларды орындаңыз:

1. Мәтіннің жалғасын жазыңыз.
2. Мәтін бойынша сұхбаттасыңыз.
3. Ұлыбританияны неге «жасыл шалғындар елі» деп атайды?
4. Англияны неге «тұманды Альбион» деп атайды?
5. Лондон қандай қала болып табылады?
6. Лондонда қандай атакты мұражайлар бар?
7. Лондонда неше мың студент оқитын он төрт колледж бар?
8. Британиялық Кітапхана туралы не айта аласыз?
9. Әлемге әйгілі Биг Бен сағаты қай қалада орналасқан?
10. Мүмкіндік болса, Сіз Лондонға барасыз ба?

✓ Оқылым

Патшайым

Патшайым тәж иесі. Ұлыбритания тағындағы тұлға, Ұлыбритания державасының иесі. Ол билеу сатысының ең төрінде тұратын лауазым иесі, елдің символы.

Дәстүрін, тарихын және ертеңін сыйлайтын Англия бұл адамның аты аталған жерде тік тұрады. Рас, былай қарасаң, патшайымның иығында еш жүк те жоқ сияқты.

Ішкі және сыртқы саясатты Үкімет басшысы Премьер-министр жүргізеді. Заң атаулыны Парламент қабылдайды.

Бүкіл елде бірінші болып Елизавета Екінші деген есімі аталады. Ол кісінің алдын ешкім кесіп өтпейді. Кесіп өтуі мүмкін емес. Өйткені Патшайым сарайының алдында күні-түні ұлттық ұландар тұрады.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың 1991 жылғы 28қазан – 1 қараша аралығындағы Ұлыбританияға ресми сапары бұл елдегі Парламенттің ашылу салтанатына сай келді. Парламенттің ашылу салтанаты – елдегі рәсім. Патшайымның көйлегінің ұзындығы үш метр етегін алты

адам көтеріп келе жатыр. Парламенттің ашылу салтанатында Патшайым арнайы сөз сөйледі. Содан кейін Парламент мүшелері тік тұрып, оны шығарып салды.

Ұлыбританияның саяси жүйесі

Ұлыбритания Премьер-министрі мен үкімет мүшелері билеуші партияның мүшесі ретінде парламент депутаттары болып саналады және елдің атқарушы билік жүйесіне басшылық жасайды. Мұнда саяси бағытқа тікелей жауап беретін және үкіметтің қызметін үйлестіретін Министрлер кабинеті басты рөл атқарады.

Анықтаңыз :

Ұлыбританияның саяси жүйесін

Қазақстан Республикасының **саяси жүйесімен** салыстырыңыз

Ұқсастығы	Айырмашылығы
1.	
2.	
3.	

С Ө Ж тапсырмалары:

1. Ұлыбритания Парламентін Қазақстан Республикасының Парламентімен салыстырыңыздар. Екеуара сұхбаттасыңыз.
2. ҚР, Ұлыбританияның саяси жүйесі жөнінде әңгімелеп беріңіз.
3. Қазақстан мен Ұлыбританияның астаналары туралы мәлімет беріңіз.
4. «Ұлыбританияның атақты адамдары» атты тақырыпқа реферат жазыңыз. Мысалы: «В.Шекспир», «Ч.Дарвин».
5. Байрон мен Абайдың шығармашылығы туралы сұхбат жүргізіңіздер.
6. Қазақстанның табиғатын Ұлыбританияның табиғатымен салыстырыңыз.
7. ҚР Ұлттық Ұланын Ұлыбританияның Ұлттық Ұландарымен салыстырыңыз.

Сұрақтарды қазақшаға аударыңыз, оларға дұрыс жауап беріңіз:

1. Почему Великобританию называют «страной зеленых лугов»?

2.Почему Англию называют «туманным Альбионом»?

3.Назовите страны, говорящие на английском языке.

Газет материалдарын пайдалана отырып,

С Ө Ж тапсырмаларын орындаңыз:

1.Астана-Лондон: қарым-қатынастардың жаңа мүмкіндіктері

2.Қазақстан-Британия кәсіпкерлері форумы

3.Встречает Лондон Президента Казахстана 4.Открыта миру Астана. И это чувствует Европа.

5. В гостях у Королевы.

6. Британская школа появится в Казахстане («Казахстанская правда» газеті, 2007 ж., 1 ақпан) атты мәтіндерді аударыңыз.

✓ **Мәтіндерді түсініп оқыңыз**

Қарым-қатынастардың жаңа мүмкіндіктері

Мемлекет басшысы сапар барысында Біріккен Корольдіктің Королевасы II Елизаветамен және Ұлыбританияның Премьер-Министрі Тони Блэрмен, басқа да жоғары лауазым иелерімен кездесіп, Қазақстан мен Ұлыбритания арасындағы қарым-қатынасты әрі қарай талқылады. Елбасының сапары барлық жағынан сәтті болды. Тәкаппар ағылшын халқы тәуелсіз Қазақстанды экономикасы жақсарған, саяси тұрақтылығы бекем орныққан, халықаралық дәрежеде маңызды рөл атқаратын мемлекет ретінде жаңа қырынан таныды. Қазақстан Президенті Н.Назарбаев пен Ұлыбритания Премьер-министрі Тони Блэр кездесуден соң БАҚ өкілдеріне бірлескен баспасөз мәслихатын өткізді. Президент пен Премьер-министр Қазақстан мен Ұлыбританияның өзара қатынастары жыл сайын нығайып келе жатқандығын, екі ел арасындағы ынтымақтастық енді әрі қарай дамып, тереңдей түсетіндігін ашық мәлімдеді.

Букингемдегі кездесу

Ұлыбританияға сапарының екінші күні Букингем сарайында Қазақстан президенті Н.Назарбаев пен Ұлыбритания және Солтүстік Ирландия Корольдігінің Королевасы II Елизавета кездесіп, екі мемлекет арасындағы қарым-қатынастар жайында әңгімелесті.Кездесу ыстық ықыласты, достық жағдайда өтті. II Елизавета бұрыннан қалыптасқан дәстүр бойынша мемлекет

басшысы болып табылады. Таққа 1952 жылдың 6 ақпанында отырған. Әкесі УІ Георгтан ІІ Елизаветаға Ұлыбритания, Канада, Австралия, Жаңа Зеландия, Пәкстан және Цейлонға корольдік ету мұра ретінде қалған еді. Ұлыбритания қол астында болған бірқатар елдер тәуелсіздігіне қол жеткізгеннен кейін ІІ Елизаветаның корольдік ету билігі бірқатар жаңа мемлекеттерге тарады. Осылайша ІІ Елизавета өзінің 52 жылдан астам уақыт ішінде 32 мемлекеттің монархы болып үлгерді. Қазіргі кезде ІІ Елизавета жалпы саны 128 миллион адамды құрайтын Еуропа, Америка, Кариб бассейні және Океания аумағында 16 мемлекеттің басшысы болып табылады. ІІ Елизаветадай көптеген елдерге билік жүргізетін монарх әлемде жоқ. Оның қарамағында осыншалықты ел бола тұрғанымен, билігі шектеулі. Әсіресе, Ұлыбританиядан тысқары жерлерде. Сондай-ақ ол өзі билік жүргізетін елдер қарулы күштерінің жоғарғы қолбасшысы саналады. ІІ Елизавета басқарып келе жатқан 50 жылдан астам уақыт ішінде Ұлыбританияда 10 премьер-министр ауысты. Нақты деректер ІІ Елизаветаның жас кезінен-ақ қоғамдық өмірге араласқанын көрсетеді. Мысалы, 1940 жылы 14 жасында радио арқылы Британдық достастық елдеріндегі балаларға алғаш рет үндеу тастаған екен. Ал екінші дүниежүзілік соғыс жылдарындағы уақытын ІІ Елизавета Шотландия және Англиядағы Корольдіктер резиденциясында өткізген Королева анасы мен гувернантканың қадағалауымен үйде білім алған және тәрбиеленген. Кейін элиталы мектепте оқыған.

Көзқарастар жақындығы

Қазақстан Республикасының Президенті мен Ұлыбритания және Солтүстік Ирландия Корольдігінің Королевасы ІІ Елизаветаның жылы шырайлы кездесуінен соң, Президент мінген кортеж Премьер-министрдің резиденциясына бет алды. Қазақстан басшысы мен Ұлыбритания Премьер-министрі жоғары дәрежедегі кездесуді рәсімдейтін ескерткіш суретке түскеннен кейін, Н.назарбаев пен Т.Блэрдің кездесуі басталды.

Қазақстан мен Ұлыбритания экономикалық байланыстарды дамытумен қатар, алдағы уақытқа халықаралық лаңкестікке, жаппай қырып-жоятын қарудың таралмауына және басқа қауіп-қатерлерге қарсы ынтымақтастық орнату ерекше маңызды деп санайды. Сонымен қатар мемлекеттер Ауғанстан мен Ирактағы

жағдайды тұрақтандырып, бұл елдерде бейбітшілік орнатуға мүдделі екендіктерін білдіріп отыр.

Бүгінде екі мемлекет халықаралық қауіпсіздік пен тұрақтылықты қамтамасыз ету үшін дінаралық және этносаралық байлаңыстарды нығайту мақсатын алға қойып отыр. Қазақстан да, Ұлыбритания да тұрақтылықты қамтамасыз етуде демократиялық институттарды дамытудың маңыздылығын таныған. Ал Ұлыбритания Демократиялық реформалар бағдарламасын әзірлеу және нақтылау жөніндегі мемлекеттік комиссияның жүзеге асырып жатқан іс-шараларына қолдау білдіруде. Ұлыбритания-Қазақстан арасындағы ынтымақтастықтың тағы бір көрінісін қаржы-кредиттік саладан көруге болады. Мысалы, ұлттық валютамыз- теңгенің банкноттары басқа елде емес, осы мемлекетте басылған. Қазіргі кезде Ұлттық банк пен қазақстандық бірқатар банктер Англия банктерімен, басқа да британдық ірі банктермен тікелей корреспонденттік қатынастарды жалғастыруда. Кездесуден кейін Президент пен Премьер-министр қазақстандық және британиялық БАҚ өкілдерімен баспасөз мәслихатын өткізді. **Студенттің оқытушы жетекшілігімен орындалатын өздік жұмысы - СӨӨЖ.**

Газет материалдарымен жұмыс. Сіз жақсы аудармашысыз ба? Аударып көріңіз!

1.Самым значительным событием официального визита Главы нашего государства Нурсултана Назарбаева в соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии стала состоявшаяся встреча Президента с Королевой Елизаветой Второй в официальной резиденции – Букингемском дворце. Здесь находится рабочий кабинет Королевы.

2. В гостях у Королевы

Прямо перед дворцом высится огромный мемориал – статуя сидящей королевы Виктории, которая избрала построенное еще в 1703 году здание местом официальной резиденции британских монархов. Титулы Елизаветы Второй. В настоящее время она выступает в качестве главы шестнадцати независимых государств Европы, Америки, Карибского бассейна и Океании, называемых Территорией Содружества, с населением около 128 миллионов человек. Формально Королева – одна из самых могущественных

владычиц в мире, но фактически ее власть весьма ограничена, особенно за пределами Великобритании. В самой стране функции Королевы, как главы государства, также в значительной степени носят церемониальный характер. Например, фактически еще ни разу в истории британские монархи не наложили вето на принимаемые Парламентом законопроекты, хотя такое право им предоставлено. Елизавета Вторая обладает полномочиями назначения премьер-министра, но на самом деле руководителем исполнительной власти становится лидер партии, добившейся на выборах контроля над палатой общин Парламента. Елизавету Вторую просто боготворят. Королева настолько популярна, что явно приближается к святости. Британцев интересует в их правительнице все. Ее обычно очень яркие наряды. Шляпки, сделанные на заказ, любимые собачки. Елизавета Вторая взошла на трон, когда ей было всего 25 лет. И, само собой, сразу попала в зону пристального внимания общественности. Подданные Королеву любят, а та отвечает им взаимностью. Даже пригласила на обед в честь дня своего рождения обычных британцев, кто родился с ней в один день и в один год. Таких набралось 99 человек. За годы своего пребывания на троне Королева открыла 15 мостов, пустила в плавание 23 корабля и позировала для 139 официальных портретов. В гостях у Елизаветы Второй побывал в свое время и первый космонавт Юрий Гагарин, и первая в истории покорительница космоса Валентина Терешкова. Глава нашего государства Нурсултан Назарбаев встречался с Королевой в ходе официального визита в Великобританию в ноябре 2000 года. И был принят тогда с самыми большими почестями как человек и лидер страны, отдающий все силы служению народу, целенаправленно проводящий политику мира и согласия, сумевший за короткий период вывести республику в число лидеров на постсоветском пространстве. Большой пышностью отличалась и нынешняя церемония приема. Правда, сама встреча Нурсултана Назарбаева и Елизаветы Второй проходила за закрытыми дверями.

Какие меры еще необходимо предпринять для повышения уровня стабильности в мире и снижения угроз распространения терроризма и экстремизма? Что нужно сделать для предотвращения эскалации насилия в различных уголках планеты? Эти вопросы в равной степени ставят во главу угла

казахстанский Президент и британская Королева. Как и возможности укрепления сотрудничества во благо народов наших государств. Великобритания входит в тройку самых крупных инвесторов Казахстана: объемы британских инвестиций в нашу страну составляют пять с половиной миллиардов долларов. В прошлом году товарооборот между нашими странами составил 743,8 миллиона долларов. В качестве основных статей экспорта из Великобритании в Казахстан выступают электро- и промышленное оборудование, научные и измерительные приборы. Наша республика поставляет в Соединенное Королевство в основном цветные металлы и неорганические химические вещества. Основной сферой деятельности британских компаний в Казахстане остается нефтегазовая отрасль. На казахстанском рынке успешно действуют «Бритиш Газ», «Бритиш Петролеум» и «Шелл», а также ряд других фирм Соединенного Королевства.

Казахстанско-британский торгово-промышленный совет сближает предпринимателей двух стран. Важной сферой казахстанско-британского сотрудничества стала энергетическая отрасль. Активно развивается сотрудничество и в вопросах транспорта. Как известно, национальный перевозчик нашей страны «Эйр Астана» есть детище успешного партнерства республики с британской компанией «BAE Systems». 13 декабря 2003 года было открыто авиасообщение между Алматы и Лондоном. Этот визит, как отметил британский премьер-министр, свидетельствует о крепнущих отношениях между двумя странами. Причем не только в нефтегазовой сфере и энергетике, но и в области обороны, транспорта. Сейчас в Казахстане действует 128 совместных казахстанско-британских предприятий. Тони Блер высоко оценил политику, которую проводит Нурсултан Назарбаев. Если в первые годы независимости ВВП на душу населения в стране составлял всего четыреста долларов, то в следующем году этот показатель превысит шесть тысяч. Это – огромные изменения. И достигнуты они благодаря тому, что Казахстан был открыт для иностранных инвестиций, а Президент республики смог создать в стране атмосферу, позволяющую представителям разных верований и национальностей жить в мире и согласии. Для всего региона Казахстан выступает в качестве хорошего примера. Радует тот

факт, что британско-казахстанские отношения становятся все крепче. И в этом большая заслуга Президента Нурсултана Назарбаева. Великобритания признала независимость Казахстана уже на третий день после ее объявления. Именно здесь, в Лондоне, была отпечатана в далеком 1993 году казахстанская валюта. И сегодня Великобритания стала одним из крупнейших наших торговых партнеров.

✓ Жазылым

Келесі тапсырмаларға назар аударыңыз:

1. «Туған жердей жер болмас, туған елдей ел болмас» деген мақалдың ағылшын тіліндегі баламасын беріңіз.
2. Тақырып бойынша сұхбаттасыңыз.
3. «Маған ағылшын тілі неліктен ұнайды» атты тақырыпқа шығарма жазыңыз.
4. Қазіргі кезде Ұлыбритания мен Қазақстан арасында қандай қарым-қатынас жүргізілуде?
5. Сіз Қазақстанның Ұлыбританиядағы елшісі болсаңыз қандай мәселелерге назар аударар едіңіз, сол туралы айтып беріңіз.

✓ Ұлыбритания баспасөзінің тарихы

XVI ғасырда Англияда арнайы агенттіктер пайда болып, жаңалықтарды жинастырып, басып, сата бастайды. Ұлыбританияның Бирмингем кітапханасынан 1606 жылғы «Уикли ньюс» газетінің 31 қаңтардағы № 19 саны табылған көрінеді.

Ағылшынның алғашқы газеттері туралы мәліметтердің көпшілігі жоғалып кеткен, өте аз. Ал 1624 жылы Лондонда екі газет жарық көрген. Ағылшын революциясы тұсында баспасөздің жұлдызы жарқырай түсті. Аз ғана уақыттың ішінде басылымдардың саны өсіп, сапасы жақсарды. 1644 жылы он жеті басылым жарық көрсе, 1649 жылы олардың саны жиырма төртке жеткен. 1684 жылы Л.Эстранж «Обсерватор» газетін дүниеге әкелді. Газет аптасына екі – төрт рет шыққан. Басылым негізінен аналитикалық мақалаларды жариялады.

XVII ғасырдың екінші жартысында Англияда сатиралық баспасөз қалыптаса бастады. XVII ғасырдың соңында Ұлыбританияда мерзімді басылымдардың төрт түрі болды;

информациялық-«Лондон газеті», аналитикалық «Обсерватор», сатиралық «Уикли пэкет...» және жарнамалық «Сити меркьюри». Алғашқы газеттердің редакторы да, авторы да, баспагері де бір-ақ адам болған. Ақпарат жинаумен де өзі айналысқан. Англиядағы алғашқы журнал 1665 жылы «Философикал трансэкснз» «Философиялық еңбектер» деген атпен жарық көрді. Журнал ғылыми сипаттағы мақалаларды жариялауды мақсат етті. Жалпы ағылшын баспасөзінің тарихын бес кезеңге бөліп қарастыруға болады:

I кезең – 1620-1785 ж.ж.- мерзімді баспасөздің қалыптасу кезеңі – «Дейли курант».

II кезең – 1785 – 1866 ж.ж.- «Таймс» газетінің дүниеге келуі.

III кезең -1896 – 1920 ж.ж. – көпшілікке арналған газеттер шыға бастады – «Дейли мейл», «Дейли экспресс», «Дейли миррор».

IV кезең – 1920 – 1950 ж.ж. –газет-журнал рыногының негізі салынды.

V кезең – 1950 жылдардың ортасынан басталады.Ағылшын газеттерінің 25%-ы С.Кинг концерніне тәуелді болса, 16%-ы лорд Ротермирд 34 концерніне қарады.Ағылшын газеттерін бес топқа жіктеуге болады:

1.Күнделікті шығатын ұлттық таңертеңгілік газеттер – «Таймс», «Дейли телеграф энд морнинг пост» т.б. Лондонда шығады.

2.Лондондық кешкілік газеттер: «Ивнинг ньюс», «Ивнинг стандард».

3.Таңертеңгілік және кешкілік аймақтық газеттер.

4. Жексенбілік газеттер – «Санди таймс», «Уикэнд», «Обсервер», «Санди экспресс». 5.Апталық аймақтық газеттер.

«Таймс газеті»

1788 жылдан бастап шыға бастады. Күнделікті шығып тұратын бұл басылымның көлемі он сегіз – жиырма беттен тұрды. Газет корреспонденттері барлық халықаралық саяси конференциялар мен кездесулерге қатысады. Редакцияда екі жүз елу қызметкер істейді. «Таймс» - хабарларды дер кезінде жеткізетін ықпалды газет. Газет мемлекеттік басқарушы топтармен, әсіресе сыртқы істер министрлігімен, шіркеу және өнеркәсіптік-қаржылық топтармен тығыз байланыста.

Тапсырма:

Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың Ұлыбританияға ресми сапары жөнінде сол елдің бұқаралық ақпарат құралдары жариялаған мәліметтер туралы айтып беріңіз.

С Ө Ж тапсырмасы:

1. Ұлыбританияның атақты адамдары туралы мәлімет беріңіз:
Ч.Дарвин, Д.Байрон т.б.

2. Келесі мәтінді орыс тіліне аударыңыз. Екі елде Жаңа жылды қарсы алу рәсімінің айырмашылықтар бар ма? Дәлелдеңіз.

Ағылшындар Жаңа Жылды қалай қарсы алады?

Ағылшындар Жаңа жылды әр түрлі жағдайда қарсы алады. Адамдар өз отбасында жиналып, кешкі сағат сегізден таңертеңге дейін тойлайды немесе би залдарына барып, түні бойы билейді, демалады.

Әдетте үстелге жеңіл тамақтар қойылады: суытылған ет, самса, торттар және түрлі сусындар.

Түннің ортасында Биг Бен парламенттің үйінен берілетін коңырауды радиодан тыңдайды және Жаңа жыл үшін тостар көтереді.

Жаңа жылды қарсы алу үшін көп адам Пикадилли алаңына жиналып, өлең айтады.

Трафалгар алаңына да халықтар жиналады. Мұнда әдетте біреу фонтанға құлайды.

Жаңа жылда адамдар бір-біріне мерекелік құттықтау хат және сыйлықтар жібереді.

Дәстүр бойынша адамдар бір-біріне уәде береді: шылым тартпауға, жыл бойы ерте тұруға...

Бірақ уәделердің бәрі орындалады деп айтуға болмайды.

Біздің елімізде Жаңа жылды қандай дәстүр бойынша қарсы алады?

«Ұлыбритания» тақырыбын қайталау

Сабактың мақсаты:

1. Тақырып бойынша студенттердің білімін бір жүйеге келтіру және қазақ тілінде сөйлету.
2. Ойлау қабілетін дамыту.

3. Қазақ тіліне деген ынтасын арттыру.
4. Қазақстан Республикасы мен Ұлыбританияны салыстыру

✓ Жазылым

Сөздердің қазақша баламасын жазыңыз:

Официально, остров, пролив, зеленые луга, пасмурно, океан, широколиственные, известный, королева, город древних традиций.

Тақырыпқа кластер жасаңыз және кластер бойынша әңгімелесіңіз.

***Мемлекет басшысы – Патшайым туралы не айта аласыз?**

Сұрақтарға жауап беріңіздер:

1. Ұлыбританияны неге «жасыл шалғындар елі» деп атайды?
2. Англияны неге «тұманды Альбион» деп атайды?

Ұлыбритания туралы

- Бұл елді басқаша қалай атайды?
- Оның құрамына қандай елдер кіреді?
- Аумақтық - әкімшілік жүйесі туралы не білесіз?
- Ұлыбританияның жалпы аумағы неше мың шаршы шақырым?

Суреттер бойынша Қазақстан мен Ұлыбритания астаналары туралы мәлімет беріңіз.

Екеуара сұхбаттасыңыздар:

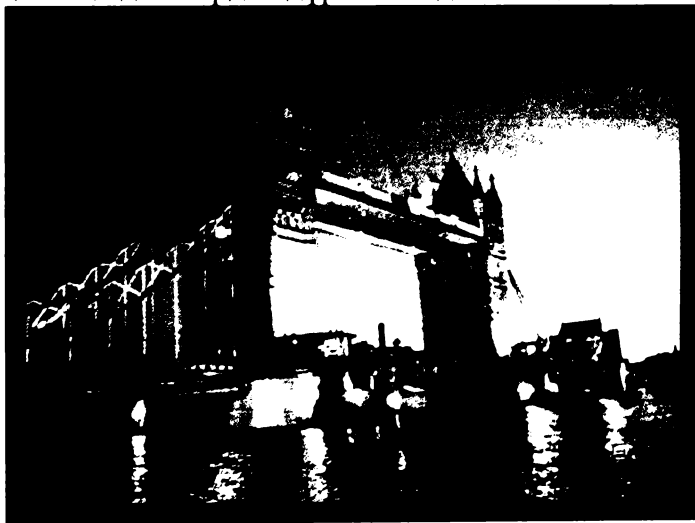
- А)Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Туын Ұлыбританияның Мемлекеттік Туымен салыстырыңыз.
Ә)Қазақстан Республикасы мен Ұлыбританияның саяси жүйесін салыстырыңыз. Оларда қандай ұқсастықтар бар деп ойлайсыз? Айырмашылықтары жөнінде не айтуға болады екен?

Сұрақтарға жауап беріңіз:

- 1)Ұлыбританияда қандай атақты оқу орындары бар?
- 2)Ұлыбританияның баспасөзі туралы не білесіздер? Егер мүмкіндік болса, Ұлыбританияға барасыздар ма? Неге? Дәлелдеңіздер.

Суретпен жұмыс. Суретке қарап тақырып бойынша әңгіме құрастырыңыз.

Тақырыпқа қатысты лексикалық минимумды еске түсіріңіз. Әңгімеңізде оларды дұрыс пайдаланыңыз.

С О Ө Ж : Келесі мәтіндерді қазақ тіліне аударыңыз

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

Официальное название – Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии.

Столица – Лондон(с пригородами –7,2 млн. человек). Территория – 243 тыс.кв.км. Крупные города – Бирмингем, Лидс, Глазго. Население – 58,2 млн.человек. Официальная религия – англиканство, распространены также католицизм и пресвитерианство. Национальный праздник – День рождения королевы.Нынешняя королева Елизавета II родилась 21 апреля 1926 г. Однако день празднования определяется ежегодно решением Правительства. Исторически сложилось, что это одна из суббот первой половины июня. Государственный язык – английский.Денежная единица – фунт стерлингов (100 пенсов).

Административно-территориальное деление. Англия (45 графств и особая административная единица Большой Лондон), Шотландия (12 областей), Уэльс (8 графств), Северная Ирландия (6 графств), остров Мэн и Нормандские острова.

Великобритания возглавляет Содружество наций, куда входят бывшие доминионы и колонии Британской империи.

Глава государства – королева Елизавета II с 6 февраля 1952 года считается главой исполнительной власти и судебной системы, верховным главнокомандующим, светским главой англиканской церкви. имеет формальное право созывать Парламент на сессии, распускать Палату общин, санкционировать законопроекты, принятые парламентом, ратифицировать международные договоры. На практике все основные королевские prerogatives осуществляются парламентом и Кабинетом министров.

Парламент состоит из Палаты лордов (695 лордов, из которых 577 пожизненные) и Палаты общин (659 депутатов избираемых на 5 лет по мажоритарной системе прямым и тайным голосованием на основе всеобщего избирательного права).

Правительство. Премьер-министр и члены Правительства являются депутатами парламента от правящей партии и одновременно возглавляют систему исполнительной власти в странею Кабинет министров ответственен за политический курс и деятельность правительства. В его состав входят около наиболее влиятельных министров№ Кабинет министров является не только государственным, но и партийным институтом, т.к. выполняет функции руководящего органа парламентской фракции правящей партии.

Судебная система. Глава – лорд-канцлер, човмещающий должность главы Палаты лордов и министра юстиции.

Политические партии: Лейбористская партия, Консервативная партия, Либерально-демократическая партия.

Экономика. Ведущие отрасли экономики Великобритании автомобилестроение, машиностроение, металлообработка, электротехническая, химическая, нефтедобывающая, угольная, авиационная, обувная и пищевая промышленность.

19 января 1992 г. установлены **дипломатические отношения** между РК и Великобританией. В октябре 1992г. открыто Посольство Великобритании в РК. В феврале 1996г. открыто Посольство РК в Великобритании.

Политическое сотрудничество. Одним из важнейших элементов внешней политики РК остается британское направление. Большое значение имел состоявшийся в ноябре 2006 года официальный визит Президента Н.Назарбаева в Соединенное Королевство Великобритании, в ходе которого были достигнуты договоренности, определяющие стратегическое партнерство между двумя государствами. В ноябре 2000 года Королева Елизавета II вручила Президенту Н.назарбаеву высшую награду страны – Большой Крест Ордена Святого Михаила и Святого Георгия в знак признания его заслуг в обеспечении политической и экономической стабильности, установления законности и демократии в Казахстане, нераспространении ядерного оружия в глобальном масштабе, а также в достижении значительного прогресса в двусторонних отношениях. 20-23 ноября 2006 года состоялся официальный визит Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева в Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии, в рамках которого прошла встреча с королевой Елизаветой II, переговоры с Премьер-Министром Т.Блэром, а также с видными представителями политических и деловых кругов Великобритании. Президент Казахстана принял участие в церемонии открытия торгов на Лондонской фондовой биржи, в бизнес-конференции “Казахстан – путь вперед”, где были рассмотрены возможности расширения инвестиционного сотрудничества между Казахстаном и Великобританией. В ходе

визита были подписаны соглашение о международных автомобильных перевозках, а также ряд межведомственных документов.

Торгово-экономическое сотрудничество. Великобритания вышла на третье место по объемам вложенных прямых иностранных инвестиций в экономику Казахстана, что составляет 4,3 млрд. Долларов или 10,6% от общего объема ПИИ. Экспорт представлен минеральными продуктами, сталью, медью, шерстью, кожевенным сырьем, удобрениями, драгоценными и полудрагоценными металлами. Импорт – оборудованием и аппаратурой, транспортными средствами, оптическими приборами, химической, алкогольной и табачной продукцией, текстилем, продукцией пищевой промышленности.

Иностранные и совместные предприятия. Согласно данным Агенства по статистике, в настоящее время в Казахстане осуществляют свою деятельность 212 предприятий с участием британского капитала, из которых 80 совместных и 132 представительства. Активно развивается сотрудничество в транспортной отрасли, в частности, с компанией “BAE System” В августе 2001 г. был подписан контракт об учреждении совместной казахстанско-британской авиакомпании “Эйр Астана”, которая успешно работает на внутреннем рынке РК и на международных маршрутах. 13 декабря 2003г. открыто авиационное сообщение между Алматы и Лондоном.

Кредитно-финансовая сфера. В 1992 г. в Великобритании были отпечатаны первые банкноты казахстанской валюты – тенге. Национальный Банк поддерживает прямые корреспондентские отношения с Банком Англии, Национальным Вестминстерским Банком и другими банками Великобритании.

Культурно-гуманитарное сотрудничество. С 1993 года в Казахстане работает активно Британский Совет (Б С), который одновременно выполняет функции культурного отдела при Посольстве Великобритании в РК. Его основная деятельность сосредоточена в сфере преподавания английского языка, а также в области культуры, искусства, образования. БС проводит языковые курсы для государственных организаций и частных

компаний. Совместно с БС координируется работа по обучению в Великобритании казахстанской молодежи.

Города-побратимы: Шымкент – Стивенсэйдж, Костанай – Кирклис.

Сөздікті пайдаланыңыз:

Посольство – елшілік,
визит – сапар,
в ходе визита – сапар барысында,
официальный визит- ресми сапар,
вручать – тапсыру,
заслуга – еңбек,
стабильность – тұрақтылық,
нераспространение – таратпау,
двусторонний- екіжақты,
переговоры- келіссөз,
в ходе – барысында,
с участием – қатысуымен,
рынок- нарық,
совет – кеңес,
активно- белсенді,
в области – саласында.

Что такое OISE ?

В самом сердце Оксфорда находится главный офис организации. В Оксфордской школе имеется библиотека учебных пособий и аудиопленок, которыми студенты могут пользоваться на протяжении всего курса обучения.

При этом каждый учащийся прикреплен к целой группе преподавателей. Таким образом, студенты обучаются посредством различных стилей преподавания, слышат различные голоса и акценты, что поддерживает и стимулирует их концентрацию. Организация предлагает различные курсы английского языка. Главная цель курсов в OISE Бристоле – дать каждому студенту знания для уверенного и эффективного общения на английском языке. Поэтому внимание зафиксировано на 4 основных компонентах: устная речь, аудирование, чтение и письмо. В Кембридже OISE проводит комбинированные курсы для подготовки ко всем признанным экзаменам по английскому

языку, например, такому, как University of Cambridge of Proficiency. Специальная подготовка к экзаменам предусматривает индивидуальные занятия. Что касается стоимости обучения, то цена зависит от выбранного города и курса. Например, неделя обучения английского для бизнеса и специалистов (25 уроков по 45 минут) в Оксфорде стоила 690 фунтов стерлингов. В стоимость включены индивидуальные занятия, пользование учебными материалами, стоимость сертификата об окончании курса, отдельную комнату в проживающей семье. В Кембридже неделя обучения английского для бизнеса (35 уроков по 45 минут) стоила 600 фунтов стерлингов.

Егер мүмкіндігіңіз болса, Сіз аталған қалалардың қайсысына барып білім алар едіңіз? Неге?

✓ **Мәтіндерді түсініп оқыңыз**

А Қ Ш

Америка Құрама Штаттары шығыстан батысқа қарай 4 500 шақырымға және солтүстіктен оңтүстікке қарай 2 500 шақырымға созылып жатыр. Мұнда іс жүзінде барлық климат және табиғат ерекшеліктері кездеседі. АҚШ-ты алты аймаққа бөлуге болады, әрбір аймақ экономикалық, географиялық, мәдени жағынан бір-біріне ұқсамайды. 250 миллион халқының арасында барлық нәсілдер мен мәдениеттердің өкілдері бар.

Солтүстік-Шығыста ең үлкен қала болып табылатын Нью-Йорк орналасқан. Бүгін таңда ол – Құрама Штаттардың қаржы орталығы. Солтүстік-Шығыста елдің үш ең басты теңіз порты бар, олар ірі қаржы, сауда және өнеркәсіп орталықтары болып табылады.

Бостон солтүстік бөліктегі алғашқы елді мекендердің бірі болып, елдің тұңғыш үлкен қалаларының біріне және Жаңа Англияда орналасқан штаттардың жүрегіне айналады.

Филадельфия АҚШ тәуелсіздігінің Декларациясы мен Конституциясы жасалып, оларға қол қойылған жер, мұнда мемлекет қайраткері және ғалым Бенджамин Франклин тұрған.

Оңтүстік-шығыс

Флорида негізгі индустриялық штат болып табылады. Бұл өзі Мексика шығанағын Атлантика мұхитынан бөліп тұрған түбек, мұнда тамаша жайлы климаттың арқасында субтропикалық жемістер мен көкөністер жыл бойы өседі. Мұнда жағалауда Джон Ф. Кеннеди атындағы Ғарыш орталығы, ал киыр оңтүстікте кеңінен танымал қысқы демалыс аймағы орналасқан. Оңтүстік – Шығыста Жаңа Орлеан орналасқан. Қазір ол маңызды өзен және теңіз порты, сондай-ақ мұнай-химия өнеркәсібінің орталығы.

Нью-Йорк

Нью-Йорк АҚШ-тың ең ірі қаласы және дүние жүзіндегі ең үлкен қалалардың бірі. Ол 5 ауданнан тұрады: Манхеттен, Бронкс, Куинс, Бруклин, Ричмонд. Қаланың жүрегі-Манхеттен. Бұл Американың қаржы және іскерлік орталығы.

Нью-Йоркте ең биік үй Әлемдік Сауда орталығы болған. Өкінішке орай, ол орталық қазір жоқ. Нью-Йорктің географиялық орталығы-Колумбус аймағы, оның ортасында Христофор Колумбтың ескерткіші тұр.

Қалада бірнеше галерея мен мұражайлар бар. Олардың ішінде ең атақтысы-Америкалық Жаратылас тарихы Мұражайы және Метрополитен Өнері Мұражайы. Нью-Йорктегі ең маңызды оқу орны-Нью-Йорк университеті мен Колумбия университеті болып есептеледі.

Нью-Йорк-қайшылыққа толы қала. Ол ірі бизнесімен, ақшасымен, байлығымен, сұлулығымен, жұмыссыздығымен, кедейшілігімен және қылмысты әрекеттерімен ерекшеленеді.

АҚШ-тың тұңғыш Президенті кім екенін білесіз бе?

Джордж Вашингтон

Джордж Вашингтон (1732-1799) АҚШ-тың тұңғыш Президенті болған. Ол муниципалдық милицияда полковник шенінде қызмет істеп жүріп, адамдарды басқару тәжірибесін жинақтаған.

Тәуелсіздік үшін соғыс басталғанда ол коло-ниялық әскердің бас қолбасшысы болып тағайындалған. Революциялық соғыстың жеңісінен кейін Вашингтон өкімет басшылығын өз

колына алуға және елде әскери басқарма құруға мүмкіндігі болады. Бірақ ол Республикаға және Америка халқының жарқын болашағына қатты сенеді.

1776 жылы 4 шілдеде Тәуелсіздік Декларациясы бекітіліп, АҚШ егеменді ел деп жарияланды.

1789 жылы Д.Вашингтон жаңа Республиканың бірінші Президенті болып сайланды.

1797 жылы өзінің президенттік орнынан екі мерзімнен артық болмаймын деп бас тартады.

Ол қайтыс болғаннан кейін АҚШ-тың астанасы оның атымен аталды.

Кластер бойынша сұхбаттасыңыздар

АҚШ Президенттері:

1. Джордж Вашингтон – 1789-1797
2. Джон Адамс – 1797-1801
3. Томас Джефферсон – 1801-1809
4. Джеймс Мэдисон – 1809-1817
5. Джеймс Монро – 1817-1825
6. Джон Куинси Адамс – 1825-1829
7. Эндрю Джексон – 1829-1837
8. Мартин Ван Бурен – 1837-1841
9. Уильям Г. Гаррисон – 1841
10. Джон Тайлер – 1841-1845
11. Джеймс К. Полк – 1845-1849
12. Закари Тейлор – 1849-1850
13. Миллард Филмор – 1850-1853
14. Марклин Пирс – 1853-1857
16. Авраам Линкольн – 1861-1865
17. Эндрю Джонсон – 1865-1869
18. Улисс С. Грант – 1869-1877
19. Раттерфорд Б. Хейс – 1877-1881
20. Джеймс А. Гарфилд – 1881
21. Честер А. Артур – 1881-1885
22. Гровер Кливленд – 1885-1889
23. Бенджамин Гаррисон – 1889-1893
24. Гровер Кливленд – 1893-1897
25. Мак-Кинли – 1897-1901

26. Теодор Рузвельт – 1901-1909
27. Уильям Х. Тафт – 1909-1913
28. Вудро Вильсон – 1913-1921
29. Уоррен Гардинг- 1921-1923
30. Калвин Кулидж – 1923-10-1929
31. Герберт К. Гувер – 1929-1933
32. Франклин Делано Рузвельт – 1933-1945
33. Гарри С. Трумэн – 1945-1953
34. Дуайт Д. Эйзенхауэр – 1953-1961
35. Джон Ф. Кеннеди – 1961-1963
36. Линдон Б. Джонсон – 1963-1969
37. Ричард М. Никсон – 1969-1974
38. Дженералд Форд – 1974-1977
39. Джимми Картер – 1977-1981
40. Рональд Рейган – 1981-1989
41. Джордж Буш – 1989-1993
42. Билл Клинтон – 1993-2000
43. Джордж Буш – 2000-2008.
44. Барак Обама- 2009-

АҚШ Үкіметі

АҚШ үкіметінің ең басты құжаты – Конституция болып табылады, ол 7000 сөзден тұрады, сондай-ақ елдің ең жоғарғы заңы. Ол үкіметтің билігін шектейді және жеке адамның бостандығын қорғайды. Жаңа әлеуметтік, экономикалық және саяси жағдайларды ескеру үшін Конституцияға 26 түзету енгізілген. Құқықтар туралы Билль деген атаумен белгілі алғашқы 10 түзету жеке адамның негізгі құқықтарына, яғни сөз, баспасөз, дін және митинглер өткізу бостандығына кепілдік береді.

Конституцияға сәйкес орталық үкіметі бар штаттардың федералдық одағы құрылған. Федералдық заңдар қорғаныс, валюта, халықаралық сауда секілді және т.б. мәселелерді қарастырады. Тек штаттардың құзырына жататын мәселелерді штаттардың үкіметтері ғана шешеді. Бұл мәселелер білім, денсаулық сақтау деңгейін, әлеуметтік қорғау бағдарламаларының көпшілігін, полицияны, өнеркәсіпті, бизнесті және коммуналдық кәсіпорындарды, штаттың қылмыстық істер кодексін, сондай-ақ штаттар ішіндегі еңбек мәселелерін қамтиды.

Федералдық үкімет үш өкімет билігінен тұрады, олар – президент басқаратын атқару билігі, екі палатадан – Сенаттан (сенаторлар 6 жыл мерзімге сайланады) және Өкілдер Палатасынан (конгрессмендер 2 жылға сайланады) тұратын Конгресс басқаратын заң шығару билігі, Жоғарғы Сот басқаратын сот билігі. Президент 3 миллион федералдық қызметшілердің қызметіне басшылық жасайды және Қарулы Күштердің Бас қолбасшысы болып табылады.

АҚШ-та екі негізгі – республикалық және демократиялық партия бар, олардан басқа әртүрлі неғұрлым ұсақ топтар мен партиялар жұмыс істейді.

Айналадағы ортаны қорғау жолында күресуші шағын топтардан бастап телекоммуникациялардың өнеркәсіптік алпауыттарына дейін толып жатқан арнаулы топтар өз мақаттарына жету жолында Конгресс пен атқарушы өкіметтің көзін жеткізу үшін Вашингтондағы лоббистерге қолдау көрсетеді.

Президент сайлауы төрт жылда бір рет өткізіліп тұрады. Президентті дауыс берушілер коллегиясы арқылы халық төрт жылға сайлайды және оның екі мерзімге ғана сайлануға құқығы бар.

Келесі тапсырмаларды орындаңыз:

1. АҚШ-тың саяси жүйесін ҚР-сының саяси жүйесімен салыстырыңыз. Ұқсастықтары мен айырмашылықтары қандай?
2. АҚШ-тың ең басты құжаты не?
3. Елдің ең жоғарғы заңы қалай аталады?
4. Президент неше жылға сайланады?

5. Мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаевтың 2006 жылдың 26-29 қыркүйегі аралығындағы АҚШ-қа ресми сапары жөнінде газет мақаласын аударып, мазмұнын өз сөздеріңізбен баяндаңыз.

С Ө Ж. ГАЗЕТ МАТЕРИАЛДАРЫМЕН ЖҰМЫС

Мәтіндерді аударып, сұхбаттасыңыздар.

1. «Путешествие в Лондон», «Панорама недели», 2005ж.
2. Астанада АҚШ елшілігі ресми ашылды.
3. «Егемен Қазақстан» газетіндегі «Қазақстанмен ынтымақтастық жалғаса береді» атты мақаланы аударыңыздар.

7 ақпан, 2009ж.

4. **Теледидардан** аталған елдер жөнінде жаңалықтарды қазақ тілінде тындап, оларды түсінуге тырысыңыздар. Бір-біріңізбен сұхбаттасыңыздар.

Қазақшаңыз қалай?

США простираются с востока на запад на 4500 км и с севера на юг на 2500км. США состоят из 50 штатов. На флаге США изображены полосы и звезды. Первый Президент страны – Джордж Вашингтон. Столица США – Вашингтон. Деловой и финансовый центр США – Нью-Йорк. Национальная валюта США – доллар. Первым человеком на Луне был американский космонавт Нил Армстронг. Государственный язык США – английский. США – многонациональная страна. Нью-Йорк город контрастов. Он ассоциируется деньгами, богатством, бедностью, преступностью. Нью-Йорк состоит из 5 районов. США можно разделить на шесть регионов. В Филадельфии жил ученый и государственный деятель Б.Франклин. Декларация Независимости была подписана в Филадельфии. Если будет возможность, я поеду в Америку. Я своими глазами хочу увидеть все достопримечательности этой страны. Особенно Статую Свободы, небоскребы.

Официальное название страны – Соединенные Штаты Америки. Столица- Вашингтон. Территория – 9 363, 3 тыс. Кв.км.- 4 место в мире. США расположены на североамериканском континенте, на северо граничит с Канадой, на юге – с Мексикой, с востока омывается Атлантическим океаном, с запада – Тихим океаном. Крупные города- Нью-Йорк – 7,3 млн.человек, Лос-Анджелес – 3,5 млн.человек, Чикаго – 2,7 млн.человек. Население – 284 796 887 тыс.человек., в том числе белые- 79% , черные – 13 % , лица других расовых и этнических групп – 8%.Религия. Большинство верующих принадлежат к протестантской и католической церквям. Среди остальных конфессий все более заметным становится ислам. Национальный праздник – 4 июля, День независимости. Государственный язык – английский. Административно-территориальное деление. США состоят из 50 штатов. Имеют ряд владений: Пуэрто-Рико, Виргинские острова в Карибском море, Восточное Самоа, Гуам, Мидуэй, Уэйк в Тихом океане.

Государственное устройство. США – президентская республика(федерация). Действующая Конституция была принята 17 сентября 1787 года (вступила в силу 4 марта 1789 г.) и в дальнейшем дополнена 27 поправками. Президент и вице-президент избираются сроком на 4 года. Срок пребывания на посту Президента ограничен 8 годами. Президент обладает всей полнотой власти, выполняет одновременно функции главы государства и правительства, является главнокомандующим вооруженными силами. Вице-Президент является вторым по старшинству должностным лицом в стране и, в случае неспособности Президента исполнять свои обязанности, автоматически занимает президентский пост. За вице-Президентом закреплено также председательство в Сенате. Президентские выборы в США согласно конституции являются двухступенчатыми. Формально американцы избирают коллегию выборщиков, которым принадлежит право окончательного голосования. При Президенте действует исполнительное управление, включающее аппарат Белого дома, Совет национальной безопасности, Административно-бюджетное управление, Совет экономических консультантов и др. К системе исполнительной власти относится также кабинет, выполняющий консультативные функции. В его состав входят главы всех министерств, назначаемые Президентом и утверждаемые Сенатом. Президент может присваивать ранг члена кабинета и другим должностным лицам администрации по своему усмотрению.

Конгресс США - высший законодательный орган страны, имеет двухпалатную структуру: Сенат(100 мест) и Палату представителей(435 мест). Обе палаты избираются путем прямых выборов населением страны. Члены Палаты представителей избираются на двухлетний срок. Каждый штат представлен в Сенате двумя сенаторами, избираемыми на шестилетний срок. Традиционно Сенат занимает более привилегированное положение, чем Палата представителей.

Судебная система. Существуют две системы: суды штатов и федеральные суды. Этот дуализм базируется на конституции, которая разграничивает юрисдикцию федеральных органов и штатов. Высшим органом судебной системы является Верховный суд США, обладающий полномочиями

конституционного надзора и толкования законов. Состоит из 9 членов, назначаемых пожизненно Президентом и утверждаемых Сенатом. Верховный суд является также высшей апелляционной инстанцией по отношению ко всем нижестоящим судам. 11 окружных апелляционных судов США созданы как промежуточные инстанции между Верховным судом и нижестоящими судами. Районным федеральным судам (94 суда, из них 89 судов в 50 штатах и по суду в Федеральном округе Колумбия, зоне Панмаского канала, Гуаме, Пуэрто-Рико и на Вирджинских островах) подсудны споры по морским перевозкам, банкротствам, патентным и авторским правам и др. Суды штатов расположены в каждом графстве, городе, поселении.

Политические партии и профсоюзы. Основные политические партии – Демократическая (оформилась в 1828 г.) и Республиканская (основана в 1854 г.). В профсоюзах США объединено около 17 млн. рабочих и служащих. Крупнейшее профсоюзное объединение – Американская федерация труда – Конгресс производственных профсоюзов (АФТ-КПП) включает 99 профсоюзов рабочих и служащих и насчитывает около 14 млн. человек.

Экономика. США обеспечивает свыше 25 % мирового ВВП и 15% международной торговли.

Казахстанско-американские отношения. 25 декабря 1991 г. США признали государственный суверенитет Республики Казахстан. 26 декабря 1991 года установлены дипломатические отношения. 15 сентября 1992 г. открыто Посольство США в РК. 30 октября 1992 г. открыто Посольство РК в США. В ходе состоявшегося 26-29 сентября 2006 г. визита Президента РК Н. Назарбаева в Вашингтон состоялись встречи с Президентом Дж. Бушем, Вице-президентом Р. Чейни, представителями палат Конгресса США, министрами энергетики и торговли С. Бодманом и К. Гутиерресом, директором ЦРУ М. Хайденом, президентом Всемирного банка П. Вулфовицем.

Торгово-экономическое сотрудничество. США являются одним из крупных торговых партнеров Казахстана. В структуре казахстанского экспорта преобладают неблагородные металлы, продукция химической отрасли. Импорт представлен машинами и оборудованием, сложными техническими приборами, продуктами животноводства и химии. Общий объем инвестиций

США в казахстанскую экономику с 1993 г. по I квартал 2005г. составил 11, 437 млрд.долларов.В Казахстане зарегистрировано 374 действующих предприятий с участием американского капитала и 91 представительство компаний из США. Лидирующие позиции на казахстанском рынке занимают такие американские компании, как “Шеврон Тексако”, “ЭксонМобил”, “Филипс Петролеум” и другие.

Қазақстан мен АҚШ арасындағы экономикалық қарым-қатынастар қандай деңгейде деп ойлайсыз? Болашақта Сіз қандай үлес қоса алар едіңіз?

Қазақстан мен Канада арасындағы қарым-қатынастар

Канада Солтүстік Америка континентінде, Америка Құрама Штаттары мен Алясканың ортасында орналасқан. Канаданы батысында Тынық мұхиты, шығысында Атлант мұхиты көмкеріп жатыр. Канадаға сондай-ақ солтүстік аралдары да жатады. Территориясының көлемі 10 миллион шаршы шақырым. Канаданың батысында Тынық мұхитына қатарласып Рокки таулары жатыр. Канаданың территориясында көптеген өзендер бар: қасиетті Лаврентий өзені, Маккензи, Юкон, Ниагара. Ниагара сарқырамасы-әлемдегі ең үлкен сарқырама. Канаданың орталық бөлігінде Ұлы Көлдер: Онтарио, Эри, Үлкен аю көлі, құлдардың Үлкен көлі, Мичиган және тағы басқалар жатыр. Канаданың территориясында бірнеше климаттық аймақтар бар. Канаданың қысы-4-5 айға созылады. Елдің солтүстігінде тундра мен тайга аймақтары жатыр. Канадада 27 миллион адам тұрады. Канаданың астанасы Оттава қаласы. Ірі қалалары: Монреаль, Торонто, Ванкувер, Гамильтон, Виннипег, Квебек. Канадада мемлекеттік тіл екеу - ағылшын және француз тілдері.

Тапсырма: Канада туралы қосымша мәлімет беріңіз. Канада мен Қазақстан арасындағы қарым-қатынас туралы келесі жаңа мәтіннен білесіздер. Мұқият тыңдап, мазмұнын түсінуге тырысыңыздар.

«Үйеңкі жапырақты елден үйренетін үрдіс көп» атты мәтіннің мазмұнымен танысыңыз. **Н.Назарбаевтың Канадаға сапары** туралы. 2003 жыл, 26 маусым.

Еуропалықтар XII ғасырдың басында Канада астанасына қоныстаған болатын. Оттава қаласы күрт континентальды климат белдеуінде орналасқан, яғни жазы ыстық, қысы суық. Қыста кейде 50 градусқа дейін аяз, жазда 35 градустан асатын ыстық болады. Канаданың 30 миллионнан астам ғана халқы бар. Өткен жылы ішкі жалпы өнімі жан басына шаққанда 24 мың долларды құрады. Орташа жалақы 460 АҚШ долларына шамалас. Ал өткен жылы Канада экономикасына салынған инвестиция 40 миллиард доллардан асты. Сейсенбі күні кешке Президент Н.Ә.Назарбаевтың құрметіне Парламент ғимаратында қонақасы берілді. Оған Парламент және Үкімет мүшелері, саяси партиялардың өкілдері қатысты. Кездесу кезінде Канада еврейлер конгресінің Президенті сөз сөйледі. Назарбаевтың конфессияаралық қарым-қатынастарды дамытуға қосып отырған үлесін жоғары бағалады.

Мәтінге қатысты лексикалық минимум: Үйеңкі –клен

Сапар - визит

қоныстаған болатын- поселились,

күрт континентальды - резко континентальный белдеу - пояс ішкі жалпы өнім - внутренний валовой продукт жан басына шаққанда - на душу населения құрау – составлять

жалақы – зарплата

...құрметіне - в честь...

қонақасы берілді - дан ужин

кездесу кезінде - во время встречи

сөз сөйлеу – выступать

орташа –средний

дамыту – развивать

үлес- вклад

бағалау- оценивать

Тапсырмалар:

- 1.Канада мен Қазақстан Республикасының туын салыстырыңыз.
- 2.Екі елдің мемлекеттік тілдері туралы не айта аласыз?

Орыс тілінде берілген мәтіндерді қазақшаға аударыңыз.

Канада находится на севере континента Северная Америка, между Соединенными Штатами Америки и Аляской. С запада

Канада омывается Тихим океаном, а с востока – Атлантическим. Канаде также принадлежат северные острова. Территория около десяти миллионов квадратных километров. На западе Канады, параллельно Тихому океану, тянутся горы Рокки. К востоку от них тянутся равнины. На территории Канады протекает много рек: река св. Лаврентия, Маккензи, Юкон, Ниагара. Ниагарский водопад – самый большой в мире. В центральной части Канады лежат Великие Озера – Онтарио, Эри, Большое медвежье озеро, Большое озеро рабов, Мичиган и другие. На территории Канады несколько климатических регионов. Зима в Канаде длится 4-5 месяцев. На севере страны находятся районы тундры и тайги. В Канаде проживает 27 миллионов человек. В Канаде два государственных языка – английский и французский.

В состав территории Канады входят также и Северные острова. Самый большой в мире Ниагарский водопад находится в Канаде. Канада расположена в зоне резко-континентального климата. Лето жаркое, а зима холодная. Зима в Канаде длится 4-5 месяцев. Канаду называют "страной кленового листа" Нам флаге Канады изображен кленовый лист. На севере страны находятся районы тундры и тайги. На западе тянутся горы Рокки. В Канаде проживает 27 млн. человек. В Канаде два государственных языка: английский и французский. Столица канады - Оттава. Крупные города Канады- Торонто, Монреаль, Вангукер, Гамильтон.

Австралия

Австралия мемлекеті Австралия континентіндегі Тасмания аралы мен бірнеше шағын аралдарға орналасқан. Мемлекеттің аумағы 8 млн. шаршы шақырымнан асады. Австралия мекені жазық жер. Таулар тек қана шығыста және оңтүстік шығыс континентінде кездеседі. Жарты континентті құлама, қырат жерлер алып жатыр. Австралияда екі үлкен өзен бар: Мюррей, Дарлинг және басын Австралия Альпісі мен Көк Таудан алып Тынық мұхитына құятын көптеген кішкентай өзеншіктер бар.

Австралияда бірнеше климаттық белдеулер бар: тропикалық, субтропикалық. Солтүстік-шығыс континентінде тропикалық ормандар бар. Батысында ауа райы өте құрғақ, онда саванна және жайылымды шабындық жерлер орналасқан. Австралияның орталық және батыс континентінде екі шөлейт жер бар.

Австралияда жан-жануарлар-эндемиктер көп. Аса белгілері: динго, кенгуру, коала, үйректұмсық және ехидна. Бұл елде бес үлкен қала бар: Сидней, Мельбурн, Аделаида, Перт, Брисбен. Австралияның астанасы – Канберра.

Сөйлемдерді аударыңыз.

1. Государство Австралия расположено на континенте Тасмания и на нескольких небольших островах. Площадь государства больше восьми миллионов кв.км.
2. Австралия- страна равнин. Горы есть только на востоке и юго-востоке континента. Плато и осыпи занимают полконтинента.
3. В Австралии две крупных реки: Мюррей и Дарлинг, и много небольших горных речек, берущих начало в Австралийских Альпах и Голубых горах и впадающих в Тихий Океан.
4. В Австралии есть две пустыни – в центре и на западе континента.

Сөйлемдердің жалғасын тауып жазыңыз:

Австралия мемлекеті Австралия континентіндегі...

Австралияның аумағы

Австралияның батысында ауа райы... Австралия мекені

Австралияда сияқты жан-жануарлар мекендейді.

Австралияда белдеулер бар.

Австралияда саванна және бар.

Австралияда таулар кездеседі.

Австралияда көп өседі.

Австралияда үлкен өзен бар.

Австралияның астанасы -

Австралияның 8 млн шаршы шақырымнан асады.

Австралияда екі үлкен бар.

Олар - Мюррей және

Австралияның ауа райы өте

Бұл елде бес үлкен қала бар.

Жаңа мәтінмен танысыңыз. Мәтіннің ішінде кездесетін жаңа сөздерді есте сақтаңыз, олармен сөйлемдер құрастырыңыз:

арал-остров,

жанартау көзі-вулкан,

шулы-шумный,

мәңгі жасыл-вечнозеленый,

ұшпайтын- нелетающая,
белгілеген-обозначили,
пайдалы қазбалар-полезные ископаемые.

Мәтіннің мазмұнын кластер арқылы әңгімелеп беріңіз

Жаңа Зеландия

Жаңа Зеландия Австралияның оңтүстік-шығысында орналасқан. Ол үш үлкен аралдан тұрады: Солтүстік, Оңтүстік және Стюарт аралдары. Жаңа Зеландия- биік таулар елі. Таулар елдің оңтүстік-батысында жатыр. Солтүстік аралының орталық бөлігінде жанартау көзі бар. Аралдың бұл бөлігінде көлдер өте көп.

Жаңа Зеландияның өзендері ұзын емес, шулы. Климаты жылы. Солтүстік арал мен оңтүстік аралдың солтүстігінде мәңгі жасыл тропикалық орман өсуде.

Жаңа Зеландияда ұшпайтын киви құсы тұрады. Оны Жаңа Зеландияның ұлттық эмблемасы етіп белгілеген.

Пайдалы қазбалары табиғи газ, темір кені, құрылыс материалдары.

Ірі қалалары- Окленд, Веллингтон. Веллингтон- Жаңа Зеландияның астанасы.

Тапсырма:

1. Жаңа Зеландия тақырыбына тестік тапсырмалар құрастырыңыз.
2. «Кім көп біледі?» атты ойын.

Тапсырманы жазбаша орындаңыз.

Новая Зеландия

Новая Зеландия находится на юго-востоке от Австралии. Новая Зеландия состоит из трех больших островов. Новая Зеландия – страна высоких гор. Горы располагаются на юго-западе и северо-востоке страны. В центральной части Северного острова очень много озер. Ново-Зеландские реки не длинные. Климат в Новой Зеландии теплый. В Новой Зеландии произрастают вечнозеленые тропические леса. Птица киви национальная эмблема Новой Зеландии. В стране есть природный газ, железная руда, строительные материалы. Крупные города: Окленд и Веллингтон. Столица Новой Зеландии - Веллингтон.

Сөйлемдерді толықтырыңыз:

Жаңа Зеландия ... орналасқан.

Жаңа Зеландияның ұлттық эмблемасы -

Бұл елдің климаты...

Жаңа Зеландияның өзендері ұзын емес, Пайдалы қазбалары - газ, ...

Жаңа Зеландияны “биік елі” деп атайды. Жаңа Зеландияның климаты ..., сондықтан онда ... орман өседі.

Мұнда жанартау көзі бар, сондықтан бар.

Бұл елдің астанасы -

Жаңа Зеландияда ұшпайтын құсы бар.

Кестені толтырыңыз

Елдің атауы	Жер көлемі	Астанасы	Ауайы	Табиғаты	Ерекшеліктері
Ұлыбритания					
А Қ Ш					
Канада					
Австралия					
Жаңа Зеландия					
ГФР					
Қазақстан					

Сөйлемдер құрастырыңыз**Кестені “сөйлетіңіз”**

Елдің атауы	Саяси жүйесі	Үкіметі	Партиялары	Ел басшысы	Қызмет орны
Ұлыбритания					
А Қ Ш					
Канада					
Австралия					
Жаңа Зеландия					

ГФР					
Қазақстан					

Германия

Германияның террито-риясында халық тығыз орналасқан. Тұрғындардың жартысы қалаларда тұрады, әсіресе астанада. Бұл елде өнеркәсіп те, ауыл шаруашылығы да жақсы дамыған. Жер койнауы пайдалы қазбаларға бай, әсіресе тас және қоңыр көмірге. Көмірді отын ретінде электр станциялары пайдаланады.

Ауыл шаруашылығы жақсы дамыған, бірақ мұнда қол еңбегі аз. Германияда өсірілетін басты дақылдар- қарабидай, сұлы, картоп. Көлемді алқапты жайылымдар алып жатыр. Үй жануарларының ішінде шошқа мен сиыр неғұрлым көп тараған.

Германияның климаты қоңыржай континентті. Солтүстігіндегі жерлер құрғатуды қажет етеді. Германияның көптеген өзендері бар. Мысалы: Эльба, Одер т.б. Тауларда климат суықтау әрі өте ылғалды сондықтан мұнда ормандар жақсы өседі. Көптеген өзендер бастауларын осы жерден алады.

ГФР мемлекетті басқару жағынан парламенттік республика болып саналады. Мемлекеттің ресми аты Германия Федеративті Республикасы. Ауданы 357 мың шаршы шақырым. Астанасы Берлин. Халқы 82,1 (1998). Мемлекеттік тіл неміс тілі. Дін кең тараған діндер- протестантизм мен католицизм. Ұлттық мейрам- неміс халқының біріккен күні- 3 қараша. Валюта еуро(2000 жылдан). Заңға сәйкес жалпы ұлттық парламент сайлауында біршама дауыс жинаған саяси партия лидері канцлер қызметіне отырады. Канцлер мемлекеттің ішкі және сыртқы саясатының басты бағыттарын анықтайды. Төрт жылда бір рет парламент сайлауы болып тұрады. Бүгінде Германия Еуропаның экономикалық жағынан ең қуатты елдерінің бірі. Еуропалық Одақ, НАТО және тағы да басқа халықаралық ұйымдардың белсенді мүшесі. Германия – федеративті мемлекет болып табылады. Әкімшілік-аумақтық бөлінісіне қарай 16 жерден тұрады. Негізгі заңы – конституциясы 1949 жылғы 23 мамырда қабылданған. Елдің федералдық президенті Федералдық жиналыста бес жыл мерзімге сайланады. Қазіргі Федералдық

президенті Хорт Келер, ол 2004 жылдың 23 мамырында сайланған. Германия парламенті екі палатадан – Бундесрат (жоғарғы) және Бундестагтан (төменгі) тұрады. Бундесратты жер үкіметі өкілдерінің 68 мүшесі құрайды. Егер федералдық президенті болмаған немесе ол өзінің міндетін атқаруды мерзімінен бұрын тоқтатқан жағдайда мемлекет басшысының міндеті Бундесрат төрағасына көшеді. Ал Бундестаг төрт жыл мерзімге жасырын дауыс беру арқылы сайланған 603 депутаттан тұрады. Атқарушы билік – федералдық үкіметтің құрамына германдық Бундестагта сайланған Федералдық канцлер мен федералдық министрлер кіреді. Федералдық канцлер мемлекеттің ішкі және сыртқы саясатының негізгі бағыттарын айқындайды. Германияның қазіргі Федералдық канцлері –Ангела Меркель. ГФР-нда бірқатар саяси партиялар қызмет етеді: Германия Социал-демократиялық партиясы, Христиан әлеуметтік одағы, Еркін демократиялық партиясы, Демократиялық социализм партиясы, «Жасылдар» одағы, Христиан демократиялық одағы. Бұл партияны Федералдық канцлер Ангела Меркель басқарады. Негізгі мақсаты – Батыс елдерімен интеграция жасау және әлеуметтік нарықтық экономика. Германия экономикасы дамыған елдердің алдыңғы қатарынан орын алады. Негізгі салалары мәшине жасау, химия және фармацевтика өнеркәсібі. Ірі 13 әуежай, 6,8 мың шақырымнан асатын ішкі су жолдары күндіз-түні жұмыс істейді. Қазақстанда көптеген неміс фирмасы мен банктері жұмыс істейді. Олардың ішінде әлемге танымал «Мерседес-Бенц», «Сиенс», Дойчебанк, Дрезденбанк, Коммерцбанк, т.б.Германия БҰҰ мен ЕҚЫҰ-ның жұмыстарына белсенді қатысып жүр. Германия ЕҚЫҰ аясында қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі саясаттың ойдағыдай жүзеге асуына мүдделі. Сондай-ақ, ГФР Каспий аймағында еуропалық қауіпсіздік тұтқаларын нығайту болашақта Еуропа Одағының саясатында негізгі бағыттардың бірі болуы мүмкін деп есептейді. Бүгінде Қазақстанда германиялық капиталдың қатысуымен 688 бірлескен кәсіпорын тіркелген. Алматыда Гете институты мен Қазақстан-Германия университетінің өкілдіктері ашылды. «Болашақ» бағдарламасы бойынша Германияның жоғары оқу орындарында 150-ден астам қазақстандық студент оқып жатыр.

Қазақстан және Германия қарым-қатынастары

Егемен Қазақстан мен ГФР-дің сауда – экономикалық қарым-қатынасы Президент Н.Ә.Назарбаевтың 1992 жылғы осы елге ресми сапарынан кейін дами бастады. Қазақстан Президентінің Германияға екінші сапары барысында бірлескен 6 құжатқа қол қойылды. Бұлар негізіне экономикалық сипаттағы келісімдер. Бундестаг президенті Қазақстандағы немістердің жағдайы туралы әңгіме барысында Германияның көмек көрсетуге дайын екенін атап өтті. Қазақстанның сыртқы саясаты екі жақты ғана емес, сонымен қатар көп жақты байланыстарды дамытуға да бағытталған.

ГФР Үкіметі

Германия – федеративті мемлекет болып табылады. Әкімшілік-аумақтық бөлінісіне қарай 16 жерден тұрады. Негізгі заңы – конституциясы 1949 жылғы 23 мамырда қабылданған. Елдің федералдық президенті Федералдық жиналыста бес жыл мерзімге сайланады. Қазіргі Федералдық президенті Хорт Келер.

Германия парламенті екі палатадан – Бундесрат (жоғарғы) және Бундестагтан (төменгі) тұрады. Бундесратты жер үкіметі өкілдерінің 68 мүшесі құрайды. Бундестаг төрт жыл мерзімге жасырын дауыс беру арқылы сайланған 603 депутаттан тұрады. Атқарушы билік – федералдық үкіметтің құрамына германдық Бундестагта сайланған Федералдық канцлер мен федералдық министрлер кіреді. Федералдық канцлер мемлекеттің ішкі және сыртқы саясатының негізгі бағыттарын айқындайды. Германияның қазіргі Федералдық канцлері – Ангела Меркель. Германияның Федералдық канцлері Ангела Меркельдің қызмет орны – “Эренхоф” ғимараты. Бундестаг (бұрынғы Рейхстаг) ғимаратында Германияның ішкі және сыртқы саясаты белгіленіп, негізгі экономикалық мәселелер осында шешіледі.

ГФР-да бірқатар саяси партиялар қызмет етеді. Олардың ішінде негізгі алты партия бар: 1. 1869 жылы құрылған Германия Социал-демократиялық партиясы. 2. 1945 жылы құрылған Христиан демократиялық одағы. Бұл партияны федералдық канцлер А.Меркель басқарады. 3. Христиан әлеуметтік одағы. 4. Еркін демократиялық партиясы. 5. Демократиялық социализм партиясы. 6. 1990 жылы құрылған “Жасылдар” одағы.

Германияның экономикалық жағдайы

Германия экономикасы дамыған елдердің алдыңғы қатарынан орын алады. Негізгі салалары – машина жасау, электр техникасы, металлургия, химия және фармацевтика өнеркәсібі, тағы да басқа салалар ел экономикасының өркендеуіне қомақты үлес қосып келеді. Сонымен қатар, көлік инфрақұрылымы ерекше маңызға ие. Ірі 13 әуежай, 6,8 мың шақырымнан асатын ішкі су жолдары күндіз-түні жұмыс істейді. Бұған Солтүстік теңізіндегі Гамбург пен Бремен, Балтық теңізіндегі Киль, Любек және Росток теңіз порттары қосылады. Германияның сыртқы саудадағы әріптестеріне келсек, ең алдында Франция тұр. Одан соң импорт бойынша Нидерланды, Италия, Ұлыбритания, АҚШ, ал экспорт бойынша Ұлыбритания, Италия, АҚШ және Нидерланды келеді. Германия БҰҰ мен ЕҚЫҰ-ның жұмыстарына белсенді түрде қатысып жүр. Германия Федеративті Республикасы “үлкен сегіздік” құрамына кіреді.

Германия Қазақстанды Орталық Азиядағы ғана емес, ТМД-дағы ең маңызды әріптесі деп есептейді. Қазақстан мен Германияның сауда-экономикалық байланыстары жыл өткен сайын артып келеді. Әрі Германия Қазақстанның әлемдегі негізгі сауда әріптестерінің бірі болып табылады. Германия Қазақстанның Ресей, Италия, Швейцария, Қытай, Франциядан кейінгі алтыншы орында тұрған сенімді сауда әріптесі. Германия біздің елге автомобильдер, электр тауарларын, медициналық дәрі-дәрмектер экспорттаса, Қазақстан Германияға мұнай, металдар мен химиялық шикізаттар жөнелтіп келеді. Мемлекеттерді бір-бірімен жақын байланыстыратын мәселелердің бірі – бірлескен кәсіпорындар. Бүгінде Қазақстанда германиялық капиталдың қатысуымен 688 бірлескен кәсіпорын тіркелген. Олардың басым бөлігі сауда, ауыл шаруашылығы, өнеркәсіп, тағы басқа салаларда жұмыс істейді. Сондай-ақ Қазақстан мен Германия арасында мәдени-гуманитарлық ынтымақтастық берік орныққан. Бүгінде Қазақстанда 220 мыңнан астам немістердің мүддесін қорғауға бағытталған үкіметаралық комиссия жұмыс істейді. Алматыда Гете институты мен Қазақстан-Германия университетінің өкілдіктері ашылды. Қазіргі кезде “Болашақ” бағдарламасы бойынша Германияның жоғары оқу орындарында 150-ден астам қазақстандық студент оқып жатыр.

Германия Қазақстанмен сауда-экономикалық қатынастары жеткілікті және тұрақты дамыған еуропалық мемлекет болып табылады. Сонымен қатар, Қазақстанда көптеген неміс фирмалары мен банктері жұмыс істейді. Олардың ішінде әлемге танымал “Мерседес-Бенц”, “Сименс”, “Дойчебанк”, “Дрезденбанк”, “Коммерцбанк”, т.б. бар.

“Біз Қазақстанмен тығыз қарым-қатынаста байланыстар жасап келеміз. Осы ынтымақтастығымыз екі жақты уағдаластық аясында қалыптасып отыр. Оның ішінде экономикалық және мәдени-гуманитарлық байланыстардың маңызы ерекше. Қазақстан – жер асты байлықтарына өте бай мемлекет. Қазақстанда неміс диаспорасы тұрып жатыр. Оларға Қазақстан басшылығы тарапынан үлкен қолдау көрсетіліп жатқанынан біз жақсы хабардармыз”, – деді ГФР-дің Федералдық канцлері Ангела Меркель.

Жазылым:

1. “Германия” тақырыбына он тестік тапсырма жазыңыздар.
2. “Германия” тақырыбына сөзжұмбақ құрастырыңыздар.
3. Германия мен Қазақстан Республикасын салыстырыңыздар.
4. “Туған жердің қадірін шетте жүрсен білерсің ” деген мақалдың мәнін түсіндіріңіз.
5. Екі елдің Үкімет құрылымында ұқсастықтар бар ма?

Жағдаяттық тапсырма:

Сіз Қазақстанның Германиядағы елшісі болып тағайындалдыңыз. Қызметіңізді неден бастайсыз?

“Германия Федеративті Республикасы” тақырыбына кластер жасаңыз. Берілген кластерді “сөйлетіңіз”.

СӨЖ: Сөйлемдерді аударыңыз

Официальное название страны – Федеративная Республика Германия. Столица – Берлин (3,5 млн. жителей). Территория- 356 961 кв.км. Население – 81, 8 млн. человек. Религия – евангелическая церковь, римско-католическая церковь и др. Денежная единица – евро. Национальный праздник – 3 октября, День объединения Германии. Государственный язык- немецкий.

Административно-территориальное деление. Германия является федеративным государством, состоящим из 16 земель: Бавария, Ваден-Вюртемберг, Берлин, Бранденбург, Бремен, Гамбург, Гессен, Мекленбург-Передняя Померания, Нижняя Саксония, Рейнланд-Пфальц, Саар, Саксония, Саксония-Ангальт, Северный Рейн-Вестфалия, Тюрингия и Шлезвиг-Гольштейн.

Государственное устройство

Конституция- основной закон ФРГ- была принята 23 мая 1949 г.

Федеральный президент избирается на 5 лет Федеральным собранием, состоящим из равного количества Бундестага и делегатов, избираемых парламентом земель. В его функцию входит также назначение Федерального канцлера и по его представлению Федеральных министров.

Законодательная власть. Парламент ФРГ состоит из двух палат: Бундесрат (верхняя палата) состоит из 68 членов, представляющих земельные правительства.

Бундестаг (нижняя палата) состоит из 603 депутатов, избираемых тайным голосованием сроком на 4 года на основе всеобщих, прямых, свободных выборов.

Исполнительная власть. В состав федерального правительства входят Федеральный канцлер, избираемый германским Бундестагом, и Федеральные министры. Федеральный канцлер определяет основные направления политики.

Судебная власть. Главной задачей пяти федеральных судебных органов – Федерального суда, Федерального административного суда, Федерального финансового суда, Федерального суда по рассмотрению трудовых споров и Федерального социального суда является обеспечение единой системы правосудия.

Основные политические партии: Социал-демократическая партия Германии, Христианско-демократический союз, Христианско-социальный союз, Союз 90 – “Зеленые”, Свободная демократическая партия, Партия демократического социализма.

Экономика. Экономические процессы в Германии децентрализованы, главным хозяйственным регулятором является рынок. Государство обеспечивает функционирование механизма конкуренции с обеспечением важнейших элементов рыночной экономики. Конституцией закреплён принцип

тарифной автономии, на основе которого профсоюзы и союзы предпринимателей договариваются между собой об условиях труда и, прежде всего, его оплаты. В 2005 г. ВВП Германии составил 2, 7955555 млрд. Долларов, ВВП на душу населения в 2005 г. – 33, 901 долларов. Важнейшими отраслями промышленности ФРГ являются автомобилестроение, машиностроение, электротехника, химическая промышленность, металлургия. ФРГ обладает развитой транспортной инфраструктурой- 11 143 км автострад, свыше 45 9422 км. Федеральных железных дорог, 13 крупнейших аэропортов, более 6800 км внутренних водных путей. Главные морские порты – Гамбург и Бремен-Бременхафен на Северном море, Киль, Любек и Росток на Балтийском море. Крупнейший речной порт – Дуйсбург.

Казахстанско-германские отношения

31 декабря 1991 года ФРГ признала государственный суверенитет Республики Казахстан. 11 февраля 1992 года установлены дипломатические отношения. В декабре 1992 г. открыто посольство ФРГ в РК. В сентябре 1993 г. открыто Посольство РК в ФРГ. В настоящее время в Казахстане имеются 145 представительств немецких банков и фирм, включая такие крупные, как “Дойче Банк”, “Коммерцбанк”, “Дрезденбанк”, “Сименс”.

Культурно-гуманитарное сотрудничество.

В Алматы функционирует представительство Института имени Гете, а также азахстанско-германский университет. Активно развивается сотрудничество в области СМИ. 11 казахстанских телекомпаний заключили соглашения по ретрансляции программ “Немецкой волны” на русском и немецком языках. В Казахстане существует немецкая редакция на Казрадио.

Общественные фонды. Фонд им. Фридриха Эберта открыл свое представительство в Алматы осенью 1996г. Проекты фонда, направленные на поддержку демократии и рыночной экономики, финансируются по линии Министерства по сотрудничеству и развитию ФРГ. В Казахстане также планируется открытие представительства Фонда им. Конрада Аденауэра.

С Ө Ж тапсырмалары:

1. Елші болу үшін терең біліммен қатар қандай қасиеттер керек деп ойлайсыз? 2. Сіз елшісіз. Қызметіңізді неден бастайсыз? 3. Қазақстан мен Германия арасындағы парламентаралық қарым-қатынастар деңгейі қандай? 4. «Казахстанская правда» газетінде 2007 жылдың 1 ақпанында жазылған «Стабильность стимулирует доверие» атты орыс тіліндегі мақаланы оқып шығыңыз да оның мазмұнын қазақ тілінде айтып беріңіз. 5. «Дөңгелек үстел» атты пікірталас жүргізіңіздер. Н.Назарбаев пен А.Меркельдің кездесуі жөнінде сұхбаттасыңыздар.

Келесі сөйлемдерді орыс тілінен қазақ тіліне аударыңыз:

Сіз соңғы сөйлемнің мазмұнымен келісесіз бе? Егер де Сіз келіссеңіз, ойыңызды дәлелдеңіз:

Казахстан – ключевой партнер Германии в регионе Центральной Азии, а Германия – «локомотив» развития отношений нашей страны с Европейским союзом. Так в лаконичной форме можно сформулировать итоги завершившегося официального визита Президента РК Н.Назарбаева в ФРГ, который с полным правом можно назвать триумфальным».

ГЕРМАНИЯ БАСПАСӨЗІНІҢ ТАРИХЫ

1990 жылдардың басында Берлин қабырғасы құлап, екі герман мемлекеті біріккен соң, газет-журнал рыногында көптеген өзгерістер болды. Қазіргі кезде Германияда 1 601 басылым 25 365 500 дана таралымымен шығып тұрады. Осыдан 550 жыл бұрын Майн қаласының тұрғыны Иоганн Гутенберг типографиялық станокты ойлап шығарған, осының нәтижесінде арзанқол газеттер дүниеге келді. 1609 жылы алғашқы апталық басылымдар «Реляцион», «Авизо» жарық көрді. 1661 жылы «Ляйпцигер цайтунг» газеті өмірге келді. 1869-1876 жылдары жұмысшы партиясының органы «Фольксштаат» газеті шығып тұрды. Шпрингер концернінің газеттері: «Бильд цайтунг», «Нивельт», «Берлинер моргенпост», «Бэ-цет». ГФР-да барлығы 554 журнал бар. Жалпы тиражы – 126 млн. Дана. Бұлардың қатарына соңғы екі жылда 35 жаңа журнал қосылды. «Шпигель» журналының алғашқы нөмірі 1947 жылдың 4 қаңтарында Ганноверде 25 болып, 20 мың тиражбен басылған. 1990 жылдары көлемі 80-85 бет. Соңғы уақытта журнал Гамбургте де шығады.

10 филиалы, 19 елде тілшілер пункті бар. Журналды екі редактор кезектесіп шығарады.

Ақпарат агенттіктері. Германияда 500-дей агенттік бар, оның 145-і қоғамдық-саяси ақпарат таратумен айналысады. Солардың ішіндегі беделділердің бірі –ДПА – Дойче Прессе Агентур. Ол 1949 жылы құрылған. Ішкі және сыртқы хабарларды таратады.

Дойчер Депешендинст – ДДП – 1971 жылдан бері жұмыс істейді. Боннда орналасқан. Акционерлік қоғамдастық. Сыртқы және ішкі, оның ішінде саяси, экономикалық және басқа ақпараттарды неміс, ағылшын тілдерінде таратады.

Германияның атақты адамдары өмірінен

Ф.Шиллер 1759 жылы Вюртемберг герцогының кішкентай қаласы Марбахта дүниеге келген. Оның анасы сол ауылдық жердің нан пісірушісінің қызы болған, ал әкесі фельдшер болған. Ф.Шиллердің өмір жолы сол уақыттағы өзге де неміс интеллигенттерінің тағдырлары сияқты ауыр болған екен. Ол герцог армиясының офицерінің ұлы ретінде Штутгарт әскери академиясында оқуға мәжбүр болады. Ф.Шиллер өзгеше бала болған, оның ішкі жан дүниесі де, басқа адам баласына деген көзқарасы да өзгеше болған. Ол академияда медицина факультетінде оқып жүріп-ақ поэзияға өте қызыққан. Сөйтіп осы уақытта оқып жүргенде бірнеше өлеңдерін жарыққа шығарған. Жасырынып Руссо, Шекспирді оқыған және түнімен “Қарақшылар” деген драмасын жазып бітіріп, әрине жасырын түрде күндіз сол өзімен оқитын құрдастарына оқып берген. Сөйтіп осы пьесасын Мангейм театрында көрсетуге де қатысқан, қарсылық еткендерге қарамастан. 1783 жылы бітірген “Заговор Фиеско” деген екінші драмасын бітіреді, ал 1784 жылы “Коварство и любовьті” жазған. Шиллердің көшіп-қонуы бір жерден екінші жерге жалғаса береді. Мангеймнен Лейпцигке, одан соң Дрезденге көшеді. 1787 жылы оның ең бірінші өлеңмен жазылған “Дон Карлос” пен “Боги Греции” эллегиялары дүниеге келеді. Шиллердің алғашқы пьесасынан кейін “Антология на 1782 год” деген жинаққа 60-тан аса өлеңдері енген. Бұл – “Дурные монархи” “Спиноза”, “Руссо” т.б. өлеңдер философиялық, әрі саяси тақырыпта болатын. Жас ақын көтеріліске шақыра, саяси қарсылық білдіру ойымен басшылықта

отырған жауыздарға таяқтың ұшын көрсете қорқытқан. “Разбойники” деген шығармасы барлық әділетсіздікке қарсы жазылған саяси-әлеуметтік шығарма. Негізгі кейіпкердің (Карл Моор) әлеуметтік әлемдегі барлық әділетсіздікке қарсы қарсылық көрсетуі анархиялық мінезді байқатады. Алғаш Карл әрине өзінің қарсылығын қаңғыбастық өмірмен, мән-мағынасыз жүріс-тұрысымен білдірген, бірақ біраз уақыттардан соң ол түсінген, сөйтіп оның арманы қоғамды қайта қалпына келтіру болды. Ақын “Заговор Фиеско в Генуе” туындысын “республикалық трагедия” деп атады. Бұл оқиға ХҮІ ғасырда Генуяда болады. Негізгі кейіпкер- граф Фиеско. Бұл драмасына негізгі саяси проблема ретінде - “что порождает деспотизм?” деген мәселені қояды. Ал осы шығармадағы жағымсыз істердің негізгі көзі – Дженеттино Дорни графтың жиені. “Коварство и любовь” – неміс ұлтының сол кездегі шындығын ашуда Шиллер осы туындысымен де танымал. Ол бұл шығармасында өзіне де қорлық көрсеткен герцог Карл Евгенийдің, графиня фон Гогенгейм, министр Монментендердің шынайы, қандай жандар екендігін аттарын өзгерте отырып көрсеткен. Әрине, типтік образ ретінде көрсетумен болған, өйткені ондай мінездер сол уақытта бірнеше жандарға тән болған. Бұл туындыдан кедейлердің өмірін, ауыр халдерін, герцог ауласының байлығын, қаншама жағымсыз іс-әрекеттерін, қылмысты істерін, ал осының ішінде трагедияға ұшыраған керемет жандар – Фердинанд пен Луизаның да махаббатын көреміз.

**Келесі ағылшын тілінде сөйлейтін елдер туралы не білесіз?
Жаңа мәтіндердегі мәліметпен танысыңыз.**

Ливан

Ресми атауы – Ливан Республикасы.

Астанасы – Бейрут (1,4 млн. адам).

Таяу Шығыстағы мемлекет. Жерорта теңізінің шығыс жағалауында.

Территориясы – 10,4 мың шаршы км.

Халқы – 3 млн. 90% арабтар (ливандықтар), басқалары: армяндар, күрдтер, ассирийліктер. Елде 400 мыңға жуық палестиндік босқындар тұрып жатыр.

Мемлекеттік тілі- араб тілі.

Діні – ислам және христиан діні (ел халқы 1,2 миллиондай мұсылманшииттерден, 800 мыңдай мұсылмансунниттерден, 800 мың христиан-марониттерден тұрады).

Ұлттық ақшасы – ливан фунты.

Ұлттық мерекелері – Тәуелсіздік күні – 22 қараша (1943 ж.).

Мемлекеттік құрылысы. Ливан – республика. 1943 жылы Ливанда енгізілген конфессиональдық жүйе бойынша мемлекет басшысы – президент (христиан-маронит болуы қажет). Ол 6 жылға сайланады. Заң шығарушы билік – діни қауымдардың өкілдерінен 4 жылға сайланатын Депутаттар палатасы (бір палаталы парламент).

Атқарушы билік президент пен оны тағайындайтын үкімет – Министрлер Кеңесінің қолында.

Негізгі саяси партиялары «Амаль қозғалысы - Ливанның шиит қауымының ықпалды саяси ұщымы, «Хизбалла» ұйымы - ислам ұранымен бірнеше экстремистік топтарды біріктіретін діни әскери – саяси ұйым, «Катаиб» партиясы (фалангистер) – аса ірі оңшыл христиан партиясы және кейбір басқа да партиялар (Ұлттық блок партиясы, Ұлттық либеральдық партия).

Қазақстан – Ливан қарым-қатынастар

Қазақстан Республикасы мен Ливан Республикасының (ЛР) арасында дипломатиялық қатынастар 1993 жылдың 20 сәуірінде ноталармен алмасқан соң орнатылды. Египет Араб Республикасындағы ҚР Елшісі ЛР-дағы елшілікті де қосымша атқарады. Бейрут қаласында ҚР Сенімді өкілі деңгейінде жұмыс істеп жатқан дипломатиялық миссия бар.

Ливан – шетелдер мен араб елдерінің ішіндегі Қазақстанда (Алматыда) Елшілік ашқан бірінші мемлекет. 2002 жылдың маусымында ливандық ірі бизнесмен Ю. Канан ҚР Ливандағы құрметті консулы болып тағайындалды. 2003 жылы Бейрутте Қазақстан консульдігі ашылды.

Мәтінге сөздік құрастырыңыз.

Йемен

Ресми атауы – Йемен Републикасы.

Астанасы – Сана.

Йемен – Оңтүстік – Батыс Азияда, Арабия түбегінің оңтүстік бөлігінде орналасқан.

Йемен Республикасы Еуропадан Азияға баратын стратегиялық маңызы зор теңіз сауда жолдарының торабында жатыр. Батыста Йеменнің территориясы Қызыл теңізбен, оңтүстік пен шығыста Аден шығанағы және Арабия теңізімен жалғасады, солтүстікте Сауд Арабиясымен, шығыста Оманмен шектеседі.

Елдің шекарасы солтүстікте шөл арқылы өтеді және осы күнге дейін ол дәл анықталмаған. Йеменге Қызыл теңіз бен Индия мұхитында 112 арал қарайды, оның ішінде Камаран, Перим, Сокотра бар. Йемен Оман жағалауындағы Курия-Мурия аралына өзінің құқы бар екенін мәлімдеп отыр.

Территориясы – 550 мың шаршы км. Оманмен шекарасының ұзындығы – 288 км, Сауд Арабиясымен – 1458 км.

Халқы – 20 млн. адам. (2002 жылғы БҰҰ мәліметі). Барлық халқының 93% ға жуығын арабтар құрайды. Йемен халқына қысқа мерзімді эмиграция тән. Йеменнен шет жерлерде 500 мыңнан 1,8 миллионға дейін йемендіктер тұрып, жұмыс істейді. Олар негізінен Парсы шығанағының мұнай өндіретін елдерінде.

Ең ірі қалалары – Аден, Ходейда, Ал-Мукала, Дамар, Сайвун, Тарим.

Ресми тілі – араб тілі, сондай-ақ хинди, пушту тілдері де таралған. Туризм мен сауда салаларындағы қызметкерлерінің көпшілігі ағылшынша сөйлейді.

Мемлекеттік діні (Конституцияның 2-бабы) – ислам. Суннит бағытындағылар -55%, шииттер-42% және басқалары (иудаизм, христиан діні, индуизм)-3%.

Ұлттық ақшасы – йемен риалы.

Ұлттық мерекесі – Республиканың жариялануы, 22 мамыр (1990 жыл).

Мемлекеттік құрылысы. Йемен – республикалық басқару жүйесі бар Арабия түбегіндегі жалғыз араб мемлекеті. Йемен Республикасы 1990 жылдың 22 мамырында Солтүстік және Оңтүстік Йемен біріккеннен кейін құрылды.

Мемлекеттік басшысы- жалпыға бірдей дауыс беру арқылы 5 жылға сайланатын және кең өкілеттіктері бар президент. Ол ең қарулы күштерінің бас қолбасшысы. 2001 жылғы референдумда дауыс берудің нәтижесінде президенттік басқару мерзімі 5 жылдан 7 жылға ұзартылды.

Заң шығарушы билік – бір палаталы парламент өкілдер Палатасы (301 орын, мүшелері 4 жылға сайланады). Парламент елдің ішкі және сыртқы саясатының жалпы қағидаларын анықтайды, заңдар мен шешімдер қабылдайды, тұрақты комитетті тағайындайды (құрамында төраға, 3 мүшесі мен хатшысы бар). Сайлау құқы 18 жасқа толған барлық азаматтарға беріледі.

Экономикасы. Йемен – аграрлық ел. Көрші араб монархияларына қарағанда Йемен – кедей ел. Қазба байлығы жоқ десе де болады. Йеменге товар беретін негізгі елдер: АҚШ, ОАЭ, Франция, Италия және Сауд Арабиясы. Йемен өте нашар дамыған елдердің қатарына жатады, ішкі жалпы өнім (ВВП) – 10,4 млрд. долларға жуық (өсім -3,5%). Жан басына шаққандағы – 514 доллардан кем. Жұмыссыздық деңгейі – 13%.

Қазақстан – Йемен қарым-қатынастары

Қазақстан Республикасы мен Йемен Республикасы арасында дипломатиялық қатынастар 1997 жылдың 5 желтоқсанында дипломатиялық қатынастар орнату туралы Хаттамаға қол қойылған соң орнады.

2005 жылы екі ел арасындағы тауар айналымы тек қазақстандық экспорттан тұрады және оның көлемі 94,3 мың доллардан тұрады.

Мәтінді сөздіктің көмегімен аударыңыз.

Бахрейн

Бахрейн әмірлігі — Оңтүстік-батыс Азияда, Парсы шығанағындағы Бахрейн аралдарын алып жатқан мемлекет. Жері - 695 км².

Халқы - 643 мың адам (1998жыл).

Астанасы – Манама (160 мыңдай адам).

Ірі қалалары: Мұхаррэк, Рифаа, Иса. Мемлекеттік тілі – араб тілі. Халқы ислам дінін ұстанады.

Бахрейн әмірлігі — конституциялық монархия. Мемлекет басшысы әрі қарулы күштердің бас қолбасшысы - Әмір.

Заң шығару билігі 1973 жылы қабылданған конституциясы бойынша Әмір мен Ақылшылар Кеңесінің қолында. Кеңес мүшелерін (30 мүше) Әмір тағайындайды.

Атқару билігі Министрлер Кеңесіне жүктелген. Саяси партиялар мен кәсіподақтар қызметіне тыйым салынған.

Мемлекет аумағы 33 аралдан тұрады. Ірілері: Бахрейн, Мұхаррәк, Умм-Наасан, Ситра, Хауар. Жері жазық, шөлді болып келеді. Климаты тропиктік және субтропиктік. Орташа температурасы қыста 18°C, көктемде 25°C, жазда 40°C, күзде 28°C. Жауын-шашынның жылдық орташа мөлшері 90 мм. Бахрейн аралдары туралы алғашқы мәліметтер б.з.б. 3 мыңжылдықтағы деректерде айтылады. Б. з. басында Бахрейн жеке әмірлік болған. IV - VI ғасырларда Сасанилер мемлекетінің, кейін Араб халифатының құрамына кірді. XIII ғасырда Бахрейн әмірлігі тәуелсіздік алғанымен, артынша Ормұз әмірлігіне қосып алынды. XVI ғасырдың басында Бахрейнді португалдықтар жаулап алса, XVII ғасырда Иранның қол астына кірді. XVIII ғасырдың 80-жылдарында әл-Халиф әулетінен шыққан араб шейһтары Бахрейн әмірлігінің тәуелсіздігін жариялады, бірақ XIX ғасырда Ұлыбритания шейһтармен бірқатар келісімдер жасап (1820, 1847, 1861), 1871 жылы елде өз протекторатын орнатты. 1880 жылы және 1892 жылы келісімдер негізінде Бахрейн әмірлігі ағылшындардың отарына айналды. 1-ші дүниежүзілік соғыс (1914-1918) кезінде Бахрейнде ағылшын әскери базалары орналасты. 1932 жылы мұнай көздері ашылған соң, елге АҚШ капиталы ене бастады. 2-ші дүниежүзілік соғыс жылдарында (1939-1945) Британ үкіметі мұнда ірі әскери күштерін ұстап, Манама қаласын Парсы шығанағындағы Британия әкімшілігінің резиденциясына айналды. Араб халықтарының ұлт-азаттық қозғалысы нәтижесінде 1971 жылы 14 тамызда Бахрейн әмірлігі тәуелсіз мемлекет болып жарияланды.

Бахрейн әмірлігі экономикасының негізі мұнай мен табиғи газ. Жыл сайынғы жиынтық ішкі өнімнің 70%-ін мұнай қамтамасыз етеді. Барланған мұнай қоры - 27 млн. тонна, газдың қоры - 240 млрд. м3. Мұнай өңдеу, алюминий өндіру, кеме жасау зауыттары бар. Бахрейн әмірлігінде 11 электр станциясы жұмыс істейді. Жыл сайынғы жиынтық ішкі өнім 5 млрд. доллар шамасында. Ауыл шаруашылығы оның 1%-ін ғана құрайды. Көкөніс, құрма, цитрусты жеміс-жидектер, жүзім өсіріледі. Тамақ өнімдерінің көбісін сырттан сатып алады. Бахрейн әмірлігі - Таяу және Орта Шығыстағы ірі қаржы орталығы. Басты порттары:

Манама, Сальман және Ситра. Негізгі сауда серіктестері: Сауд Арабиясы, АҚШ, Ұлыбритания, ГФР, Австралия, Жапония. Сыртқы саясаты Таяу Шығыстағы жанжалдарды реттеуге, Парсы шығанағында бейбітшілік орнатуға бағытталған. Бахрейн әмірлігі 1992 жылы 28 мамырда Қазақстанмен дипломатиялық қарым-қатынас орнатты. Қазақстанмен экономикалық байланыстары дамып келеді.

Мәтінге кластер жасаңыз.

Сұрақтардың жауабын табыңыз:

1. Бахрейн әмірлігі экономикасының негізі не деп ойлайсыз?
2. Бахрейн әмірлігі туралы не айта аласыз?
3. Заң шығарушы орган не?
4. Мемлекет аумағы неше аралдан тұрады?

Мәтіннің мазмұны бойынша сұхбат жүргізіңіз және он тест тапсырмасын дайындаңыз.

Келесі мәтіндер туралы мәліметті «Қазақстан және әлем елдері» атты оқулықтан тауып алыңыздар.

Біріккен Араб Әмірліктері – 116-бетте, Иордания – 81-бетте, Ирак – 84-бетте, Иран – 87-бетте, Катар – 93-бетте, Қытай – 96-бетте, Пәкістан – 123-бетте, Палестина – 127-бетте,

Сауд Арабиясы – 130-бетте, Австрия – 162-бетте, Түркия – 241-бетте, Франция – 248-бетте, Лихтенштейн және Люксембург туралы мәліметті келесі «Страны мира» атты Энциклопедиядан тауып аласыз – 329-бетте, 328-бетте.

Оқыңыз, қызық! Сіз білесіз бе?

Ең ұзын туннель

Нью-Йорк – Батыс Делавар су жүретін туннелі дүние дүзіндегі ең ұзын жер асты “жолы” саналады. Оның құрылысы 1837 жылы басталып, 1904 жылы аяқталған. Бұл ерекше ғажайып құрылыстың диаметрі – 4,1 метр, ал ұзындығы – 168,9 шақырым.

Бүгінгі заманның байлары

2002 жылғы соңғы деректер бойынша дүние жүзіндегі аса ауқатты, жеке табысы 5 млрд доллардан асатын байлардың ұзын саны 538 адамға жетіп отыр. Алғашқы топты иеленген американдық байлардың табыстары төмендегідей:

Билл Гейтс – 54млрд доллар(“Микрософт”), Уоррен Баффи – 33,2 млрд.доллар(“Инвестмент”), Пол Аллен – 28,2 млрд.доллар, Ларри Эллиссон –21,9 млрд.

“Путиннің балық сорпасы”

Лондонның мейрамханаларында жаңа тағам –“Путиннің балық сорпасы” деп аталатын көже пайда болды.Аталған сорпаны әзірлеуге көксерке, шортан балық, картоп, сәбіз, көк пияз, жұмыртқа, қызанақ, апельсин қабығы, сельдерей, ащы пияз және түрлі қоспалар қажет екен.

Елбасылардың жалақысы қанша?

Әлемдегі ең көп жалақы алатын шенеунік – Сингапурдың Премьер-министрі. Оның бір жылдағы кірісі 810 мың долларды құрайды.

АҚШ Президентінің айлығы – 400 мың доллар шамасында. Канада Премьер-министрі 260 мың долларды қалтаға басса, Германия канцлері 215 250 евро, Ұлыбритания үкіметінің жетекшісі 285 600 долларды иемденеді, Ресей Президенті 24 900 доллар табыс табады екен.

Басқа елдердің Президенттері қандай жалақы алады деп ойлайсы? Мысал келтіре аласыз ба?

Жағдаяттық тапсырма:

Сіз үлкен бастықсыз. Қандай жалақы алғыңыз келеді?

Тест тапсырмалары

Ағылшын тілінде сөйлейтін елдер

1. Жаңа Зеландия... орналасқан
 - а) Австралияның оңтүстік шығысында
 - ә) Австралияның солтүстігінде
 - б) Азияның батысында
 - в) Америкада
 - г) Африкада

2. Жаңа Зеландияның астанасы

- а) Веллингтон
- ә) Лондон
- б) Гамильтон
- в) Сидней
- г) Кембридж

3. Жаңа Зеландия үлкен аралдан тұрады

- а) бір
- ә) екі
- б) үш
- в) төрт
- г) бес

4. Жаңа Зеландияның ұлттық эмблемасы болып табылады

- а) үйеңкі жапырағы
- ә) киви құсы
- б) бүркіт
- в) арыстан
- г) барыс

5. Жаңа Зеландияны ... деп атайды

- а) күрішті өлке
- ә) мақталы өлке
- б) биік таулар елі
- в) жасыл шалғындар елі
- г) тұманды өлке

6. Жаңа Зеландияда мәңгі жасыл ормандар өседі

- а) субтропикалық
- ә) тропикалық
- б) қарағай
- в) қайың
- г) шырша

7. Жаңа Зеландияның ең ірі қаласы

- а) Веллингтон
- ә) Канберра
- б) Кембридж
- в) Оксфорд
- г) Лондон

8. Жаңа Зеландияның климаты

- а) суық
- ә) тұрақсыз

б) жұмсақ

в) салқын

г) жылы

9. Жаңа Зеландияның қаласы

а) Лос Анджелос

ә) Аделаида

б) Брисберн

в) Кентукки

г) Веллингтон

10. Австралияның жер көлемі... миллион шаршы шақырымнан асады

а) бес

ә) алты

б) жеті

в) сегіз

г) тоғыз

11. Австралияның екі үлкен өзені

а) Темза, Дарлинг

ә) Мюррей, Дарлинг

б) Дарлинг, Миссури

в) Мюррей, Мерсей

г) Ниагара, Темза

12. Австралияда ... көп

а) жан-жануарлар - эндемиктер

ә) коала

б) динго

в) кенгуру

г) үйректұмсық

13. Австралияда бес үлкен... бар

а) қала

ә) ел

б) мемлекет

в) аудан

г) көл

14. Австралия мекені ... жер

а) шөлейт

ә) шөл

б) құмды

в) жазық

г) таулы

15. Австралияның астанасы

а) Веллингтон

ә) Оттава

б) Канберра

в) Аделаида

г) Окленд

16. Канадада екі мемлекеттік тіл бар

а) ағылшын, неміс

ә) ағылшын, орыс

б) ағылшын, француз

в) ағылшын, қытай

г) ағылшын, түрік

17. Канаданың қысы... айға созылады

а) 4-5

ә) 2-3

б) 1-2

в) 3-4

г) 2

18. Канаданың аумағы... миллион шаршы шақырым

а) 10

ә) 9

б) 8

в) 7

г) 6

19. Канадада ең үлкен Ниагара ... бар

а) өзені

ә) көлі

б) сарқырамасы

в) жазығы

г) даласы

20. Канада Солтүстік Америка континентінің ... орналасқан

а) солтүстігінде

ә) оңтүстігінде

б) батысында

в) шығысында

г) ортасында

21. Германияның жер көлемі ... шаршы шақырым

а) 356 961

ә) 300 000

б) 270 000

в) 15 000

г) 81 000

22.Халқының саны

а) 81, 8 млн

ә) 15 млн

б) 10 млн

в) 60 млн

г) 59 млн

23.Германияның ұлттық валютасы

а) евро

ә) марка

б) доллар

в) шиллинг

г) крона

24.Германияның құрамына кіретін жерлердің саны

а) 11

ә) 16

б) 12

в) 13

г) 10

25.Германияның ресми атауы

а) Федеративті Германия Республикасы

ә) Германия

б) Германия Одағы

в) Германия кеңесі

г) Германия Корольдігі

26.Ұлттық мейрам – неміс халқының біріккен күні

а) 3 қараша

ә) 4 қараша

б) 2 қараша

в) 5 қараша

г) 7 қараша

27.Германияның негізгі заңы Конституциясы қабылданған жыл

а) 1949

ә) 1945

б) 1944

в) 1946

- г) 1948
- 28.Германияда кең тараған діндер
- а) протестантизм және католицизм
 - ә) ислам
 - б) будда
 - в) католицизм және ислам
 - г) православие, католицизм
- 29.Германия орналасқан
- а) орталық Еуропада
 - ә) шығыс Еуропада
 - б) Америкада
 - в) Азияда
 - г) Еуразияда
- 30.Германияның астанасы
- а) Штутгарт
 - ә) Бремен
 - б) Кельн
 - в) Киль
 - г) Берлин
- 31.Елдің негізгі заңы
- а) Конституция
 - ә) Бундесрат
 - б) Бундестаг
 - в) Парламент
 - г) әкімшілік
- 32.Германия ... жерден тұрады
- а) 13
 - ә) 14
 - б) 15
 - в) 16
 - г) 17
- 33.Германияның Конституциясы қабылданған жыл
- а) 1946
 - ә) 1949
 - б) 1999
 - в) 1849
 - г) 1945
- 34.Германия ... құрамына кіреді
- а) “үлкен сегіздік”

ә) “ТМД”

б) “Ресей”

в) “үлкен бірлік

г) “үлкен үштік”

35.Германиядағы ірі әуежайлардың саны

а)11

ә) 12

б) 13

в) 14

г) 15

36.Ангела Меркельдің қызмет орны

а) Үкімет

ә) Сарай

б) Ақ үй

в) Эренхоф

г) Капитолий

37.Германияның жаңа валютасы айналымға енген жыл

а) 2000

ә) 1999

б) 2001

в) 2004

г) 1998

38. Негізгі порттары

а) Гамбург, Бремен

ә) Лондон, Сити

б) Вашингтон

в) Квебек, Оттава

г) Росток, Ростов

39.Германия Қазақстанның егемендігін ... жылы таныды

а) 2000

ә) 1991

б) 1992

в) 1993

г) 1945

40.1992 жылдың желтоқсанында ГФР елшілігі Қазақстанда

а) ашылды

ә) жабылды

в) болған жоқ

в) болар

г) болмайды екен.

41.Қазақстанда неміс банкілері мен фирмаларының 145 өкілдіктері

а) бар

ә) жоқ *

б) болған жоқ

в) емес

г) болар

42.Қазақстандағы неміс банкі

а) Коммерцбанк

ә) Центрбанк

б) Банк России

в) Туранбанк

г) Казкоммерцбанк

43.XVI ғасырда Англияда арнайы агенттіктер жаңалықтарды жинастырып, басып...

а) сата бастайды

ә) сатпайды

б) сатуды тоқтатқан

в) сатқан жоқ

г) сатпас

44.«Обсерватор» газетін дүниеге әкелген адам:

а) Д.Буш

ә) Л.Эстранж

б)Ротермирд

в) С.Кинг

г) А.Смит

45.XVII ғасырдың соңында Ұлыбритания мерзімді басылымдардың түрі

а) 3

ә) 2

б) 1

в) 5

г) 4

46.Англияда алғашқы журнал жарық көрген жыл

а) 1660

ә) 1661

б) 1662

в) 1664

г) 1665

47. Ағылшын баспасөзінің тарихын...кезеңге бөлуге болады

а) 5

ә) 4

б) 3

в) 2

г) 1

48. Күнделікті шығатын ұлттық таңертеңгілік газет

а) «Таймс»

ә) «Ивнинг Ньюс»

б) аймақтық

в) «Санди таймс»

г) «Санди экспресс»

49. «Таймс» газеті шыға бастаған жыл

а) 1788

ә) 1790

б) 2007

в) 1991

г) 2010

50. Үкімет басшысы

а) премьер-министр

ә) патшайым

б) сенат мүшесі

в) Премьер

г) Премьер-министр емес

51. Премьер-министр ішкі және сыртқы саясатты

а) жүргізеді

ә) жүргізбейді

б) жазады

в) шақырады

г) қабылдайды

52. Билеу сатысының ең төрінде тұратын лауазым иесі –

а) Министр

ә) Патшайым

б) Премьер-министр

в) Парламент мүшесі

г) Ханзада

53. Лондонда әлемге әйгілі...сағаты бар.

а) Тауэр

ә) Вестминстер

б) Темза

в) Пикадили

г) Биг Бен

54. Ұлыбританияның жалпы аумағы мың шаршы шақырым

а) 249

ә) 244

б) 300

в) 400

г) 2,7

55. Ұлыбританияның тәуелді аймақтары

а) Уэльс, Англия

ә) Солтүстік Ирландия

б) Әулие Елена, Фолкленд аралдары, Гибралтар

в) Шотландия

г) Лондон

56. Экономикалық теорияның атасы Адам Смит –

а) ағылшын ғалымы

ә) неміс жазушысы

б) орыс ғалымы

в) ағылшын емес

г) ағылшын суретшісі

57. Әлемде негізгі заң – Конституциясыз өмір сүретін екі ел болса , соның бірі:

а) Англия

ә) Германия

б) АҚШ

в) Канада

г) Ресей

58. АҚШ Үкіметінің ең басты құжаты:

а) Заң

ә) Конституция

б) Ата Заң

в) Жарғы

г) Бұйрық

59. АҚШ-тың ең жоғарғы заңы:

а) Заңдар жиынтығы

ә) Жолдау

б) Конституция

- в) Указ
г) Бостандық
- 60.АҚШ Президенті 3 миллион федералдық қызметшілердің қызметіне
- а) қол қояды
ә) жазады
б) басшылық жасайды
в) назар аударады
г) бастайды
- 61.Нью-Йорк - толы қала
- а) қайшылыққа
ә) жұмысқа
б) нарыққа
в) байлыққа
г) аймаққа
- 62.АҚШ-тың екі негізгі партиясы
- а) республикалық және демократиялық
ә) демократиялық, лейбористер
б) достастық
в) тори
г) коммунистер
- 63.АҚШ сенаторлары жыл мерзімге сайланады
- а) 2
ә) 3
б) 4
в) 5
г) 6
- 64.АҚШ-та Президент сайлауы төрт жылда бір рет
- а) өткізіліп тұрады
ә) болмайды
б) болатын шығар
в) жоқ
г) өткізілмейді
- 65.Президенттің екі мерзімге ғана сайлануға құқығы
- а) жоқ
ә) болмайды
б) бар
в) болған жоқ
г) жазылады

66. Германия әкімшілік-аумақтық бөлінісіне қарай жерден тұрады
- а) 12
 - ә) 13
 - б) 14
 - в) 15
 - г) 16
67. Германия Парламенті тұратын екі палата
- а) Бундесрат және Бундестаг
 - ә) Сенат пен Мәжіліс
 - б) Министрлер кабинеті
 - в) Бундесрат және Сенат
 - г) Бундестаг және Мәжіліс
68. Германияның ішкі және сыртқы саясатының негізгі бағыттарын айқындайды
- а) Федералдық канцлер
 - ә) Министр
 - б) Патшайым
 - в) Президент
 - г) Федералдық Президент
69. Германияның ұлттық мейрамы
- а) 3 желтоқсан
 - ә) 3 қараша
 - б) 3 наурыз
 - в) 3 ақпан
 - г) 3 сәуір
70. Германияда 3 қарашада тойланатын мейрам
- а) ұлттық
 - ә) мемлекеттік
 - б) мемлекеттік емес
 - в) ұлттық емес
 - г) қалалық
71. Бундесрат және Бундестаг – ... Парламентінің екі палатасы
- ә) Германия
 - ә) АҚШ
 - б) Қазақстан
 - в) Ресей
 - г) Ұлыбритания
72. Германияның негізгі партияларының саны

- а) 7
- ә) 5
- б) 3
- в) 4
- г) 6

73.ГФР «үлкен сегіздік» құрамына

- а) кірмейді
- ә) кірер
- б) кірген
- в) кірген жоқ
- г) барған

74. Ұлыбританияның ірі қалалары

- а) Бирмингем, Глазго
- ә) Берлин, Лидс
- б) Лондон, Вашингтон
- в) Мәскеу, Манчестер
- г) Ливерпуль, Лейпциг

75. Солтүстік Америка континентінде орналасқан ел

- а) АҚШ
- ә) Канада
- б) Германия
- в) Англия
- г) Уэльс

76. Канаданың жер көлемі млн. шаршы шақырым

- а) 10
- ә) 20
- б) 30
- в) 40
- г) 50

77. Канаданың өзендері

- а) Юкон, Маккензи, Ниагара
- ә) Темза, Рейн
- б) Мерсей, Юкон
- в) Сена, Рейн
- г) Рокки, Северн

78. Әлемдегі ең үлкен сарқырама – Ниагара сарқырамасы

- а) Нигерияда
- ә) Канадада
- б) Ұлыбританияда

- в) Уэльсте
 - г) Шотландияда
79. Австралия мекені

- а) шөлейт жер
- ә) жазық жер
- б) суық жер
- в) таулы жер
- г) қарлы жер

80. Австралияның бес үлкен қалаларының бірі

- а) Амстердам
- ә) Сидней
- б) Окленд
- в) Веллингтон
- г) Берлин

81. Жаңа Зеландияның өзендері

- а) ұзын емес, шулы
- ә) терең
- б) шулы, шағын
- в) көп емес
- г) ұзын, шулы

82. Ағылшын және француз тілдері тілдер болып есептеледі.

- а) мемлекеттік емес
- ә) мемлекеттік
- б) қалалық
- в) астаналық
- г) аумақтық

83. Канадада ... миллион адам тұрады

- а) 27
- ә) 28
- б) 29
- в) 30
- г) 31

84. Канаданың астанасы

- а) Оттава
- ә) Астана
- б) Вашингтон
- в) Сидней
- г) Сити

85. Австралияда ... жерлер бар

- а) шөлейт
- ә) шөл
- б) қырат
- в) орман
- г) көлді

86. Австралияда тропикалық және субтропикалық климаттық кездеседі

- а) белдеулер
- ә) ауа райы
- б) аудандар
- в) аймақтар
- г) облыстар

87. Германия... мемлекет

- а) федеративті
- ә) монархиялық
- б) президенттік
- в) федералды
- г) демократиялық

88. Ағылшын тілі негізгі тілі

- а) Мысырдың
- ә) Американың
- б) Құрама Штаттардың
- в) Ұлыбританияның
- г) Шет елдің

89. Қазақстан мен Ұлыбритания арасындағы қарым-қатынас

- а) американо-қазақстанские взаимоотношения
- ә) взаимоотношения между Казахстаном и Великобританией
- б) взаимоотношения между странами
- в) взаимоотношения Великобритании и Казахстана
- г) двусторонние взаимоотношения

90. Келіссөздер

- а) переговоры
- ә) разговоры
- б) итоги переговоров

Университеттің соңғы курсына болашақ ағылшын тілі пәнінің мұғалімі дипломдық жұмыс жазады. Дипломдық жұмыс жазған кезде **аңдатпа** жазуға тура келеді. Енді осы аңдатпаны жазып көрейік.

Аңдатпа жазғанда келесі сөздер мен сөз тіркестеріне назар аудару керек:

дипломдық жұмыс, жұмыстың тақырыбы, кіріспе, тарау, бөлім, әдебиет тізімі, қарастырылады, зерттеледі, арналады, қорытынды, жұмыстың соңында, нәтиже, сипатталған. Бұл мәтінде..., мәтіннің тақырыбы..., мәтін... бөлімнен тұрады, біріншіден, екіншіден, үшіншіден, мәтіннің қорытынды бөлімінде..., мәтінде... мәселесі жайында ақпарат берілген, мәтінде... мәселесі қарастырылады, мәтінде... ұсынылады, мәтінде... сипатталады және т.б.

Тапсырма: Жоғарыда берілген тірек сөздер мен сөз тіркестерін пайдалана отырып, аңдатпаның үлгісімен танысыңыз:

АҢДАТПА

Дипломдық жұмыстың тақырыбы: «Шет тілдері бөлімінің студенттерін ағылшын тіліне үйрету барысында коммуникативтік тәсілдерді қолдану».

Дипломдық жұмыс кіріспеден, үш тараудан, пайдаланған әдебиет тізімінен тұрады.

«Тіл оқытудың тілдесімдік әдістерінің теориялық негіздері» атты бірінші тарауда шет тілін оқытуға қойылатын қазіргі талаптар, ағылшын тілін оқытуға тілдесімдік әдістерді енгізу мәселелері қарастырылады.

«Шет тілін оқыту әдістемесі» атты екінші тарауда тілді оқытудың елтанушылдық жағы, тілді оқытудың психологиялық-дидактикалық қағидаттары, сондай-ақ сөйлеу қызметінің түрлерін оқыту зерттеледі.

Үшінші тарау ағылшын тілін зерттеу үдерісінде тілдесімдік қабілеттерді дамыту динамикасын зерделеуге арналады.

Жұмыстың соңында қорытынды және әдебиет тізімі берілген.

Дипломдық жұмысыңыздың тақырыбын таңдадыңыз ба?

Онда берілген үлгі бойынша аңдатпа жазып көріңіз. Барлық сөз тіркестерін пайдаланыңыз.

Іске сәт!

Фразеологизмдерді аударыңыз, оларды жаттап алыңыз:

1. Ағама жеңгем сай, апама жездем сай.
2. Айтқанын екі етпеу.
3. Алақанына салу.
4. Араларына ала жіп түсу.
5. Арасынан қыл өтпеу.
6. Арқа сүйеу(тұту).
7. Аты жер жару.
8. Аузы жеңіл.
9. Аузына құм құю.
10. Аяғынан тік тұрғызу.
11. Аяқ (табан) астынан.
12. Әркімді өзіне, ай көрінер көзіне.
13. Бабын табу.
14. Бас айналу.
15. Бас десе, құлақ деу.
16. Бас жоқ, аяқ жоқ.
17. Бас ию.
18. Бес аспап.
19. Бірінің аузына бірі түкіріп қойғандай.
20. Ебін табу.
21. Егіз қозыдай.
22. Екі аяғын бір етікке тығу.
23. Екі жүзді.
24. Екі кеме құйрығын ұстау.
25. Екі көзі төрт болу.
26. Екі қошқардың басы бір қазанға сыймайды.
27. Екі туып бір қалғаны емес.
28. Еңбегі жану.
29. Жан таласу.
30. Жаны ашу.
31. Жер - көкке сыйғызбай мақтау.
32. Жол(жолың) болсын!
33. Жұмған аузын ашпау.
34. Жүрегі қарс айрылу.
35. Инемен құдық қазғандай.
36. Көзді ашып - жұмғанша.
37. Қалауын тапса, қар жанады.
38. Қас пен көздің арасында.

- 39.Қорыққанға қос көрінер.
- 40.Қоян жүрек.
- 41.Құлағына алтын сырға.
- 42.Мұзға отырғызып кету.
- 43.Мұрнына су жетпеу.
- 44.Мұрнын көкке көтеру.
- 45.Он саусағынан(қолынан) өнері тамған.
- 46.Өз билігі өзінде.
- 47.Сұлу сұлу емес, сүйген сұлу.
- 48.Таудай талап бергенше, бармақтай бақ бер.
- 49.Төбе шашы тік тұру.
- 50.Тіл табу. Тіл табысу.
- 51.Үмітін ұзу.
- 52.Үрейі ұшу.
- 53.Шаң жауытпау (тигізбеу).
- 54.Шаш ал десе бас алу.
- 55.Шөп басын сындырмау.
- 56.Із-түзсіз кету (жолғау).

Сөздік минимум:

Арнау – предназначать, посвящать
Арналу – предназначаться, посвящаться
Айырбастау – обменивать
Анықтау – определять, выяснять, уточнять
Абырой – совесть, репутация
Ағартушы – просветитель
Айғақ – улика, доказательство
Ақпарат – информация
Аралау – ходить среди чего-либо
Асыл – благородный, драгоценный
Аудару – переводить
Әдістеме – методика
Әдістемелік – методический
Әкімшілік – администрация
Бастама – зачин, начало
Бастапқы – первичный
Бастауыш – начальный
Басылым – издание
Басылу – издать (книги)
Басқару – управлять
Бағалау – оценивать
Баға беру – давать оценку
Бағыштау – посвящать
Бағыт беру – указать дорогу
Байыту – обогащать
Бекіту – утверждать
Бейім болу – быть склонным
Бейім – склонный
Бейімділік – склонность
Бедел – авторитет
Белсеңді – активный
Бейнелеу өнері – живопись
Білім алу – получить знание
Білім беру – дать знание
Білу – знать
Бітіру – заканчивать
Болу – быть

Босату – 1. пропускать (уроки), 2. освободить
Ғұлама – ученый
Дағды – навык
Даму – развиваться
Дамыту – развиваться
Дайындау – подготовить
Дана – мудрый, гениальный
Данышпан – мудрец
Дарын – талант
Дарыту – дать возможность попадать
Дәлел – доказательство, аргумент
Денгей – уровень
Дерек – факт
Дүние – мир
Елшілік – посольство
Еңбекқор – трудолюбивый
Ерекшілік – особенность
Енгізу – внедрить
Жарлық – распоряжение, приказ
Жастық – молодость
Жаһандану – глобализация
Жетілдіру – совершенствовать
Жиынтық – суммарный
Жоспар – план
Жүйе – система
Жігер – воля
Жақсы көру – любить
Жауап беру - отвечать
Жауыпты болу – быть ответственным
Жұмыс істеу – работать
Жүргізу – вести
Жоспарлау – планировать
Заң – закон
Зертхана – лаборатория
Зиялы – интеллигентный
Игілік – добро, доброе дело
Иегер – кавалер (ордена)
Ие болу - быть хозяином
Кәсіби – профессиональный

Келісім – соглашение
Кемеңгер – мудрец, гений
Кеңес – совет
Көбейту умножить
Көзге түсу – бросаться в глаза
Көзқарас взгляд
Көркемөнер искусство
Көшбасшы лидер
Қабілет – способность
Қабілетті болу – быть способным
Қазына богатство
Қалыптасу – формироваться
Қаржы – денежные средства
Қасиет – свойство, достоинство
Қатынас связь
Қоғам – общество
Қолғабыс – помощь
Қолдау – поддерживать
Қолтаңба – автограф, подпись
Қалау – выбирать
Қатысу – участвовать
Қолдану – использовать
Қорғау защищать
Қорыту заключить
Құжат документ
Құрал средство
Құрау собирать
Құрастырушы составитель
Қарау - осматривать
Қызығу заинтересоваться
Лайық подходящий
Лауазым должность
Маман специальность
Мамандық профессия
Мамандық алу получить специальность
Маман болу быть специалистом
Мамандыру специализировать
Мән значение, смысл
Мирас наследие

Мура наследие
 Мученики святыня
 Множество характеристика
 Мисер внимание
 Мотивы результат
 Мыслим макс. степень. критика
 Мысленно основывать
 (Принципу использовать
 (Тема передовой. прогрессивный
 (И) мысль, идея
 (Идеологический) чуждость
 (Жал) слабый
 (Удар) между собой
 (Имя) представитель
 (Шиллетт) миллионный
 (Шиллетт) миллионные
 (Исте) обратен
 (Эти) став
 Парыт доли
 Парир умение
 Парир айту сказать умение
 Париралу объясняться в уме
 Пардалы болу быть полетным
 Пардала табу получать прибыль
 Пардалану использовать
 Парман официальный
 Парман духовный
 Партеу регулировать
 Парта болу быть двойным
 Парбак алу брать урок
 Парбалесу - разговаривать
 Параме - сознание
 Парай - достойный
 Парайену - опираться
 Партабу - находить
 Пардалу анализировать
 Парану - уметь
 Парманеу - воспитывать
 Пардалу - слушать

Талаптану стремиться
Талап ету требовать
Тандай выбирать
Төлеу платить
Талқылау обсуждать
Тапсыру 1. поручить, 2. сдать
Түсіну понять
Түсу поступать
Табанды стойкий
Талант талант
Талап требование
Талпыну стремиться
Танымдық познавательный
Тартылу привлекаться
Тәлім обучение
Тәрбие воспитание
Тәржімашы переводчик
Тегін бесплатно
Телеарна телеканал
Тележүргізушы телеведущий
Үйрену научиться
Ұмтылу стремиться вперед
Ұнату отнестись благосклонно, симпатизировать
Үйрету научить
Шетелдік иностранный
Шыдамды терпеливый
Шұғылдану заниматься чем-нибудь
Шығып сөйлеу выступать
Ізбасар - преемник
Ізгілік доброта
Іскери деловой
Іріктеу отбирать
Іздену стремиться к чему-либо
Іздеу - искать
Іске асыру осуществить

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТ

1. Ақшалова Б.Н. Ағылшын тілі сабағында қолданылатын бақылау түрлері / Внедрение культурного проекта «Триединство языков» в вузы РК: проблемы и решения. – Алматы:Қазақ университеті, 2012. – 178 с.
2. Болат Б. Шет тілін үйрету әдістемесінде бейне фильмдерді қолдану / Внедрение культурного проекта «Триединство языков» в вузы РК: проблемы и решения. – Алматы:Қазақ университеті, 2012. – 178 с.
3. Илахунова Д.Д., Мажен Э., Сабырбаева Н.К., Қайрақбаева Г.С. Фразеологизмы современного английского языка / Внедрение культурного проекта «Триединство языков» в вузы РК: проблемы и решения. – Алматы:Қазақ университеті, 2012.
4. Жаутиқбаева А.А., Тастемирова Б.И. Тестовый контроль в процессе обучения иностранному языку / Внедрение культурного проекта «Триединство языков» в вузы РК: проблемы и решения. – Алматы:Қазақ университеті, 2012.
5. Құрманғазиева М., Қоқымбаева А. Алуан-алуан кәсіп бар. Таңдай біл де талап қыл. Сорос-Қазақстан қоры. Алматы, 1998.
6. Мурумбаева Г.А., Айсултанова К.А. Компетентностный подход в обучении иностранным языкам / Внедрение культурного проекта «Триединство языков» в вузы РК: проблемы и решения. – Алматы: Қазақ университеті, 2012.
7. Н.А. Назарбаев. Послание Президента Казахстана Н. Назарбаева «Построим будущее вместе!» - 28 января 2011 г.
8. Н.А. Назарбаев. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана 29 января 2010 года «Новое десятилетие – новый экономический подъем новые возможности Казахстана. - Астана, 2010. - 40 с.
9. Сауытова Т.А. Қазақ тілі. Аударма ісі және шет тілдері бөлімінің студенттеріне арналған (елтану материалдары негізінде) оқу-әдістемелік кешен. – Петропавл, 2011. – 100 с.
10. Тастемирова Б.И., Жаутиқбаева А.А. Использование интерактивных форм и методов в обучении иностранному языку / Внедрение культурного проекта «Триединство языков» в вузы РК: проблемы и решения. – Алматы:Қазақ университеті, 2012. – 178 с.
11. Утепова Б.Т. «Шет тілін үйретуде бейнефильмдерді қолдана отырып, төменгі курс студенттерін сөйлеуге үйрету әдістемесі» магис. диссер. - Алматы, 2008. – 66

- 12.Қазақстан Республикасының Конституциясы. Алматы. 2007.
- 13.Ермекбаев Н.Б., Койшыбаев Т.Т. Казахстан и страны мира. Алматы. 2006.
14. Егемен Қазақстан, 24 қараша, 2006ж.
15. Егемен Қазақстан,30 желтоқсан, 2006ж.
- 16.Жанайдаров О. Менің елім – Қазақстан. Алматы. 2003.
- 17.Исмадова С.М. Шет елдер әдебиеті тарихының қысқаша курсы. Тараз. 2003.
- 18.Қазақстан Республикасындағы тіл туралы Заңы. А., 1997ж
19. Қаженов Е. Дала мен қала. 2 қараша, 2007 ж.
- 20.Казахстанская правда, 23 ноября, 2006г.
- 21.Казахстанская правда, 24 ноября 2006г.
- 22.Қарабаева Қ.Ә. Қазақ тілі. Алматы. 2004.
- 23.Мұхамәдиева Н.Қ. Кәсіби қазақ тілі. Алматы. 2003.
24. Мұхамәдиева Н., Атабаева М., Ибраева Р. Іскерлік қазақ тілі. А., 2000 ж.
- 25.Ощепкова В.В., И.И.Шустилова. О Британии кратко.М. 2000.
- 26.Саутова Т.А. Казахский язык. Петропавловск. 2006
- 27.Саутова Т.А. Қазақ тілі. Шет тілдері бөлімінің студенттеріне арналған оқу-әдістемелік құралы.Петропавл. 2008
- 28.Президент Республики Казахстан Нурсултан Назарбаев посетил с рабочим визитом Федеративную Республику Германии. Страна и мир. 5 февраля 2009 г.

МАЗМҰНЫ

«Аударма ісі» бөліміне арналған мәтіндермен жұмыс	
Мамандық.....	4
Қажет мамандықтар. Адамдар қанша тілде сөйлейді? Дүниеде қанша тіл бар? Өлі және тірі тілдер.	7
Аудармашы мамандығы.....	9
Аударма.....	11
Аударма ұғымы.....	12
Газеттік-публицистикалық аударма.....	13
Ілеспе аударма.....	14
Синхронды аударма сипаты.....	15
Ұлттық реалияны.....	18
Термин.....	20
Фразеологизмдерді аудару	21
Аударма теориясының негізгі салалары.....	22
Аударма бойынша мамандарды дайындайтын оқу орындары.....	23
Аударма кәсібі қанша тұрады?.....	23
Аудармадағы трансформациялық процестер.....	25
Аудармашылардың ұйымдары.....	25
Аударма туралы.....	26
Аударма мәдениеті.....	27
Аударманың лингвистикалық қырлары.....	28
Аудармашы таланты.....	30
Аударма және аудармашы.....	30
Аудармашы таланты.....	31
Тест тапсырмалары.....	33
«Шетел тілі» бөліміне арналған мәтіндермен жұмыс.	
Дүниеде қанша тіл бар? Адамдар қанша тілде сөйлейді?.....	43
Мұғалім мамандығы.....	44
Шет тілдері пәнінің мұғалімі.....	45
Мұғалім мамандығы. Орта мектептің мұғалімі.....	48
Болашақ мамандықтары.....	49
Ағылшын тілін үйрену	50
Білім берудің маңызы.....	52
Мамандық таңдау.....	54
Мамандық.....	56
Педагогикалық практика.....	59
Мұғалім мамандығы.....	62

Шетел тілдерін мектепте оқыту.....	66
Мәтін.....	71
Ағылшын тілі сабағында жаңа сөздерді үйрету.....	72
Ауызша және жазбаша қарым-қатынас жасауға үйрету.....	73
Оқу ісін ұйымдастырудың негізгі түрі – сабақ.....	75
Ағылшын тілі сабағының құрылысы	75
Ағылшын тілі сабағының үлгісі.....	76
Дәстүрлі сабақ.....	77
Дәстүрлі емес сабақ.....	78
Ағылшын тілінің фонетикасын оқыту әдістемесі.....	79
Ағылшын тілінің лексикасы мен фразеологиясын оқыту әдістемесі.....	80
Ағылшын тілі сабағында оқушыларды тыңдауға үйрету.....	81
Ағылшын тілінен жүргізілетін жазбаша жұмыстар. Жазуға үйрету.....	82
Тест тапсырмалары.....	83
Тест түрлері.....	86
Тестовый контроль в процессе обучения иностранному языку.....	87
Шет тілі сабағында бейнефильмдерді қолдану.....	88
Ағылшын тілінен сыныптан тыс жұмыстар.....	90
Ағылшын тілі сабағында ойындарды қолдану	91
Шет тілдері пәнінің мұғалімі	93
Компетентностный подход в обучении иностранным языкам.....	97
Шет тілін үйрету барысында интербелсенді әдістерді пайдалану.....	99
Teaching reading (Оқуға үйрету).....	100
Teaching a lesson with cultural content.....	101
Ұлыбритания.....	102
Ұлыбританияның астанасы – Лондон.....	107
Патшайым.....	108
Ұлыбританияның саяси жүйесі.....	108
Букингемдегі кездесу.....	110
Ұлыбритания баспасөзінің тарихы	114
Ағылшындар Жаңа жылды қалай қарсы алады?.....	116
Великобритания.	120
Что такое OISE?	123
А Қ Ш.	123
Нью Йорк.....	124

А Қ Ш-тың тұңғыш президенті.Д.Вашингтон.....	125
АҚШ президенттері	125
А Қ Ш Үкіметі.....	126
Канада.....	131
Австралия.....	133
Жаңа Зеландия.....	135
Германия	137
ГФР Үкіметі.....	139
ГФР экономикасы.....	139
СОӨЖ.. ФРГ	141
Германия баспасөзінің тарихы	144
Ливан.....	146
Йемен.....	147
Бахрейн.....	149
Біріккен Араб Әмірліктері, Иордания, Ирак, Иран, Катар, Қытай, Пәкістан, Палестина, Сауд Арабиясы, Австрия, Түркия, Франция, Лихтенштейн және Люксембург.....	150
Оқыңыз, қызық!.....	151
Тест тапсырмалары.....	152
Аңдатпа	166
Фразеологизмдер.....	167
Сөздік.....	169
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі.....	174